

1536

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
Α. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΒΑΣΙΛΗ ΛΑΧΑΝΑ
ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΓΙΟΤΣΑΛΙΤΟΥ - ΛΑΧΑΝΑ

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Εγχειρισμένη δια μίαν πενταετίαν 1934 - 1938

Με πολλές εικόνες και χάρτες

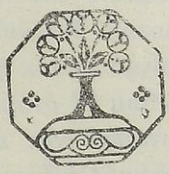
ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'

Αντίτυπα 4.000

Αριθ. έγκριτ. αποφ.
Υπουργείου Παιδείας

51231, 51232
20-8-34

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
52 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 52
1935

Τὰ ἀντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν
συγγραφέων καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

Μαζαίου

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Γ. Η. ΚΑΛΛΕΡΓΗ & ΣΙΑ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22 Β

Α' ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

1. Ἡ νέα ἑλληνικὴ ἱστορία

Τὸ 1453 οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐντὸς ὀλίγου ὑπέταξαν τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, ἔγιναν κύριοι τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἴδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἣ ὁποία ἐξουσίαζεν ἀπεράντους χώρας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν. 1453

Ἀπὸ τοῦ 1453 ἀρχίζει ἡ νέα ἱστορία δι' ὅλους τοὺς λαούς, ἄρα καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ ἱστορία, καὶ φθάνει ἕως σήμερον.

Ἡ νέα ἑλληνικὴ ἱστορία ἔχει πολλὰ δυσάρεστα. Εἰς αὐτὴν θὰ ἴδωμεν πῶς τὸ ἔθνος μας, τὸ μέγαλον καὶ ἔνδοξον ἄλλοτε, ἐδουλώθη ἀπὸ ἓνα λαόν, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Οἱ Ἕλληνες ἔμειναν πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν τουρκικὴν δουλείαν, ἔπαθαν συμφορὰς καὶ ἐξευτελισμούς. Πολλοὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔσβυσε.

Τὸ ἔθνος ὅμως εἶχε πολλὴν ζωὴν. Μὲ τὸν καιρὸν συνήλθε, συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του καὶ ἤρχισε τρομερὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ. Τέλος κατώρθωσε νὰ ἐλευθερωθῇ καὶ νὰ ἀρχίσῃ νέαν ζωὴν.

Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ μάθωμεν πρῶτον τὰ χρόνια τῆς δουλείας, ἔπειτα τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἔθνους μας καὶ τὸν τιμημένον ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τέλος τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος καὶ τὴν προσπάθειαν, τὴν ὁποίαν κάμνει τὰ τελευταῖα ἑκατὸν χρόνια τὸ ἔθνος μας διὰ νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν.

2. Ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἡ Εὐρώπη

Ἡ τύχη τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐδέθη τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τόσον στενὰ μὲ τοὺς Τούρκους, ὥστε εἶναι ἀνάγκη, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλὰ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, νὰ μάθωμεν ὅσα χρειάζονται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Τοὺς πρώτους δύο αἰῶνας ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν, δηλαδὴ τὸν 15ον, 16ον καὶ ἕνα μέρος τοῦ 17ου αἰῶνος, ἡ Τουρκία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα δύναμις τοῦ κόσμου. Ὁ σουλτάνος εἶχε στρατὸν καὶ στόλον καὶ τόσῃν ὄρεξιν διὰ πολέμους καὶ ἀρπαγὴν, ὥστε κατετρόμαξε τοὺς Εὐρωπαίους.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Εὐρώπη δὲν ἦτο προωδευμένη καὶ δυνατὴ ὅπως σήμερον. Δι' αὐτὸ οἱ Τοῦρκοι ἔγιναν κίνδυνος διὰ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ περισσότερον διὰ τοὺς γείτονάς των. Τὰ πλησιέστερα εἰς τὴν Τουρκίαν κράτη ἦσαν τότε ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἡ Βενετία καὶ ἡ Ρωσσία.

Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἦτο κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Γερμανίαν. Ἦτο ἕνα κράτος ἐκτεταμένον, τὸ ὁποῖον ἐξουσίαζε τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρίαν, τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἄλλας χώρας. Αἱ χῶραι αὐταὶ ἦσαν διηρημέναι εἰς πολλὰ κράτη, τὰ ὅποια εἶχαν τὴν διοίκησίν των, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ καὶ τὸν ἡγεμόνα των. Ἡ Γερμανία π.χ. εἶχε πλῆθος κράτη καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶχε τὸν βασιλέα ἢ τὸν ἡγεμόνα του. Ὅλα ὅμως τὰ κράτη τῆς αὐτοκρατορίας ἀνεγνώριζαν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τὸν αὐτοκράτορα. Αὐτὸς εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Βιέννην. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἤκουον πάντοτε. Οἱ κάτοικοί των ἦσαν ἀπὸ διάφορα ἔθνη, Γερμανοί, Τσέχοι, Οὐγγροί, ὠμίλουν διαφορετικὰς γλώσσας καὶ

δὲν εἶχαν ὁμόνοιαν ἀναμεταξύ των. Εἶχαν ἐπίσης θρησκευτικὰς διαφοράς. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχαν χωρισθῆ εἰς δύο, εἰς καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους, καὶ ἔκαμναν ἐμφυλίους πολέμους. Τέλος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας εἶχε πάντοτε σχεδὸν πόλεμον μὲ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἦτο δύσκολον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας νὰ ἀντισταθῆ εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἡ Βενετία ἦτο κράτος ναυτικόν, περισσότερον ἐμπορικόν ἢ στρατιωτικόν. Ἐλέγετο δημοκρατία, μολονότι τὴν ἐκυβέρνησα ἡ πλουσία τάξις τῶν ἐμπόρων. Εἶχεν ἀρκετὰ καλὸν στόλον, ὁ στρατός της ὅμως ἦτο ὀλίγος. Οἱ Βενετοὶ ἦσαν πολὺ καλοὶ διπλωμάται, ἐπίμονοι καὶ πονηροί, καὶ μὲ τὸ χρῆμα τοὺς ἦσαν εἰς θέσιν νὰ βλάψουν καὶ ἔβλαψαν ἀρκετὰ τοὺς Τούρκους.

Κράτος ἰδιαίτερον Ἰταλία, ὅπως σήμερον, δὲν ὑπῆρχε τότε, διότι ἡ Ἰταλία ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη.

Ἡ Ρωσσία ἦτο μεγάλη αὐτοκρατορία, ἀλλὰ δὲν εἶχε κατ' ἀρχὰς οὔτε ἀνάπτυξιν, οὔτε καλὴν διοίκησιν, οὔτε στρατόν.

Τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῶν χρόνων αὐτῶν ἦτο ἡ Γαλλία. Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας εἶχαν ἀπεριόριστον δύναμιν εἰς τὸ κράτος των, πολλὰ χρήματα καὶ δυνατὸν στρατόν. Ἡ Γαλλία ὅμως εὐρίσκεται μακρὰν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ τότε εἶχε φιλικὰς σχέσεις μὲ αὐτήν.

Αὐτὴ ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅταν οἱ Τούρκοι ἵδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν καὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ κτυπήσουν τὴν Εὐρώπην.

3. Πόλεμοι τῆς Τουρκίας μετὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη

Πολὺν καιρὸν ὁ σουλτάνος τῶν Τούρκων ἦτο ὁ δυνατώτερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς του, διότι εἶχε τὸν μεγαλύτερον καὶ δυνατώτερον στρατόν. Διακόσια χρόνια οἱ Τούρκοι ἔκαμναν φοβεροὺς πολέμους καὶ κατετρόμαξαν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ἀπὸ τὴν Σερβίαν, τὴν ὁποίαν εἶχαν κυριεύσει, ἔκαμναν τρομερὰς ἐπιδρομὰς πρὸς τὸ μέρος τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ περίφημος σουλτάνος Σ ο υ λ ε ἴ μ ἂ ν Β΄ ἐπρόχωρησε μετὰ μέγαλον στρατόν καὶ ἔφθασεν πρὸ τῆς Βιέννης. Οἱ Τούρκοι ἔκαμναν πολλὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τὴν κυριεύσουν.

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας δὲν ἔπαυσαν. Εἰς τὰ χωρία εἶχαν ἰδιαιτέρον σήμαντρον, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐπληροφόρουν ὅτι ἔρχονται οἱ Τούρκοι. Εἶχαν ὀρίσει ἰδιαιτέραν προσευχὴν εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ νὰ προφυλάττῃ ὁ Θεὸς τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τὴν μανίαν των.

Οἱ Τούρκοι ἔγιναν δυνατοὶ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκαμναν μέγαλον στόλον, ἐξουσίασαν τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἐληλάτησαν τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Ὁ σουλτάνος συνεννοήθη μετὰ τοὺς πειρατὰς τοῦ Ἀλγερίου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ναυτικῶν, καὶ ἔλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸν περίφημον ἀρχηγόν των Χ α ἶ ρ ε ν τ ἰ ν Β α ρ β α ρ ὀ σ σ α ν. Ἀπὸ τότε οἱ Μωαμεθανοὶ ἔγιναν ἐπιδρομεῖς (κουρσάροι) καὶ κατήνησαν ὁ τρόμος τῶν θαλασσινῶν. Ἐλήστευαν τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, συνελάμβαναν τοὺς ἀνθρώπους αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐπώλουν ὡς δούλους.

1571

Οί χριστιανοὶ ὑπέφεραν πολλὰ καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη ἀνησύχησε. Συνενοήθησαν τότε αἱ δυνάμεις τῆς ἐποχῆς καὶ ὁ Πάπας παρεκίνησε τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐνωθοῦν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὁ ἠνωμένος στόλος τῆς Ἰσπανίας, Βενετίας κλπ. ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους. Ἐγινε μία μεγάλη ναυμαχία εἰς τὰ ἑλληνικὰ νερὰ μέσα εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, πλησίον τῆς Ναυπάκτου. Οἱ Εὐρωπαῖοι κατέστρεψαν τὸν τουρκικὸν στόλον. Αὕτῃ εἶναι ἡ περίφημος Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571).

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἦσαν ἀκόμη δυνατοὶ εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐκατὸν ἔτη μετὰ τὸν Σουλεϊμὰν ἐπροχώρησαν πάλιν μέχρι τῆς Βιέννης (1683). Τώρα ὅμως ἦτο διαφορετικὴ ἡ κατάστασις. Οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν προοδεύσει πολὺ. Ἐκαμαν πολλὰς ἐφευρέσεις, κατεσκεύασαν τελειότερα τηλεβόλα καὶ ὠργάνωσαν καλύτερον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον των.

Ἀμέσως τότε ἐφάνη ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ πλέον νὰ μετρηθοῦν μὲ τοὺς Εὐρωπαίους. Οἱ Αὐστριακοὶ τοὺς ἐνίκησαν εἰς πολλὰς μάχας, τοὺς ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἔθραυσαν τὴν δυνάμιν των.

Ὀλίγον ἀργότερα ἡ Ρωσσία ἔγινεν ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῆς Τουρκίας. Ὁ περίφημος τσάρος Πέτρος ὁ Μέγας (1689—1725) διωργάνωσε τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν ἔκαμε μεγάλην δύναμιν. Ἐφερην εὐρωπαίους τεχνίτας εἰς τὸ κράτος του. Ὁ ἴδιος ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ ἰδῇ μόνος του πῶς ἐργάζονται οἱ Εὐρωπαῖοι, καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος του τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ τότε ἡ Ρωσσία ἤρχισε νὰ προοδεύῃ. Ἐκαμε σημαντικὸν στρατὸν καὶ ἤρχισε φοβερὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Μετὰ τὸν Πέτρον ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' (1762—1796) ἔκαμε πολλοὺς πο-

λέμους μὲ τοὺς Τούρκους, διότι ἤθελε νὰ διώξη τὸν σουλτάνον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἰδία αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Ρωσσία περισσό-
τερον ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη ἔβλαψε τὴν Τουρκίαν. Ἀπὸ
τότε ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

4. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς μεγαλυτέραν
συμφορὰν ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἔπαθε τὸ ἔθνος μας, ἀφοῦ
ἐδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν πολλοὺς Ἕλληνας, ἄλλους ἐ-
πώλησαν ὡς δούλους καὶ ἄλλους τοὺς ἐβίασαν νὰ γί-
νουν μωαμεθανοί. Τοιοῦτοτρόπως ὀλιγόστευσεν ὁ ἑλ-
ληνικὸς πληθυσμὸς. Ἐνῶ ἄλλοτε πολλὰ ἑκατομμύρια
ἀνθρώπων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὠμίλουν
ἑλληνικά, τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν περιωρίσθη εἰς ὀλί-
γα ἑκατομμύρια μόνον.

Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἓνα σατανικὸν μέσον νὰ ἀπορρο-
φήσουν τὸν ἀφρὸν τοῦ ἔθνους μας. Ἐπερναν τὰ εὐρω-
στότερα καὶ δυνατώτερα ἑλληνόπαιδα, ἔδιδαν εἰς αὐτὰ
τουρκικὴν ἀνατροφὴν, τὰ ἐγύμναζαν καὶ τὰ ἔκαμαν
στρατιώτας. Μὲ τοὺς νέους αὐτοὺς ἔκαμαν τὸ περίφημον
Τάγμα τῶν Γενιτσάρων, τὸ ὁποῖον ἔγινε μὲ
τὸν καιρὸν ὁ καλύτερος στρατὸς τοῦ σουλτάνου. Τὴν
βιασίαν αὐτὴν στρατολογίαν τῶν παιδιῶν ὠνόμαζαν
παιδομάζωμα.

Ἐπίσης ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν ἡ περιουσία
τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Τοῦρκοι ἀφῆρσαν ἀπὸ τοὺς Ἕλλη-
νας τὰ καλύτερα καὶ εὐφορώτερα κτήματα. Τὸ μεγαλύ-

τερον μέρος τῆς γῆς ὁ σουλτάνος ἐχάρισεν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς, διὰ νὰ ζοῦν οἱ ἴδιοι καὶ μὲ τὰ εἰσοδήματα νὰ τρέφουν στρατιώτας καὶ ἵππους. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔμειναν μόνον τὰ ἀπόμερα, τὰ ὄρεινὰ καὶ ἄγονα μέρη. Καὶ αὐτὰ ὅμως δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ καλλιεργοῦν καὶ νὰ περιποιῶνται ὅπως ἤθελαν. Ἄν τὸ κτῆμα των εἶχεν ἄφθονα σιτηρά, ἢ τὰ δένδρα τους πλουσίους καρπούς, ἐκέντων τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν τυράννων. Οἱ Τοῦρκοι ἀφῆρσαν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς τὰς ὠραιότερας ἐκκλησίας καὶ τὰς ἔκαμαν τζαμιά. Εἰς πολλὰ μέρη ἤρπασαν τὰ μοναστήρια καὶ τὰ κτήματά των.

Ἄπὸ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἔπαθε καταστροφὴν ἀκόμη καὶ ἡ γῆ. Τὰ δάση ἐκόπησαν ἢ ἐκάησαν, οἱ ἀγροὶ καὶ τὰ λιβάδια ἐρημώθησαν. Τοιοῦτοτρόπως ἔπαθε σημαντικὴν καταστροφὴν ὁ δημόσιος πλοῦτος καὶ ἡ χώρα ἐγίνε πτωχή. Οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τοὺς ναοὺς, τὰ ἀγάλματα, καὶ κατεσκεύασαν ἄσβεστον ἀπὸ τὸ μάρμαρόν των ἢ τὰ μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ χτίσουν κατοικίας ἢ φρούρια.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις εἰσέπρατε βαρεῖς φόρους ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Πρῶτον τὸν κ ε φ α λ ι κ ὸ ν φ ὀ ρ ο ν, τὸ χ α ρ ἄ τ σ ι, διότι ἐδίδεν εἰς τοὺς δούλους τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦν. Ἐλάμβανεν ἀκόμη τὴν δ ε κ ἄ τ η ν, δηλαδή τὸ δέκατον ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῆς γῆς, καὶ τὸ χ ρ η μ α τ ι κ ὸ ν ἄ ν τ ι σ ῆ κ ω μ α (μπεντέλι), διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Γενικῶς ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν ἦτο θλιβερά. Οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν τοὺς ὑποδουλωμένους Ἕλληνας ὡς τὸ πλέον πρόστυχον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Τοὺς ὠνόμαζαν ρ α γ ι ἄ δ ε ς, δηλαδή κοπάδι, καὶ γ κ ι α ο ὔ ρ η δ ε ς,

δηλαδή ἀπίστους. Οἱ σουλτάνοι καὶ οἱ πασάδες, μὲ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν, καὶ πολλάκις χωρὶς αἰτίαν, ἐφόνευαν τοὺς προκρίτους, τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐνίοτε καὶ τὸν Πατρι-
άρχην. Ἡ ζωὴ λοιπὸν καὶ ἡ περιουσία τῶν χριστιανῶν ἦσαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο οἱ σκλα-
βωμένοι ἔχασαν τὸ θάρρος καὶ τὸν χαρακτῆρα των. Ἀ-
πέφευγαν κάθε ἐπίδειξιν, ἐφοβοῦντο νὰ κτίσουν ὠραίας
οἰκίας, νὰ ἀνοίξουν παράθυρα πρὸς τὸν δρόμον, νὰ φο-
ροῦν ὠραῖα ἐνδύματα, νὰ στολίζουσιν τὰ παιδιὰ των, διότι
ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ τ' ἀρπάξουσιν οἱ Τούρκοι. Αὐτὴν τὴν
ταπεινὴν καὶ ἀθλίαν ζωὴν ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας
πολλὰ χρόνια. Ἡ δουλεία διήρκεσε τέσσαρας αἰῶνας.

Ὅσοι εὗρισκαν τρόπον ἔφευγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.
Καὶ ἔφυγαν οἱ πλουσιώτεροι, οἱ ἐξυπνότεροι, οἱ μορφω-
μένοι καὶ οἱ τολμηρότεροι. Ὅλη σχεδὸν ἡ ἑλληνικὴ ἀρι-
στοκρατία ἢ ἐφονεύθη, ἢ ἔφυγεν εἰς ξένας χώρας. Με-
ταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔφυγαν, ἦσαν καὶ οἱ λόγιοι, οἱ
ὁποῖοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐδίδαξαν ἐκεῖ τὰ
ἑλληνικὰ γράμματα. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Ἑλλάδα
ἔμεινε μόνον ὁ ἀμόρφωτος καὶ ὁ πτωχὸς πληθυσμὸς.

5. Πῶς ἐσώθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τὴν καταστροφὴν

Οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν μεγάλας συμφορὰς εἰς τοὺς
χρόνους τῆς δουλείας, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐχά-
θη, προπάντων διότι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ. Ἀλλὰ
τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διετηρήθη καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους
λόγους.

1. Οἱ Τούρκοι, ὅταν ἦλθαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἦσαν
πολεμισταί. Κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ ἐθεώρουν

ἔξευτελιστικὸν νὰ κάμνουν ἄλλας τέχνας, ἐμπόριον, ναυτιλίαν ἢ γεωργίαν. Εἶχαν ὁμως ἀνάγκην ἀπὸ τεχνίτας καὶ ἐμπόρους, ἀπὸ ναύτας καὶ γεωργούς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐχάρισαν τὴν ζωὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους χριστιανούς, ἐπειδὴ ἦσαν τεχνῖται, ἔμποροι, ναῦται καὶ γεωργοί.

2. Τὸ τουρκικὸν κράτος δὲν ἦτο ὅπως τὰ σημερινὰ κράτη. Δὲν εἶχε οὔτε δρόμους, οὔτε τακτικὴν συγκοινωνίαν, οὔτε μορφωμένους ὑπαλλήλους, ὥστε μία πρωτεύουσα νὰ διοικῇ τὸ κράτος καὶ νὰ προφθάνῃ ὅλας τὰς ὑποθέσεις του. Ἐπρεπε ὁ κάθε τόπος νὰ φροντίζῃ μόνος διὰ τὰς ὑποθέσεις του. Διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι ἄφηναν τὰς διαφόρους πόλεις καὶ τὰ χωρία νὰ διοικοῦνται μόνον των, ἄφησαν δηλαδή τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀπὸ παλαιὰ χρόνια.

Τοιουτοτρόπως οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν τοὺς Ἕλληνας νὰ φροντίζουν οἱ ἴδιοι διὰ τὰ ζητήματα τοῦ τόπου των. Κάθε πόλις καὶ κάθε χωρίον ἐκυβερνᾶτο μόνον του. Εἰς τὰ περισσότερα μέρη οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν οὔτε διοικητήν, οὔτε στρατόν. Ἦσαν εὐχαριστημένοι νὰ εἰσπράττουν τακτικὰ τοὺς φόρους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

3. Μολονότι αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐκυβερνῶντο μόνον των καὶ χωριστά, ἀνεγνώριζαν ὡς ἀρχηγόν των τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

4. Οἱ Ἕλληνες διέφεραν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς. Οἱ ἔμποροί των, οἱ ναυτικοί των ἐταξίδευαν ἢ ἔμεναν εἰς τὰς πολιτισμένας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐδιδάσκοντο πολλά. Ἐπειδὴ ἔβλεπαν ὅτι ἡ πρόοδος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παιδείας, ἐπροσπάθησαν νὰ κάμουν σχολεῖα, διὰ νὰ μορφώσουν τὰ τέκνα των. Ἐπὶ πολλὰ

ἔτη οἱ μορφωμένοι τῆς Τουρκίας ἦσαν Ἕλληνες, αὐτοὶ ἤξευραν γράμματα, ξένας γλώσσας, καὶ αὐτοὺς μετεχειρίσθησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς διοικητικὰς θέσεις ἢ ὡς διερμηνεῖς, ὅταν εἶχαν ὑποθέσεις μὲ τοὺς Εὐρωπαίους.

Ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶδαμεν προηγουμένως, τὰ ἐπαγγέλματα τῶν Ἑλλήνων, ἡ αὐτοδιοικήσεις, ἡ συνένωσις ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Πατριάρχου, ἡ παιδεία των, καὶ τέλος τὰ παθήματά των, τοὺς ἔκαμαν νὰ ἐννοήσουν πολὺ ἐνωρὶς ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος, ὅτι ἔχουν τὸν ἴδιον σκοπὸν καὶ τὸν ἴδιον ἐχθρόν, τὸν Τοῦρκον. Δηλαδή εἰς τοὺς ὑποδούλους ἐξύπνησεν ἡ ἐθνικὴ συνείδησις. Ἄς ἴδωμεν τώρα μὲ περισσοτέρας λεπτομερείας πῶς ἀνεπτύχθη ἡ ἐθνικὴ συνείδησις.

6. Ἡ Ἐκκλησία

Μετὰ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος συνεδέθη στενώτερον μὲ τὴν ἐκκλησίαν του. Κατὰ τοὺς σκληροὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀρχηγούς του ἐθεώρει τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Ἀρχιεπισκόπους. Εἶχε μεγάλον σεβασμὸν καὶ ὑπακοὴν εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ σουλτάνος καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀνεγνώριζαν ὡς ἀρχηγούς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους ἀνωτέρους κληρικούς.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μωάμεθ διέταξε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐκλέξουν νέον Πατριάρχην, διότι ὁ πατριαρχικὸς θρόνος ἐχίρρευε. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ὀλίγοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ πρόκριτοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀπομείνει, ἐξέλεξαν Πατριάρχην τὸν Γεννάδιον. Αὐτὸν ἤθελεν ὁ Μωάμεθ, διότι ἦτο ἀνθρακωτικός, δηλαδή δὲν ἤθελε τὴν ἔνωσιν τῆς ἀνατολικῆς ἐκ-

κλησίας με τὴν δυτικὴν. Ὁ σουλτάνος εἶχε πάντοτε τὸν φόβον μήπως οἱ Ὀρθόδοξοι συνεννοηθοῦν με τὸν Πάπαν καὶ ἔλθουν οἱ Εὐρωπαῖοι με στρατὸν νὰ διώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐφόσον λοιπὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἦτο ὁ Γεννάδιος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ συνεννόησις με τὸν Πάπαν.

Ἡ στέψις τοῦ Γενναδίου ἐγένε με ὄλην τὴν λαμπρότητα ὅπως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον ὁ Γεννάδιος ἐπῆγεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μωάμεθ, ὅπου ὁ σουλτάνος τοῦ ἔκαμε μεγαλοπρεπὲς γεῦμα. Ὅταν ἔφευγε, τὸν συνώδευσε ἕως τὴν αὐλήν, τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔχη τὴν φιλίαν καὶ τὴν εὐνοιάν του καὶ ὅλα τὰ προνόμια, τὰ ὅποια εἶχεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, τὸν ἐβόηθησε νὰ ἀναβῆ εἰς λευκὸν ἵππον, τὸν ὁποῖον τοῦ ἔχάρισε, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον με συνοδείαν τούρκων μεγιστάνων. Καὶ ἀργότερα ὁ σουλτάνος ἔκαμε πολλὰ περιποιήσεις εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους, διότι ἐνόμιζεν ὅτι με τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἔμεναν πιστοὶ εἰς τὴν βασιλείαν του.

Ὁ Πατριάρχης ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Ἦτο πνευματικὸς ἀρχηγὸς ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν τῆς μεγάλης τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς διώριζε τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Σερβίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ἀλβανίας. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἦσαν Ἕλληνες, διότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν περισσότερον μορφωμένοι ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες ἐκυβέρνησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τοὺς ὀρθόδοξους.

Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι εἶχαν μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν ἐ-

παρχίαν των. Οί Τουρκοί διοικηταί εἶχαν μέγαλον σεβασμὸν εἰς αὐτούς, συνεννοοῦντο μαζί των διὰ τὴν διοίκησιν καὶ πολλάκις οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ σώζουν ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ τὸν θάνατον τοὺς χριστιανούς. Οἱ Τουρκοί δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ συλλαμβάνουν καὶ τὰ φυλακίζουν τοὺς κληρικούς, οὔτε νὰ τοὺς δικάζουν εἰς τὰ δικαστήρια των. Τοὺς ἐδίκασαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἢ ὁ Πατριάρχης. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι ἀκόμη εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ δικάζουν τὰς ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν διὰ τοὺς γάμους, τὰ διαζύγια καὶ τὰς κληρονομίας. Τὰ δικαστήρια αὐτὰ τὰ ὠνόμασαν πνευματικὰ δικαστήρια. Ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, κατέφευγαν καὶ δι' ἄλλα ζητήματά των εἰς τὰ πνευματικὰ δικαστήρια καὶ γενικὰ προσεπάθουν νὰ λύουν τὰς διαφορὰς μεταξὺ των. Ὅλα αὐτὰ τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας ὠνομάσθησαν ἐκκλησιαστικὰ προνόμια.

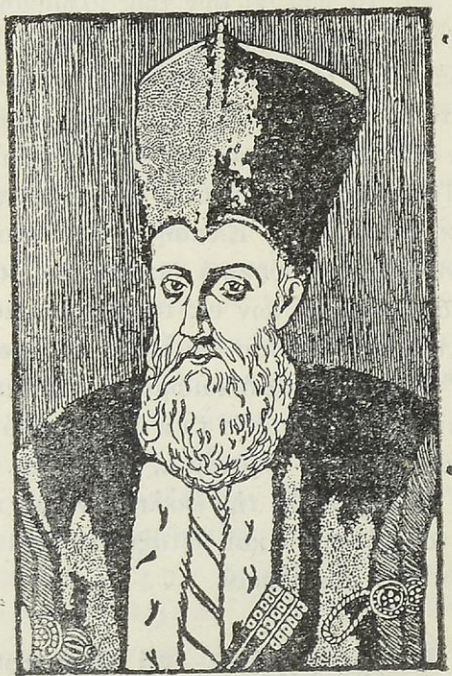
Τὰ ἐκκλησιαστικὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα συνέδεσαν στενὰ τοὺς Ἕλληνας μὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ἤνωσαν καὶ μεταξὺ των καὶ ἐνίσχυσαν τὴν ἐθνικὴν των συνείδησιν.

7. Τὸ Πατριαρχεῖον—Οἱ Φαναριῶται

Τὸ Πατριαρχεῖον ἀφοῦ ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ ἀπὸ ἄλλας μεγάλας ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας οἱ Τουρκοὶ ἔκαμαν τζαμιά, εὗρηκε καταφύγιον εἰς τὸ Φανάριον. Τὸ Φανάριον εἶναι μία συνοικία εἰς τὴν νοτιάν παραλίαν τοῦ Κερατίου κόλπου, ἀπὸ τὰς πτωχότερας καὶ ἀσχημοτέρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ δρόμους στενοὺς καὶ σκοτεινοὺς καὶ οἰκίας παλαιάς. Ἡ

πατριαρχική ἐκκλησία ἦτο μικρὰ καὶ σκοτεινὴ καὶ ἡ κατοικία τοῦ Πατριάρχου δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν.

Ἄλλὰ τὸ Φανάριον ἔγινε τὸ ἐθνικὸν κέντρον τοῦ τουρκοκρατουμένου ἑλληνισμοῦ. Πρὸς αὐτὸ ἔστρεψαν τὰ βλέμματα ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπερίμεναν

Φαναριώτης

τὴν σωτηρίαν των μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν. Ἐκεῖ συνεκεντρώθησαν οἱ εὐφύστεροι καὶ οἱ πλέον μορφωμένοι Ἕλληνες. Ἡ παλαιὰ καὶ πτωχὴ συνοικία ἀπέκτησε ζωὴν καὶ κίνησιν. Αἱ τελεταὶ τῆς ἐκκλησίας διετήρουν κάτι ἀπὸ τὴν παλαιὰν λαμπρότητα καὶ ἡ ἡμέρα

τοῦ Πάσχα ἐθύμιζεν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἡμέρας παλαιᾶς δόξης.

Οἱ μορφωμένοι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐγίνοντο κληρικοί, διότι τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα ἐξησφάλιζεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Τούρκων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐφάνησαν πατριάρχαι καὶ ἀρχιεπίσκοποι μὲ ἀξιόλογον ἀνάπτυξιν καὶ μὲ διπλωματικὴν ἰκανότητα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν κληρικῶν εἰς τὸ Φανάριον καὶ εἰς τὴν πατριαρχικὴν αὐλὴν διεκρίθησαν καὶ πολλοὶ κοσμικοί. Οἱ περισσότεροι προήρχοντο ἀπὸ νέας οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι ἦλθαν εἰς τὸ Φανάριον ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ ἐπλούτησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν καὶ ἔλαβαν σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας. Αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ ἐσχημάτισαν τὴν νέαν ἀριστοκρατίαν τῶν Ἑλλήνων, διότι ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχεν ἔξαφανισθῆ ἔντελῶς. Οἱ νέοι αὐτοὶ εὐγενεῖς ὠνομάσθησαν **Φαναριῶται**.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Φαναριώτας ἦσαν ἔξυπνοι, ἐμάνθαναν ξένας γλώσσας καὶ ἐγνώριζαν τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα καλῦτερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Δι' αὐτὸ οἱ σουλτάνοι μετεχειρίζοντο αὐτοὺς εἰς ἀνωτέρας ὑπηρεσίας. Τοὺς διώριζαν διερμηνεῖς, μεγάλους δραγουμάνους ὅπως τοὺς ἔλεγαν οἱ Τούρκοι, καὶ πρέσβεις. Ἀργότερα οἱ Φαναριῶται διωρίζοντο ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Αἱ μεγαλύτεραι καὶ γνωστότεραι φαναριωτικαὶ οἰκογένειαι εἶναι οἱ Μαυροκορδαῖοι, οἱ Ὑψηλάνται, οἱ Σοῦτσοι, οἱ Καρατζάδες, οἱ Μουσοῦροι κ.ἄ.

Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαναριῶται ἦσαν οἱ ἄρχοντες τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ἔζων εἰς διαρκεῖς κινδύνους. Ὁ σουλτάνος, ὁ βεζίρης καὶ οἱ πασάδες

διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ἤρπαζαν τὴν περιουσίαν των, τοὺς ἐφυλάκιζαν ἢ καὶ τοὺς ἐφόνευαν.

8. Αἱ κοινότητες

Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν τοὺς Ἕλληνας νὰ κυβερνοῦν μόνοι τὰς ὑποθέσεις των. Ἐκαστον χωρίον, ἐκάστη πόλις ἀπετέλει μίαν κοινότητα. Ἡ κοινότης ὄριζεν ἐπιτροπὴν, ἢ ὁποία ἐφρόντιζε διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου, δηλαδὴ διὰ τὰς ἐκκλησίας, διὰ τὰ σχολεῖα, διὰ τὰ νερά, διὰ τὰ νεκροταφεῖα. Κυρίως ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς παραδίδῃ εἰς τὸν τοῦρκον εἰσπράκτορα τῶν φόρων, ὁ ὁποῖος ἤρχετο μίαν ἢ δύο φορὰς τὸ ἔτος. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ὄριζε δι' ἐκάστην κοινότητα χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιτροπὴ ἤτο ὑποχρεωμένη νὰ πληρώσῃ ὀλόκληρον καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τὸ εἰσπράξῃ ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ὠνομάζετο *δημογεροντία* καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ ἰσχυροτέρους κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο *προεστοί, πρόκριτοι καὶ δημογέροντες*. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς ὠνόμαζαν *κοτσαμπάσηδες*.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ διοικοῦν μόνοι τὴν κοινότητά των. Συνετήρουν τὴν ἐκκλησίαν, τὰ σχολεῖα των, εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ διδάσκουν τὴν γλῶσσαν των. Τὰ δικαιώματα αὐτὰ ὠνομάσθησαν *πολιτικὰ προνόμια*.

Μερικαὶ κοινότητες εἶχαν περισσότερα προνόμια. Ἡ Μάνη π.χ. εἰς τὴν νοτιὰν ἄκρην τῆς Πελοποννήσου εἶχε πραγματικὴν αὐτονομίαν. Τὴν ἐκυβέρνηα ἐγχώριος ἄρχων, τὸν ὁποῖον διώριζεν ὁ σουλτάνος καὶ εἶχεν ὑποχρέ-

ωσιν μόνον νὰ πληρώνη ἓνα μικρὸν φόρον. Ὁ ἄρχων τῆς Μάνης ἐλέγετο μ π έ η ς. Τὰ δύο νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ἡ Ὑ δ ρ α καὶ αἱ Σ π έ τ σ α ι, καθὼς καὶ τὰ Ψ α ρ ά, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουσι ναυτικὰ νησιά, ἐκυβερνῶντο μόνον τῶν. Εἶχαν μόνον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρῶνουν φόρον εἰς τὸν τοῦρκον ναύαρχον (καπετὰν πασᾶ) καὶ νὰ στέλλουσι ὀλίγους ναύτας διὰ τὸν τουρκικὸν στόλον. Εἰς τὴν νότιον Ἡπειρον, ἐπάνω εἰς τὰ δύσβατα βουνά, ἦτο μία στρατιωτικὴ κοινότης, τὸ περίφημον Σ ο ὕ λ ι, τὸ ὁποῖον ἐκυβερνᾶτο μόνον του καὶ ἐπλήρωνε μικρὸν φόρον εἰς τὸν σουλτάνον. Ἀνεξαρτησίαν ἐπίσης εἶχαν καὶ τὰ Σ φ α κ ι ᾶ τῆς Κρήτης.

Οἱ Ἕλληνες, μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ πρόνομα, μὲ τὴν αὐτοδιοίκησιν, ἔβλεπαν καθημερινῶς περισσότερον ὅτι ἀπετέλουσι ἰδιαιτέρον ἔθνος μὲ τὰ ἰδικὰ του ἰδανικὰ καὶ ἀντίπαλον τοῦ τουρκικοῦ.

9. Ἀρματολοὶ καὶ κλέφται

Εἰς πολλὰ μέρη οἱ Τοῦρκοι ἄφηναν τοὺς Ἕλληνας ὄχι μόνον νὰ κυβερνοῦν τὰ κοινοτικὰ τῶν πράγματα, ἀλλὰ νὰ φυλάττουσι οἱ ἴδιοι τὸν τόπον τῶν. Τὸ τουρκικὸν κράτος δὲν εἶχεν, ὅπως τὰ σημερινὰ κράτη, τάξιν καὶ ἀσφάλειαν. Εἰς τὰ ἀπόκεντρα καὶ ὄρεινὰ μέρη, ὅπως εἰς τὰ Ἄγραφα, εἰς τὸν Ὀλυμπον, εἰς τὸ Ξηρόμερον καὶ ἄλλοῦ, δὲν εἶχεν οὔτε ἀστυνομίαν, οὔτε στρατόν. Ἐκεῖ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ὀλίγοι. Δι' αὐτὸ τὴν φύλαξιν τῶν μερῶν αὐτῶν ἄφηνεν ὁ σουλτάνος εἰς τοὺς ἐγχεωρίους χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζοντο ἄ ρ μ α τ ο λ ο ἰ καὶ εἶχαν ἐπάγγελμα τὰ πολεμικά. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀρματολῶν ὀνομάζοντο κ α π ε τ α ν α ἰ ο ι.

Εἰς τὰ πεδινὰ ὅμως μέρη καὶ εἰς τὰς πόλεις ἦσαν περισσότεροὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐβασάνιζαν τοὺς χριστιανούς. Ἦρπαζαν τὴν περιουσίαν των καὶ ἐκακομεταχειρίζοντο τοὺς ἰδίους. Ὅσοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ὅσοι ἠσθάνοντο ἀνδρικήν καρδίαν εἰς τὸ στήθος των, ἔφευγαν εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐγένοντο ἀντάρται, καὶ ὁ χθεςσινὸς σκλάβος τοῦ Τούρκου ἐγένετο τώρα ἐπικίνδυνος ἐχθρός. Ἐλήστευαν τοὺς Τούρκους, ἦρπαζαν τὰ ποίμνια των καὶ τοὺς ἔβλαπταν μὲ κάθε τρόπον. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν κ λ έ φ τ α ι.

Τὴν ληστείαν δὲν ἐθεώρουν τότε ἐντροπήν. Ἀντιθέτως ἐνόμιζαν μεγάλην τιμὴν νὰ βλάπτουν τοὺς Τούρκους. Ὁ λαὸς ἤκουε μὲ ἀνακούφισιν τὰ κατορθώματα τῶν κλεφτῶν, εἶχε συμπάθειαν πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀνύψωσεν εἰς τὴν φαντασίαν ἰου εἰς ἥρωας. Πολλοὶ κλέφται ἦσαν ἀνθρώποι τολμηρότατοι καὶ ἔκαμαν ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα, ὅπως π.χ. ὁ κλέφτης τοῦ Ὀλύμπου Β λ α χ ά β α ς, ὁ περίφημος Κ α τ σ α ν τ ώ ν η ς, ὁ Ἀ ν δ ρ ῖ τ σ ο ς εἰς τὴν Στερεάν καὶ οἱ Κ ο λ ο κ ο τ ρ ω ν α ῖ ο ι εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Οἱ Τοῦρκοι κατεδίωκαν μὲ πείσμα τοὺς κλέφτας καὶ ἔστελναν ἐναντίον των τοὺς ἀρματολούς. Ὅταν τοὺς συνελάμβαναν, τοὺς ἐβασάνιζαν φρικτὰ καὶ τοὺς ἐφόνευαν. Πολλάκις ὅμως τοὺς ἐκολάκευαν καὶ τοὺς διώριζαν φύλακας εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη, τοὺς ἔκαμναν δηλαδή ἀρματολούς. Οἱ κλέφται ὅμως καὶ οἱ ἀρματολοὶ εἶχαν μεγάλην συμπάθειαν μεταξύ των, διότι καὶ οἱ δύο ἦσαν Ἕλληνες καὶ χριστιανοί, καὶ οἱ δύο ἐμίσουν τοὺς Τούρκους. Οὔτε εἶχαν μεγάλην διαφορὰν μεταξύ των, διότι ὁ σημερινὸς ἀρματολὸς ἠδύνατο αὖριον νὰ γίνῃ

κλέφτης καὶ τὸ ἀντίθετον. Διὰ τοῦτο τὰ ὀνόματα ἀρματολὸς καὶ κλέφτης κατήνησαν νὰ σημαίνουν τὸ ἴδιον.

10. Ἡ ζωὴ τῶν κλεφτῶν-Τὰ δημοτικὰ τραγούδια

Εἰς τοὺς χρόνους λοιπὸν τῆς τουρκοκρατίας ἦτο ἀληθινὴ ἀναρχία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔζων ὠπλισμένοι μακρὰν ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, εἰς παντοτεινὸν σχεδὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐθεώρησεν ὡς ἐθνικοὺς ἥρωας.

Οἱ κλέφται ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι διέφευγαν τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων καὶ πολλάκις κατώρθωναν νὰ τοὺς ἐκδικηθοῦν δι' ὅσα κακὰ ἔκαμναν εἰς τοὺς χριστιανούς. Κατοικία των, τὸ λιμέρι, ὅπως ἔλεγαν, ἦσαν τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα βουνὰ καὶ δάση. Ὁ κλέφτης ἀγαπᾷ μὲ πάθος τὴν φύσιν. «Ἀδέρφια του εἶχε τὰ βράχια καὶ συγγενεῖς τὰ δέντρα». «Θέλει νὰ τὸν κοιμίζουσι οἱ πέριδικες, νὰ τὸν ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια». Ἡ ζωὴ των εἶναι σκληρὰ καὶ γεμάτη ἀπὸ κινδύνους. Κάποιος κλέφτης παραπονεῖται ὅτι «ἔκαμε δώδεκα χρόνους καπετάνιος καὶ δὲν ἔφαγε ζεστὸ ψωμί, δὲν ἐπλάγιασε σὲ στρῶμα, δὲ χόρτασε τοῦ ὕπνου τὴ γλυκάδα. Εἶχε τὸ χέρι του προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί του στρῶμα. Ποτέ του δὲν ἄλλαξε καὶ δὲν ἀσπροφόρεσε. Ὀλημερις εἶχε πόλεμο καὶ τὴ νύχτα καρασῶλι». Ὑποφέρει ὁμως ὅλα αὐτὰ καὶ εἶναι ὑπερήφανος, διότι ἔχει τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Προτιμᾷ νὰ ἀφήσῃ τὰς ἀναπαύσεις καὶ ὅλα τὰ πλούσια ἐπαγγέλματα καὶ νὰ γίνῃ κλέφτης, «σκλάβο νὰ μὴν τὸν λένε». Δι' αὐτὸ ἀγαπᾷ τὸ σπαθί του «ποὺ τ' ὄχει καμάρι ἢ λεβέντιὰ κι ὁ κλέφτης περιφάνεια».

Ὁ κλέφτης ὅταν δὲν πολεμᾷ, γυμνάζεται εἰς τὰ ὄπλα. Ἡ ζωὴ του ἔχει καὶ τὰς ὠραίας στιγμὰς της. Οἱ κλέφται πολλάκις συγκεντρώνονται εἰς τὰ λιμέρια των, κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα δένδρα καὶ «κοντὰ στὶς δροσερὲς βρύσας». Ἐκεῖ ψήνουν τὰ σφακτὰ, πίνουν γλυκὸ κρασί, χορεύουν καὶ γυμνάζονται, «ρίχνουν στὸ σημάδι καὶ παίζουν τὸ λιθάρι».

Ἡ ζωὴ αὐτὴ σκληραγωγεῖ τὸ σῶμα τῶν κλεφτῶν καὶ τοὺς δίδει μεγάλην ἀντοχήν. Τοὺς δίδει «λαγοῦ ποδάρια καὶ δράκου δύναμη». Γνωρίζουν ποῦ εὐρίσκονται τὰ μονοπάτια καὶ αἱ χαράδραι, γνωρίζουν ποῦ ἀναβλύζουν αἱ πηγαί, ποῦ εἶναι τὰ μοναστήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἤμποροῦν νὰ προμηθευθοῦν ψωμί, καὶ τὰ χωριά, ὅπου ἤμποροῦν νὰ κρυφθοῦν. Διὰ τοῦτο οἱ νέοι παραβλέπουν τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς τοῦ κλέφτου καὶ ὄνειρεύονται πότε νὰ μεγαλώσουν, ν'ἀρπάξουν τὸ σπαθὶ καὶ τὸ ντουφέκι καὶ νὰ πεταχθοῦν στὰ κορφοβούνια, νὰ εὔρουν τὰ κλέφτικα λιμέρια, νὰ συναντήσουν τοὺς συντρόφους των, οἱ ὅποιοι πολεμοῦν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἀλβανούς.

Ἄλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια λαχταροῦν τὴν ζωὴν τῶν κλεφτῶν, τραγουδοῦν τὰ κατορθώματά των καὶ μυριολογοῦν τὴν δυστυχίαν καὶ τὸν θάνατόν των. Τὰ τραγούδια των ἔχουν μεγάλην χάριν καὶ προκαλοῦν συγκίνησιν. Αὐτὰ εἶναι τὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τραγούδια τοῦ κόσμου.

Τὸ σημαντικώτερον εἶναι, ὅτι οἱ κλέφται ἀπετέλουν σπουδαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ὑποδουλωμένον ἔθνος, ὅταν θὰ ἤρχετο ἡ στιγμή.

Β΄. Η ΑΦΥΠΝΙΣΙΣ

11. Ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ

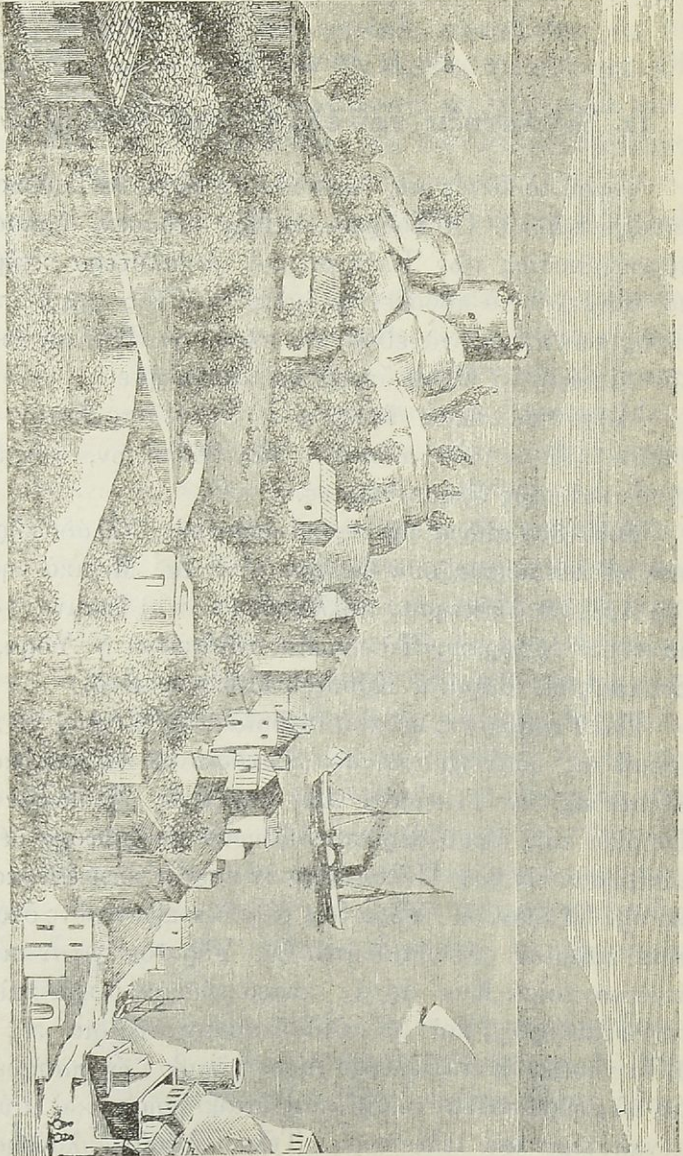
Ἀφοῦ τὸ ἔθνος μας ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπτόχυνε πολὺ. Οἱ Τούρκοι, καθὼς εἶδαμεν, ἤρπασαν τὰς περιουσίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ καλύτερα κτήματά των. Διὰ τὴν προοδεύσιν ὁμοῦ ἐν ἔθνος χρειάζεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, νὰ εἶναι καὶ πλούσιον. Τί ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ τὸ ἔθνος ὅπως εἶχε καταστήσει ;

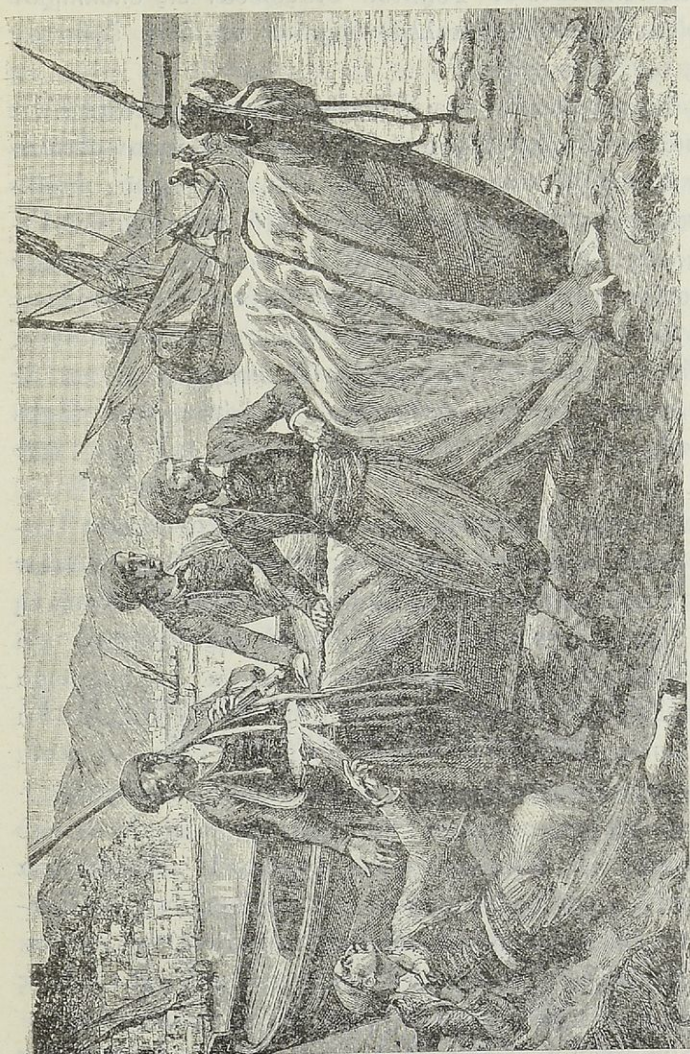
Ἀργότερα ὁμοῦ ἐγένε κατὶ πολὺ σπουδαῖον, τὸ ὁποῖον ἠΰξησε τὸν πλοῦτον τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἐνίσχυσε καὶ τοὺς ἔδωσε θάρρος.

Τὸν 18ον αἰῶνα εἰς μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν ἐμπορικὰ πλοῖα. Μερικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἀπέκτησαν πολλὰ πλοῖα καὶ ἔκαμναν σημαντικὸν ἐμπόριον. Τὰ νησιά αὐτὰ εἶναι ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι, τὰ Ψαρά, ἡ Κάσος, ἡ Μύκονος κ. ἄ.

Πολὺ περίεργος εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Ὑδρας. Οἱ κάτοικοί της ἦσαν χριστιανοὶ ἀλβανόφωνοι καὶ κατόικουν ἄλλοτε εἰς τὴν Ἡπειρον. Ἀπ' ἐκεῖ τοὺς ἐξεδίωξαν οἱ Τούρκοι καί, ἀφοῦ περιεπλανήθησαν εἰς διάφορα μέρη, κατέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἡ Ὑδρα ἕως τότε δὲν εἶχεν οὔτε ὄνομα οὔτε καμμίαν σπουδαιότητα. Οἱ Ὑδραῖοι ἔγιναν σιγὰ σιγὰ ναυτικοί. Κατ' ἀρχὰς κατεσκεύαζαν μικρὰ καὶ ἄτεχνα ἰστιοφόρα καὶ μὲ αὐτὰ ἔκαμναν ταξίδια εἰς τὰ ἄλλα νησιά. Ἐντὸς ὀλίγου ὁμοῦ ἔλαβαν ὡς παράδειγμα τὰ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα καὶ ἐναυπήγησαν καὶ αὐτοὶ μεγαλύτερα καὶ τελειότερα. Τέλος ἀφοῦ ἐπλούτησαν ἀρκετά, παρήγγειλαν πλοῖα εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ναυπη-

πρωτ. 500μ. Η.

“Ελληνες ναῦται

γεῖα. Ἀπὸ τότε οἱ Ὑδραῖοι ἐταξίδευαν εἰς ὀλόκληρον τὴν Μεσόγειον καὶ πολλὰ ὑδραϊκὰ καράβια ἔφθασαν ἕως τὴν Ἀμερικὴν.

Τὸ παράδειγμα τῶν Ὑδραίων ἠκολούθησαν τὰ ἄλλα νησιά καὶ ἐντὸς ὀλίγου οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐταξίδευαν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ Γιβραλτάρ. Ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Ρωσσίας ἐλάμβαναν σίτον καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐφόρτωναν πάλιν βιομηχανικὰ προϊόντα, ὑφάσματα, ὑαλικά, οἰκιακὰ σκεύη, κοσμήματα, καὶ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Τοιοῦτοτρόπως ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων.

Ὑστερα ἀπὸ ἓνα μέγαλον πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνη ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ἔγινε τέλος εἰρήνη τὸ 1774. Ἡ ἐμπορικὴ συνθήκη, ἡ ὁποία ἔγινε τότε μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ἔδιδεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα τὸ δικαίωμα νὰ ταξιδεύουν μὲ ρωσικὴν σημαίαν. Αὐτὸ ἐσήμαινεν ὅτι ἡ Ρωσσία ἀνελάμβανε νὰ προστατεύσῃ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Τούρκων. Ἀπὸ τότε προώδυσεν ἀκόμη περισσότερον τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπόριον. Οἱ Ἕλληνες ἴδρυσαν ἐμπορικὰ κατστήματα εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Τεργέστην, τὸ Λονδῖνον, τὴν Μασσαλίαν, τὴν Ὀδησὸν κλπ.

Οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἐπλούτησαν πολὺ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀργότερα, ὅταν ὁ Μέγας Ναπολέων ἔκαμεν ἀτελειώτους πολέμους μὲ ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἡ Ἀγγλία, ἡ ὁποία εἶχε τότε πόλεμον ἐναντίον τῆς Γαλλίας, ἀπέκλεισε τὰ

παράλια τῆς Εὐρώπης. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοί, ἀψηφοῦν-
τες τοὺς κινδύνους τοῦ ἀποκλεισμοῦ, μετέφεραν τροφι-
μα, σίτον καὶ ἀποικιακά, εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης
καὶ τὰ ἐπώλουν εἰς μεγάλας τιμὰς. Τοιοῦτοτρόπως ἐ-
πλούτησαν οἱ ναυτικοὶ τῶν νήσων. Λέγουν ὅτι οἱ ἐφο-
πλισταί, οἱ **κα ρ α β ο κ Ὑ ρ η δ ε ς** τῶν νήσων, ὅπως
τοὺς ἔλεγαν τότε, ἐγέμισαν μὲ φλουριὰ τὰς στέρνas τῶν
οἰκιῶν των.

Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὀπλισμέ-
να μὲ κανόνια, διότι τὴν θάλασσαν ἐτρομοκράτουν οἱ
Ἄλγερῖνοι πειραταί, οἱ **κ ο υ ρ σ ἄ ρ ο ι** ὅπως τοὺς ἔλε-
γαν, καὶ οἱ ναῦται εἶχαν συνηθίσει εἰς τὰς συμπλοκάς.
Διὰ τοῦτο ἦτο εὐκόλον τὰ μικρὰ ἐμπορικὰ πλοῖα νὰ
μεταβληθοῦν εἰς πολεμικά.

Τοιοῦτοτρόπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ χωρὶς νὰ τὸ
προσέξῃ κανεὶς ἐτοιμάζετο ἐμπειροπόλεμον ναυτικόν,
τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ μετρηθῇ μὲ τοὺς Τούρκους
εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως οἱ κλέφται εἰς τὴν ξηράν.

12. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ τουρκοκρατίας

Διακόσια χρόνια μετὰ τὴν ἄλωσιν, δηλαδὴ τὸν 16ον
καὶ 17ον αἰῶνα, τὰ γράμματα ἔμειναν πολὺ ὀπίσω εἰς
τὴν Ἑλλάδα. Μορφωμένοι ἦσαν μόνον ὀλίγοι κληρικοί.
Ἄλλὰ καὶ τὰ σχολεῖα ἦσαν πολὺ σπάνια, διότι οἱ Τοῦρ-
κοὶ δὲν ἄφηναν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔχουν σχολεῖα. Εἰς
πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχοὶ συνήθριζαν
κρυφίως τὰ παιδιὰ εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν
καὶ εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἐμάνθαναν ἀνάγνωσιν,
γραφὴν καὶ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Αὐτὰ ὠνομάσθη-
σαν **κ ρ υ φ ἄ σ χ ο λ ε ῖ α**.

Ἄργότερα οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν κάποιαν ἐλευθερίαν. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὸν πόθον νὰ μωρφωθοῦν καὶ νὰ προοδεύσουν καὶ εἶχαν περισσότερα μέσα, διότι ἐπλούτησαν μὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Μὲ τὴν μωρφωσιν ἔγιναν τολμηρότεροι καὶ ἤρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἦτο δυνατόν νὰ μετρηθῇ μὲ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἐνόησαν ἐπίσης ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο, τὸ κυριώτερον μέσον εἶναι ἡ παιδεία καὶ ἡ μωρφωσις.

Ἦρχισαν λοιπὸν κοινότητες καὶ πλούσιοι ἰδιῶται, ἔμποροι καὶ ναυτικοί, νὰ ἰδρύνουν σχολεῖα. Τὸν 18ον αἰῶνα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19ου ἔγιναν ἀξιόλογα σχολεῖα εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σπουδαιότερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἰδρυσεν ὁ Πατριάρχης. Ἄλλὰ καὶ ἡ Σμύρνη καὶ αἱ Κυθωνίαι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ Χίος καὶ τὰ Ἰωάννινα εἶχαν καλὰ σχολεῖα. Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἐδίδαξαν ἄξιοι διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν πάντοτε πολὺ σοφοί, ἀλλ' εἶχαν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐγνώριζαν νὰ μεταδίδουν τὴν ἀγάπην αὐτὴν εἰς τοὺς μικροὺς ἑλληνόπαιδας, καθὼς καὶ τὴν πίστιν ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς ἐμελέτησαν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Εἶδαν τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς, οἱ ὁποῖοι κρύπτονται εἰς τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ἐδίδαξαν τὸν λαὸν ὅτι εἶχε μεγάλους καὶ δοξαμένους προγόνους καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ τοὺς μιμηθῇ. Τοὺς διδασκάλους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι προετοίμασαν τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὠνόμασαν Διδασκάλους τοῦ Γένους.

13. Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἕλληνες εἶχαν πολλοὺς λογίους. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατέχει ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς. Οἱ γονεῖς τοῦ Κοραῆ ἦσαν ἀπὸ τὴν Χίου. Ὁ ἴδιος ὅμως ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1748. Ἀφοῦ ἔμαθε ὅσα γράμματα ἦτο δυνατόν νὰ μάθῃ κανεὶς εἰς τὴν Σμύρνην τότε, ὁ πατὴρ του τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ τὸν ἔξη ἀνταποκριτὴν τῶν ἐμπορικῶν του ὑποθέσεων. Ὁ Κοραῆς ὅμως ἐφρόντισε περισσότερον νὰ μορφωθῆ. Ἀφῆκε λοιπὸν τὸ ἐμπόριον καὶ ἠσχολήθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς του, ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἔζησεν ὅλην του τὴν ζωὴν. Δὲν ἔκαμε τὸν ἱατρόν, ἀλλὰ κατέγινεν εἰς τὰ γράμματα. Ἐμελέτησε πολὺ τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα, τὰ ἐτύπωσε, τὰ ἐξήγησε καὶ ἔγινε σπουδαῖος ἑλληνιστής.

Ὁ Κοραῆς εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους νεωτέρους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐξετίμησαν οἱ λόγιοι τῆς Εὐρώπης. Πραγματικῶς ἦτο ἐπιμελέστατος καὶ ἐργατικώτατος.

Ἐγρᾶψε πολλὰ συγγράμματα, διὰ νὰ φωτίσῃ τοὺς ὁμογενεῖς του. Ὁ Κοραῆς ἐπίστευεν ὅτι τὸ ἔθνος διὰ νὰ μορφωθῆ, ἦτο ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ τὰ ὠραῖα διδάγματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Δι' αὐτὸ ἔκαμε χάριν αὐτῶν πολλὰς ἐξηγήσεις τῶν ἀρχαίων βιβλίων. Εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν καὶ δὲν ἔλειπαν οἱ πλούσιοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν τὰ ἔξοδα διὰ νὰ τυπώσῃ τὰ βιβλία του. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Κοραῆ τὰ ἐτύπωσαν οἱ πλούσιοι Ἡπειρωταὶ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν τότε καὶ ἄλλας εὐεργεσίας εἰς τὸ ἔθνος.

Ὁ Κοραῆς ἦτο προπάντων φύσις εὐγενική, ἠγάπησε

μὲ πάθος τὴν πατρίδα του καὶ εἰργάσθη μὲ πάντα τρόπον νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Διὰ τοῦτο ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς θεωρεῖ αὐτὸν ὡς πνευματικὸν ἥρωα καὶ ἓνα ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἐθνικῆς τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του ἔμπροσθεν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ὁ Κοραῆς ἀπέθανεν εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν εἰς Παρισίους τὸ 1836, ἀφοῦ ἠτύχησε νὰ ἴδῃ τὸ ἔθνος του ἐλεύθερον.

14. Ὁριμάζει ἡ πίστις εἰς τὴν ἐλευθερίαν

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχασαν ποτὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν δουλείαν. Ὅταν ἔπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐμυριολόγησαν τὴν φοβερὰν καταστροφὴν μ' ἓνα θλιβερὸν τραγοῦδι. Εἰς τὸ τέλος ὁμοῦς τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἔλεγε « π ἄ λ ι μ ἔ χ ρ ό ν ι α μ ἔ κ α ι ρ ο ῦ ς π ἄ λ ι δ ι κ ἄ μ α ς θ ᾶ ν α ι ».

Πολὺν χρόνον ἡ Τουρκία ἦτο μεγάλη καὶ δυνατὴ αὐτοκρατορία καὶ οἱ Ἕλληνες ἀδύνατοι καὶ δυστυχεῖς. Δὲν ἔβλεπαν λοιπὸν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ὄνειρόν των. Εἰς τὴν ψυχὴν των ἔμενε μόνον ὁ πόθος. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν τὰ πράγματα ἤλλαξαν.

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶδαμεν, ἤρχισαν νὰ μορφώνωνται, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐξηκολούθουν νὰ μένουν ἀμόρφωτοι. Ἐμελέτησαν τὴν ἱστορίαν των καὶ εἶδαν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἦτο ἄλλοτε τὸ πρῶτον εἰς τὸν κόσμον. Ἦρχισε λοιπὸν μὲ τὸν καιρὸν νὰ γεννᾶται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων ὁ πόθος καὶ ἡ φιλοδοξία νὰ ἴδουν πάλιν τὴν πατρίδα των ἐλευθέραν, μεγάλην καὶ ἐνδοξον ὅπως εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγοι ἔκαμαν τοῦς Ἕλληνας νὰ πιστεύσουν ὅτι ὁ πόθος των αὐτὸς ἦτο δυνατὸν νὰ πραγ-

ματοποιηθῆ. Πολλοὶ Ἕλληνες ἐμπορευόμενοι ἔζων μετὰ τὰς οἰκογενεῖας τῶν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις, διότι τὸ ἀπῆται ἡ ἐργασία τῶν, καὶ ἐσχμάτισαν ἐκεῖ ἐλληνικὰς παροικίας. Σημαντικαὶ ἐλληνικαὶ παροικίαι ἦσαν εἰς τὴν Βενετιαν, εἰς τὴν Τεργέστην, εἰς τὴν Μασσαλίαν, εἰς τὴν Ὀδησσὸν κ. ἄ. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, ἐξύπνησαν οἱ ἴδιοι καὶ ἔγιναν τολμηρότεροι. Ἐνόσφ ἔμεναν εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶχαν τὸν φόβον τοῦ Τούρκου, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζαν φοβερόν καὶ παντοδύναμον. Εἰς τὴν Εὐρώπην ὁμως ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ Τουρκία παρακμάζει καθημερινῶς καὶ βαδίζει πρὸς τὴν διάλυσιν. Καὶ πράγματι ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας δὲν ἦτο καλῆ. Οἱ Αὐστριακοὶ ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτοὺς τὰς εὐρωπαϊκὰς κτήσεις καὶ τοὺς περιώρισαν εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Κατόπιν ἦλθαν οἱ Ρῶσοι, οἱ ὁποῖοι ἐνίκησαν εἰς πολλοὺς πολέμους τοὺς Τούρκους καὶ ἔσπασαν τὴν δυνάμιν τῶν.

Τότε ἐνισχύθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας τῶν. Ἡ καρδιά τῶν ἔπαλλε δυνατὰ, ἰδίως ὅταν ἤκουον τὰς νίκας τῆς Ρωσσίας. Οἱ Ἕλληνες ἠγάπων περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη τοὺς Ρώσους, διότι εἶναι ὀρθόδοξοι καὶ ἦσαν ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Τούρκων. Ὅσάκις ἤρχιζε νέος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, οἱ Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος τῆς Τουρκίας καὶ πολλάκις ἐκινήθησαν καὶ οἱ ἴδιοι διὰ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν.

Τοιουτοτρόπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐνισχύθη εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἡ πίστις ὅτι πολὺ ταχέως θὰ ἔβλεπαν ἐλευθερωμένην τὴν πατρίδα τῶν, δηλαδὴ τὸν 18ον αἰῶνα. ἤρχισεν ἡ ἐλληνικὴ ἀφύπνισις.

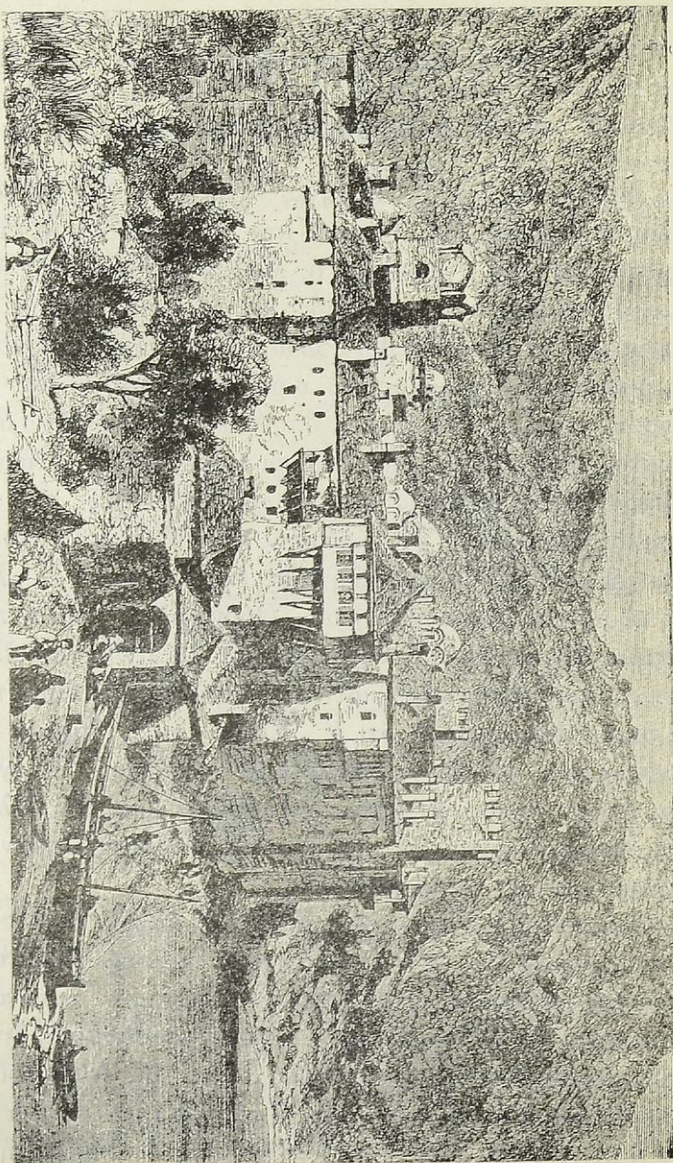
Γ' ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ

15. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1770

Πολὺν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι θὰ τοὺς σώσῃ ἡ Ρωσσία. Ἡ Ρωσσία ἦτο ἡ προστάτρια τῶν χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ὁ Μόσκοβος ὅπως τὴν ἔλεγαν, ὁ ὀρθόδοξος δηλαδὴ λαός, ὁ ὁποῖος εἶχε τόσους δεσμοὺς μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ρῶσσοι εἶχαν μεγάλα σχέδια, νὰ διαλύσουν τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐστέναζαν κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ Ρῶσσοι περιεποιοῦντο περισσότερον τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπροστάτευαν πολὺ τὴν ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ ἐκκλησία τῆς Μόσχας ὑπεστήριξε μὲ κάθε μέσον τὰς ἐλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ ἔστειλε εἰς τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους δῶρα, σκεύη πολύτιμα, ἄμφια, εἰκόνας, σταυροὺς κτλ. Οἱ ἄνθρωποι ἔλεγαν πολλὰς προφητείας καὶ διηγοῦντο πολλὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐφάνερον ὅτι ἡ Ἑλλὰς πολὺ ταχέως θὰ ζλευθερωθῇ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ρώσσω. Ἔλεγαν π.χ. ὅτι ἐφάνη φωτεινὸς σταυρὸς ἐπάνω ἀπὸ τὸν θόλον τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ὅτι ματαίως προσεπάθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τὸν ἀπομακρύνουν.

Διὰ τοῦτο ἡ καρδιά τῶν Ἑλλήνων ἤρχισε νὰ κτυπᾷ δυνατὰ, ὅταν τὸ 1769 ἡ περίφημος αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας **Αἰκατερίνη** ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ τὴν ἤκουσαν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ὅταν τοὺς παρεκίνησε νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἡ Αἰκατερίνη ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Γεώργιον Παπάζολην, Ἕλληνα ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀξιωματικὸς εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν. Ὁ Παπάζολης

Μοναστήριον Ἁγίου Ὁρους. (μονὴ τῶν Ἱβηρῶν)

ἔφερε πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ ἤναψε τοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ πλούσιος πρόκριτος τῶν Καλαμῶν Μ π ε ν ά κ η ς τὸν ἐδέχθη μὲ προθυμίαν, οἱ Μανιάται ἤρχισαν νὰ κινουῦνται καὶ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου ἀντήχησε τὸ τραγοῦδι :

.. Ἀκόμα τούτ' τὴν ἀνοιξη ραγιάδες, ραγιάδες,
τοῦτο τὸ καλοκαῖρι, ὅσο νᾶρθη ὁ Μόσκοβος
νὰ φέρῃ τὸ σεφέρι Μοριὰ καὶ Ρούμελη.

Τὴν ἀνοιξιν λοιπὸν τοῦ 1770, μόλις ἔφθασεν ὁ ρωσσοικὸς στόλος εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης, ἡ Πελοπόννησος ἐπανεστάτησεν. Ἀλλὰ ἡ δύναμις τῶν Ρώσσων δὲν ἦτο ἀρκετὴ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐκινήθησαν ταχύτερον παρ' ὅτι συνήθιζαν. Ὁ σουλτάνος ἔστειλε 15.000 Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι ἠρήμωσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὰς Πάτρας καὶ ἔσφαξαν 3 χιλ. κατοίκους μαζὶ μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἐνίκησαν πλησίον τῆς Κορώνης τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐφόνευσαν 400 Μανιάτας. Οἱ Ρώσσοι ἠναγκάσθησαν τότε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἡ χώρα παρεδόθη εἰς τὴν μανίαν τῶν Μωαμεθανῶν.

177

Οἱ Ἀλβανοὶ ἔμειναν ἐννέα χρόνια εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπροξένησαν φοβερὰς καταστροφὰς Ἐπὶ τέλος ὁ σουλτάνος ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ διὰ τῆς βίας. Ἐστειλε νέον στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ στρατηγός, ὁ ὁποῖος τὸν ὠδήγει, συνεννοήθη μὲ τοὺς Ἕλληνας κλέφτας καὶ μὲ τὴν βοήθειάν των ἐξηφάνισε τοὺς Ἀλβανούς. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως ἐφάνησαν ἄπιστοι, ὅπως συνήθιζαν πάντοτε, καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἀλβανούς, ἐκτύπησαν καὶ τοὺς κλέφτας. Τότε ἐφονεύθη ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης, ὁ ὁποῖος τοὺς εἶχε βοηθήσει.

Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου

ἀπέτυχεν. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ρωσσία ἔκαμεν εἰρήνην μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἄφησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην των.

16. Λάμπρος Κατσώνης

Τὸ 1788 ἡ Αἰκατερίνη ἤρχισε νέον πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Τώρα εἶχε σύμμαχον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος βασιλεὺς καὶ εἶχεν ὄνειρον νὰ κάμῃ ὅσον ἡδύνατο μεγαλύτερον καλὸν εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους γενικά. Ἐκαμε συμμαχίαν μετὰ τὴν τσαρῖναν, διότι ἤθελε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τοὺς βαρβάρους Τούρκους.

Οἱ Ἕλληνες ὁμως δὲν ἐκινήθησαν αὐτὴν τὴν φορὰν, διότι δὲν εἶχαν λησμονήσει τὸ πάθημα τοῦ 1770.

Τὸ 1790 ὁμως κατέβη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὁ περίφημος Λάμπρος Κατσώνης. Ὁ Κατσώνης κατήγετο ἀπὸ τὴν Λεβιάδειαν τῆς Βοιωτίας καὶ εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ἔγινεν ἀξιωματικὸς εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν. Ὅταν ἤρχισεν ὁ νέος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, κατέβη εἰς Τεργέστην. Ἐκεῖ 1790 μετὰ συνεισφορὰς τῶν Ἑλλήνων ὥπλισε μικρὸν στόλον καὶ ἤρχισε νὰ κάμῃ ἐπιδρομὰς εἰς τὸ Αἰγαῖον. Συνέλαβε πολλὰ τουρκικὰ πλοῖα καὶ τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ κάμῃ στόλον ἀξιόλογον ἀπὸ 16 πλοῖα. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ Κατσώνης ἔγινεν ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Συνεκρούσθη πολλάκις μετὰ τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ σουλτάνος, ὅταν εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ νικήσῃ τὸν Κατσώνην, ἠθέλησε νὰ τὸν μεταχειρισθῆ μετὰ τρόπον καλόν. Διέταξε λοιπὸν τὸν διερμηνέα τοῦ στόλου Στέφανον Μαυρογένην νὰ τοῦ γράψῃ σουλτανικὸν γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ὠνόμα-

ζεν «άνδρειότατον ἦρωα καὶ γενναῖον Λάμπρον Κατσώνην».

Ὁ Κατσώνης συνεννοήθη μὲ τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Ρούμελης καὶ παρέλαβεν εἰς τὰ πλοῖα τὸν περιφημον ἀρματολὸν Γεώργιον Ἀνδρῆτσον μὲ 500 παλληκάρια. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχημάτισε σημαντικὴν δύναμιν καὶ ἠπέλκει τὸν τουρκικὸν στόλον.

Ὁ Κατσώνης ἐκυριάρχησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πολλάκις ἐτόλμησε νὰ πλεύσῃ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ σουλτάνος τότε προσεκάλεσε στόλον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Ἀλγέριον. Ὁ Κατσώνης συνήντησε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εὐβοίας καὶ τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἐνεφανίσθησαν τὰ ἀλγερινὰ πλοῖα καὶ τοῦ ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου ἔπαθε καταστροφὴν καὶ ὁ ἴδιος μόλις ἐσώθη ἐπὶ ἑνὸς πλοίου μισοκατεστραμμένου.

Τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ὅλοι ἠρνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὸν τολμηρὸν θαλασσινόν. Ἡ Αἰκατερίνη ἔκλεισεν εἰρήνην μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τὸν διέταξε νὰ σταματήσῃ τὰς ἐχθροπραξίας. Ὁ Κατσώνης ὅμως ὅταν ἤκουσε τὴν διαταγὴν, εἶπε μὲ θάρρος: «ὁ Λάμπρος ὅμως δὲν ἔκλεισε τὴν ἰδικὴν του». Μὲ τὰ ὀλίγα πλοῖα, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ προμηθευθῆ, ἔπλευσεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ταινάρου, ἀπεβίβασεν ἐκεῖ τὸν Ἀνδρῆτσον μὲ τὰ παλληκάρια του καὶ ἤρχισε νέας ἐπιδρομάς. Οἱ Τούρκοι ὅμως ἔστειλαν ἰσχυρὸν στόλον ἐναντίον του καὶ ὁ μπέης τῆς Μάνης ἠπέλιξε τὸν Λάμπρον ὅτι θὰ ἀναγκασθῆ νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα ἐναντίον του, ἂν δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸ Ταίναρον. Ὁ Κατσώνης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Οἱ Τοῦρκοι τότε ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Ἀνδρίτσου. Ἄλλ' ὁ τομηρὸς κλέφτης κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ ὅλην τὴν Πελοπόννησον πολεμῶν ἀδιακόπως μὲ πολυαριθμοὺς Τούρκους καὶ ἐπέτυχε νὰ περάσῃ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Ἐκεῖ ὅμως τὸν συνέλαβον οἱ Βενετοὶ καὶ τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Τοῦρκοι τὸν μετέφεραν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸν ἐβασάνισαν φρικτὰ καὶ κατόπιν τὸν ἐφόνευσαν.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διετήρησεν εἰς τὴν μνήμην τουτὰ κατορθώματα τοῦ τοληρηοῦ θαλασσινοῦ καὶ τοῦ γενναίου ἀρματολοῦ. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔψαλαν τὴν ἀνδρείαν των καὶ ἐθρήνησαν τὰ παθήματα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀνδρίτσου.

Τὰ κατορθώματα τοῦ Κατσώνη καὶ τοῦ Ἀνδρίτσου ἔδωσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ κλέφται καὶ οἱ θαλασσινοὶ εἶδαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶναι ἀνίκητοι καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ μόνοι των νὰ ἀντιμετρηθοῦν μαζὶ τους.

17. Αἱ πρόοδοι τῆς Εὐρώπης

Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες εὐρίσκοντο εἰς τὴν τουρκικὴν δουλείαν καὶ ἔκαμναν τὰς πρώτας προσπαθείας διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, οἱ Εὐρωπαῖοι προώδευσαν πολὺ. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι, ἐπλούτησαν, ἤρχισαν νὰ κάμνουν ἐμπόριον μὲ τὰς νέας χώρας, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἀνακαλυφθῆ τότε, καὶ ἐπροώδευσαν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὰς τέχνας. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἴδρυσαν μεγάλα σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια, ὁ λαὸς ἐμορφώθη, ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε πολὺ, ἐκτίσθησαν μεγάλαι πόλεις, ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν

ἡμερώτεροι καὶ εὐτυχέστεροι. Ἡ Εὐρώπη λοιπὸν τὸν 18ον αἰῶνα εἶχεν ἀκμαῖον π ο λ ι τ ι σ μ ὄ ν.

Ἡ εὐτυχία, τὰ γράμματα καὶ ὁ πλοῦτος ἐγέννησαν νέας ιδέας εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι ἐνόμιζαν ὅτι τὸ κράτος ἀνήκει εἰς τὸν βασιλέα. Ἐπίστευαν ὅτι αὐτὸς ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾷ τὸ κράτος μαζί με τοὺς εὐγενεῖς ὅπως θέλει. Εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἦτο ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων του. Τὸ παλαιὸν αὐτὸ πολίτευμα ὠνόμασαν ἀ π ο λ υ τ α ρ χ ι α ν ἢ ἀ π ο λ υ τ α ρ χ ι κ ὸ ν π ο λ ί τ ε υ μ α.

Ἄργότερα ὁμως οἱ ἄνθρωποι ἐξύπνησαν καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν. Τότε ἠθέλησαν νὰ κυβερνήσουν οἱ ἴδιοι τὸ κράτος καὶ νὰ μὴν ἀφήσουν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς εὐγενεῖς νὰ τυραννοῦν τὸν λαόν.

Ἡ Ἄγγλία εἶναι ἡ πρώτη χώρα, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ κυβέρνησιν προερχομένην ἀπὸ τὸν λαόν. Ἐκεῖ ὁ λαὸς ἔθεσεν ὅρια εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα νὰ κυβερνᾷ συμφώνως με ἓνα νόμον, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν σ ύ ν τ α γ μ α, καὶ νὰ μὴ κάμνῃ ὅ,τι θέλει αὐτός. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Ἄγγλιαν ὁ νόμος ἦτο ἀνώτερος τοῦ βασιλέως. Συμφώνως πρὸς τὸ σύνταγμα ὁ λαὸς συνήθιζε νὰ ἐκλέγῃ ἀντιπροσώπους, δηλαδὴ βουλευτάς, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνων τὸ κράτος. Τὸ συμβούλιον τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν ὠνομάσθη κ ο ι ν ο β ο ὑ λ ι ο ν ἢ β ο υ λ ή. Εἰς τὴν Ἄγγλιαν λοιπὸν ἐγινε τὸ πρῶτον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἔδιδε κυβερνητικὰ δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, καὶ ἀπ' αὐτὴν ἔλαβαν παράδειγμα ἀργότερα οἱ ἄλλοι λαοί. Τὸ πολίτευμα αὐτὸ ὠνομάσθη κ ο ι ν ο β ο υ λ ε υ τ ι κ ὸ ν π ο λ ί τ ε υ μ α.

18. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως οἱ βασιλεῖς εἶχαν ἀκόμη πολὺ μεγάλην δύναμιν. Τὰ μεγάλα κτήματα καὶ τὰς ἀνωτέρας θέσεις εἶχαν οἱ εὐγενεῖς καὶ αὐτοὶ ἐκυβέροντων ὅπως ἤθελαν. Ἦλθεν ὅμως στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γαλλικὸς λαὸς δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ συγκρατηθῆ. Τότε ἤρχισε μεγάλη κίνησις. Ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἐζήτησεν ἐλεύθερον πολίτευμα. Διῶρισεν ἀντιπροσώπους διὰ νὰ διορθώσουν τὴν διοίκησιν τῆς χώρας. Οἱ ἀντιπρόσωποι συνήλθαν εἰς Παρισίους ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου τοῦ βασιλέως καὶ ἐσχημάτισαν ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία ἔλαβεν εἰς χεῖρας τῆς τὴν ἐξουσίαν παρ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ἀντέταξαν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Ὁ βασιλεὺς ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀπόλυτος ἄρχων, κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ οἱ γεωργοὶ ἔγιναν κύριοι τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα ἕως τότε εἶχαν οἱ εὐγενεῖς, ἐνῶ αὐτοὶ εἰργάζοντο εἰς αὐτὰ ὡς δοῦλοι.

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῆκος 16ος δὲν ἔπαυσε νὰ ἀντιδρᾷ καὶ συνεννοήθη μάλιστα μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Γαλλίας, οἱ ὁποῖοι ἐξηγέρθησαν νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν, ἐξέσπασεν ἡ ὀργὴ τοῦ λαοῦ. Οἱ ἐπαναστάται κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν Λουδοβῆκον καὶ ἐκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν.

Τὸ σημαντικώτατον αὐτὸ γεγονός, τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὸ 1789, ὀνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

19. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῆς Γαλλίας διὰ νὰ διακηρύξῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαιώματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ σέβωνται αἱ κυβερνήσεις, ἐψήφισε

τὴν περίφημον κήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς διακηρύξεως εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα. Ὅλοι οἱ πολῖται ἠμποροῦν νὰ φθάσουν εἰς ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ εἰς ὅλας τὰς θέσεις, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἱκανοί. (Ἄλλοτε τὰς θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματα ἐλάμβαναν μόνον οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληρικοί).

2) Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῇ κανεὶς χωρὶς δικαστικὴν ἀπόφασιν καὶ τότε μόνον φυλακίζεται, ὅταν ἔχει παραβῆ τὸν νόμον τοῦ κράτους. (Προηγουμένως ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες ἐφυλάκιζαν ὅποιον ἤθελαν).

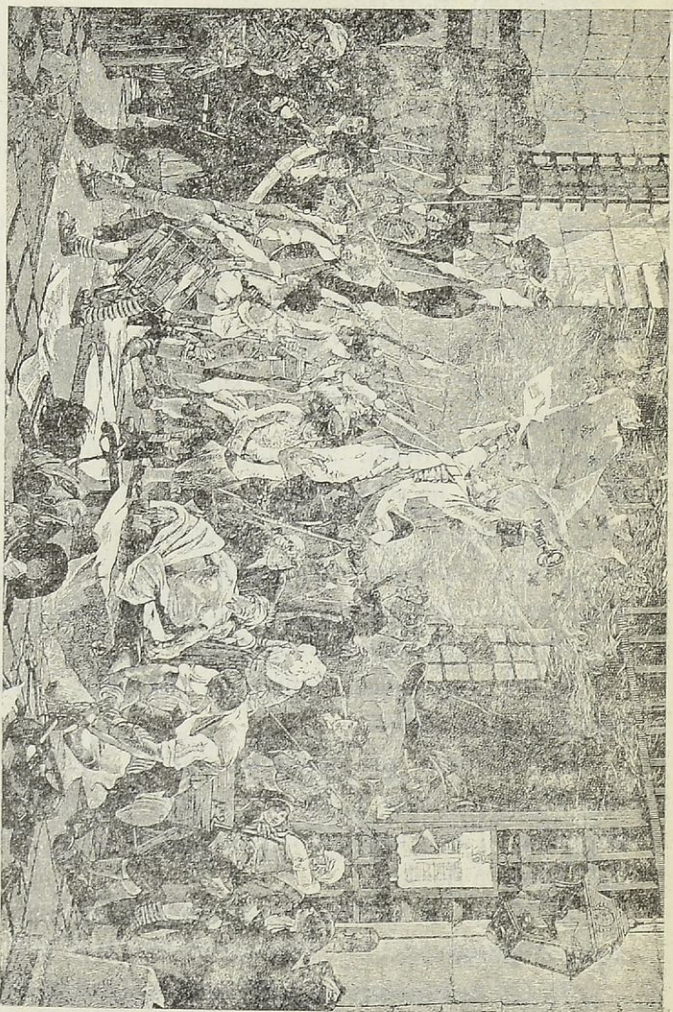
3) Ἐκαστος ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὅποιανδήποτε θρησκείαν θέλει. Ἐχει τὸ δικαίωμα νὰ ὀμιλῇ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ δημοσιεύῃ ὅ,τι θέλει. Ἄν κάμῃ κατάχρησιν, θὰ τιμωρηθῇ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους. (Ἄλλοτε τὸ κράτος ὥριζε τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν οἱ ὑπήκοοι. Ἦτο κίνδυνος νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς ἐλεύθερα τὴν γνώμην του καί, διὰ νὰ τυπώσῃ βιβλίον, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν λογοκρισίαν).

4) Ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν. Ἀπ' αὐτὸν πηγάζει κάθε ἐξουσία.

5) Οἱ νόμοι τοῦ κράτους πρέπει νὰ γίνωνται μὲ τὴν θέλησιν ὅλων. (Ἄλλοτε νόμος ἦτο ἡ θέλησις τοῦ βασιλέως. Τώρα τοὺς νόμους ψηφίζουν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἡ βουλή).

6) Ὅλοι οἱ πολῖται εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πληρῶνουν φόρους.

7) Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ὀρίζουν τοὺς φόρους καὶ φροντίζουν νὰ ἐξοδεύωνται διὰ τὸ καλὸν τοῦ κράτους. (Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σπα-

Η άλωση της Βασιλίκης 1789

Ο λαός προσέβαλε το μεσαιωνικόν φρούριον της Βασιλίκης, όπου ο βασιλεύς ἐφυλάκιζεν ἐκείνους, τούς οποίους ἐθέσπει ὑπόπτους.

ταλᾶ τὸ χρῆμα ὅπως αὐτὸς θέλει καὶ χωρὶς νὰ δίδῃ λογαριασμὸν εἰς κανένα).

Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔφερε μεγάλην ἀναστάτωσιν εἰς τὸν κόσμον. Εἰς ὅλα τὰ κράτη ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ κινεῖται καὶ νὰ ζητῆ ἐλεύθερον πολίτευμα. Ἐπίσης μεγάλην ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου συνεκίνησε βαθύτατα τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἔξω ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ δὲν εἶχαν κανὲν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Μὲ πόθον καὶ ἐλπίδα οἱ Ἕλληνες ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπερίμεναν τὴν σωτηρίαν των. Οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι ἐσπούδασαν εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐνθουσιάσθησαν μὲ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔγιναν ὁπαδοί της. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλοι, ἀρχιερεῖς καὶ φαναριῶται εὐγενεῖς, οἱ ἔμποροι τῶν πόλεων καὶ οἱ βοσκοὶ τῶν ὄρεων, εἶχαν μίαν κοινὴν εὐχὴν, νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ. Ἀργότερα ὁ Κολοκοτρώνης εἶπεν ὅτι ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἐφάνη ὡς σάλπιγξ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἡ ὁποία διεκήρυττεν ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας.

20. Ρήγας Φεραῖος

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συνεκινήθη βαθύτερον ἀπὸ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἦτο ὁ **Ρήγας Φεραῖος**. Ὁ Ρήγας ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας καὶ ἔγινε διδάσκαλος εἰς τὰ χωρία τοῦ Πηλίου. Μὲ τὴν θερμὴν του ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημά του τὸ ὑψηλόν, ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν ὅσον ὀλίγοι ἄνθρωποι. Ὁ Ρήγας ἐπίστευεν ὅτι ἐπλησίασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἦθελε νὰ ἐλευθερώσῃ ὄχι μόνον τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ
ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς Τουρκίας, τοὺς χριστιανοὺς
καὶ μωαμεθανοὺς, ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ σουλτάνου καὶ
τῶν τούρκων ἀγάδων.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν πατρίδα του εἶχε πολλοὺς περιορι-
σμούς, ἔφυγεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον τῆς Βλαχίας, ὅπου
ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένη.
Ἐνῶ εὐρίσκετο ἐκεῖ, ἤρχισεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ ἐπανά-
στασις. Ὁ Ρήγας διὰ νὰ ἐννοήσῃ καλύτερον τὴν σπου-
δαίαν αὐτὴν κίνησιν, ἔμαθε τὰ γαλλικὰ καὶ ἐντὸς ὀλί-
γου ἠσθάνθη μέγαλον ἐνθουσιασμόν διὰ τὰς νέας ιδέ-
ας, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἔθεσε τότε ὡς
πρόγραμμα τῆς ζωῆς του νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα
του ἀπὸ τὴν δουλείαν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ γράφῃ καὶ νὰ
διδάσκῃ. Κατήχησε πολλοὺς ἐπισήμους Ἑλληνας, ἀρ-
χιερεῖς, ἐμπόρους, προκρίτους, κλέφτας, ἀρματολούς.
Κατώρθωσε μάλιστα νὰ λάβῃ μὲ τὸ μέρος του καὶ με-
ρικοὺς σημαντικοὺς Τούρκους, ὅπως τὸν πασᾶν τοῦ Βι-
δινίου Πεσβάνογλου. Ὁ Ρήγας ἔγραψε περίφημα πα-
τριωτικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἠλέκτρισαν τοὺς συμπα-
τριώτας τοὺς ἀπὸ τὸ ἐν ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἑλληνι-
σμοῦ. Τὸ ὀρμητικώτερον ἀπ' αὐτὰ εἶναι ὁ Θούριός του,
ὁ ὁποῖος ἀρχίζει :

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζοῦμε στὰ στενὰ
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες στὰ βουνά;
Σπηλιὲς νὰ κατοικοῦμε, νὰ βλέπουμε κλαδιά,
νὰ φεύγουμε τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;

Ὁ Ρήγας ἐπῆγε κατόπιν εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐτύ-
πωσε διάφορα βιβλία καὶ τὴν περίφημον Χά ρ τ α ν
τ ῆ ς Μ ε γ ἄ λ η ς Ἑ λ λ ἄ δ ο ς, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς
Ἑλληνας πόσον μεγάλη ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρις των. Ἐ-

κει τοῦ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος τότε ἦτο στρατηγὸς τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Ὁ Ναπολέον ἦτο τότε πολὺ νέος ἀκόμη καὶ εἶχε γίνει ἔνδοξος μετὰ τὰς νίκας, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ Ρῆγας λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ βοήθειαν. Διὰ τοῦτο ἐπῆγεν εἰς τὴν Τεργέστην, τὴν ὁποίαν εἶχαν τότε οἱ Αὐστριακοί, διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ ὅμως τὸν συνέλαβεν ἡ αὐστριακὴ ἀστυνομία μὲ ἑπτὰ συντρόφους του καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὴν Βιέννην. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀφοῦ τὸν ὑπέβαλαν εἰς αὐστηρὰν ἀνάκρισιν, τὸν παρέδωσαν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐστραγγάλισε μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του τὸν Μάϊον τοῦ 1788.

Ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς τιμᾷ ἐξαιρετικὰ τὸν ἐνθουσιώδη αὐτὸν ψάλτην τῆς ἐλευθερίας, τὸν πρωτομάρτυρα τῆς μεγάλης ἰδέας. Διὰ τοῦτο εἰς εὐγνωμοσύνην ἔστησεν ἔμπρὸς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τὸν ἀνδριάντα του. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς ἔχουν λόγους νὰ τιμοῦν τὸν Ρῆγαν, διότι εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

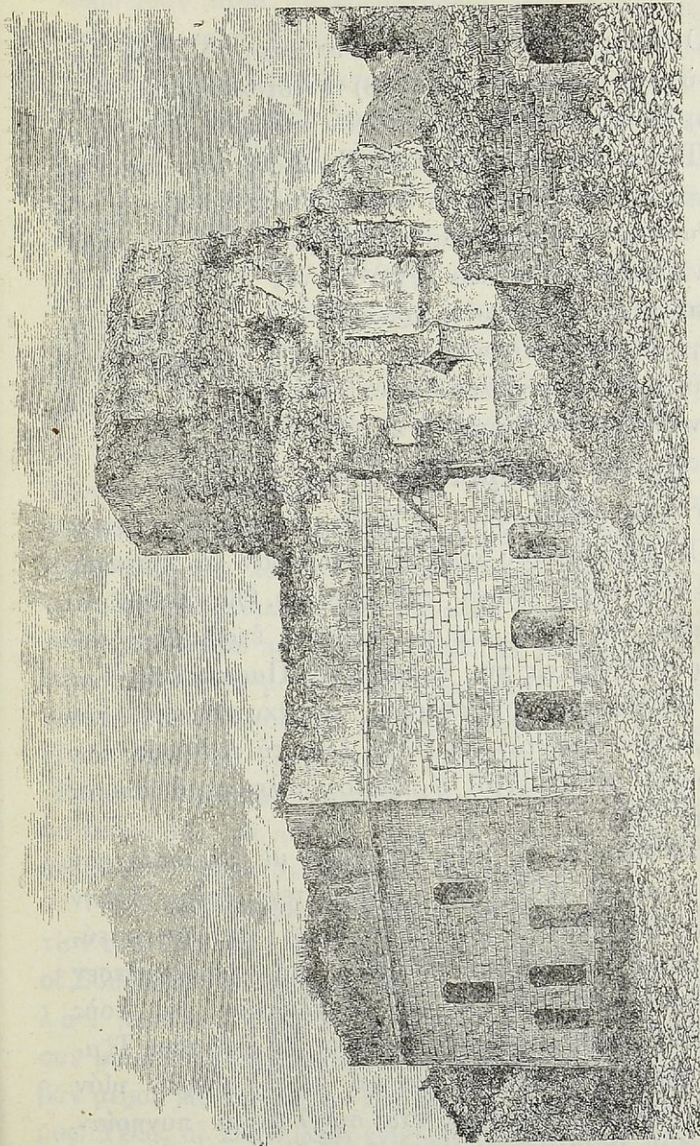
21. Σουλιῶται καὶ Ἀληπασᾶς

Κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους ἔγινε κάτι ἐξαιρετικόν, τὸ ὁποῖον ἔδωκε πολὺ θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ πιστεύσουν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ πολεμήσουν μόνοι των καὶ νὰ νικήσουν τοὺς Τούρκους. Οἱ Σουλιῶται δηλαδὴ ἐπολέμησαν μὲ πείσμα τὸν περίφημον πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆν Τεπελενλῆν καὶ πολλάκις ἐνίκησαν τὰ στρατεύματά του.

Οἱ Σουλιῶται διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας

των Τούρκων, είχαν καταφύγει εἰς τὰ νότια τῆς Ἡπείρου, εἰς παράμερα καὶ ἀπόκρημνα βουνά. Ἐκεῖ ἔκτισαν μερικὰ χωρία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σπουδαιότερα ἦσαν τὸ Σοῦλι καὶ ἡ Κιάφα. Εἰς τὰ ἀπόκεντρα ἐκεῖνα βουνὰ ἔζων σχεδὸν ἀνεξάρτητοι, κατεγίνοντο εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐπλήρωναν μικρὸν φόρον εἰς τὴν τουρκικὴν κυβένησιν. Οἱ Σουλιῶται ἦσαν γυμνασμένοι εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ αἱ γυναῖκες των ἀκόμη ἐγνώριζαν νὰ μεταχειρίζονται τὰ ὄπλα καὶ συνώδευαν τοὺς ἄνδρας των εἰς τὸν πόλεμον. Ἐτοίμαζαν τὸ φαγητόν τους, ἔφεραν πολεμοφόδια καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην ἤρπαζαν καὶ τὸ ὄπλον. Οἱ Τουρκαλβανοὶ τῶν περιχώρων ἔτρεμαν τοὺς Σουλιώτας, διότι πολλάκις εἶχαν δοκιμάσει τὴν παλληκαριάν των. Τὸ Σούλι ἔγινε περίφημον. Οἱ Ἕλληνες τὸ ἔβλεπαν μὲ καμάρι καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔψαλαν τὰ κατορθώματα τῶν Σουλιωτῶν.

Μετ' ὀλίγον ὅμως παρουσιάσθη φοβερὸς ἐχθρὸς τῶν Σουλιωτῶν ὁ περίφημος Ἀληπασᾶς. Ὁ Ἀλῆς ἦτο μουαμεθανὸς Ἀλβανὸς καὶ ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Ἀλβανίας Τεπελένι. Ἦτο φιλόδοξος, πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Μὲ δόλον καὶ μὲ κακουργήματα ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ κατώρθωσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κάμῃ μεγάλην δύναμιν. Ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν σουλτάνον καὶ νὰ σχηματίσῃ ἰδικόν του κράτος. Εἶχε 12 χιλιάδας στρατὸν καὶ ἐξουσίαζε τὴν Ἡπειρον, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Οἱ Ἕλληνες ἀρματολοὶ καὶ κλέφται ἐδοκίμασαν τὴν ἀγριότητά του. Ἐφόνευσε πολλοὺς ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ τοὺς ἐβασάνισε φρικτὰ, ὅπως π.χ. τὸν περίφημον κλέφτην Βλαχάβαν καὶ τοὺς Κασσαντωνάιους.

Τὸ μέγαρον τοῦ Ἀθηναῶ εἰς τὸ Σούλι

Ὁ Ἄλῃς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποφέρῃ τὸ Σούλι. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (1788) ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β΄ τῆς Ρωσσίας ἔκαμνε τὸν δεύτερον πόλεμον μετὰ τοὺς Τούρκους καὶ ὁ Λάμπρος Κατσώνης κατέβηκεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Οἱ Σουλιῶται ἔστειλαν τότε πρεσβείαν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἡ ὁποία παρουσιάσθη εἰς τὴν αὐτοκράτειραν καὶ ἐχαιρέτησε τὸν ἕγγονόν της Κωνσταντῖνον, τὸν ὁποῖον ἡ Αἰκατερίνη προώριζεν ὡς αὐτοκράτορα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἄλῃς ἐπληροφορήθη ὅλα αὐτά, τὰ κατήγγειλεν εἰς τὸν σουλτάνον καὶ κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν νὰ καταστρέψῃ τὸ Σούλι.

22. Οἱ πόλεμοι κατὰ τοῦ Σουλίου

Ὁ Ἄλῃς ἐκίνησε διὰ τὸ Σούλι μὲ 3 χιλιάδας στρατόν. Οἱ Ἀλβανοὶ του ὅμως δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὰ ἄγρια βουνὰ τοῦ Σουλίου. Οἱ Σουλιῶται κατέλαβαν τὰ στενὰ καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ἐτρόμαξαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Παραμυθιάς. Κατόπιν ἐλεηλάτησαν τὴν πεδιάδα καὶ ἐκυνήγησαν τὸν τρομαγμένον στρατὸν τοῦ Ἄλῃ ἕως τὰ πρόθυρα τῶν Ἰωαννίνων. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ 1791.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ἄλῃς ἐξεκίνησε μὲ περισσότερον στρατόν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν μετεχειρίσθη ἄλλην μέθοδον, τὸν δόλον. Διέδωκεν ὅτι θέλει νὰ ἐστρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σουλιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη μεγάλους μισθοὺς. Ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας ἦλθε μὲ 70 παλληκάρια καὶ μὲ τὸν μικρὸν υἱόν του Φῶτον. Ὁ Ἄλῃς ὅμως τοὺς συνέλαβε μὲ πονηρίαν καὶ κατόπιν ἐξεκίνησεν ἀμέσως ἐναντίον τοῦ Σουλίου. Οἱ Σουλιῶται ἂν καὶ δὲν ἐπερίμεναν τὴν ἐπίθεσιν, χα-

τόρωθωσαν πάλιν νὰ σταματήσουν τοὺς Ἀλβανοὺς τοῦ πονηροῦ πασᾶ, ὁ ὁποῖος εἶδε διὰ δευτέραν φορὰν νὰ ματαιώνωνται τὰ σχέδιά του. Ὁ Λάμπρος τοῦ ὑπεσχέθη τότε ὅτι θὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ Σούλι, ἂν τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὅταν ὁμως ἔφθασεν ἐκεῖ, ἐπλήρωσε τὸν δόλον μὲ δόλον καὶ ἔστειλε τὸ ἔξις ὑβριστικὸν γράμμα εἰς τὸν Ἀλῆν :

«Χαίρομαι ὁποῦ ἐγέλασα ἓνα δόλιον. Εἶμαι ἐδῶ νὰ διαφεντέψω τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἓνα κλέφτην σὰν ἑσένα. Ὁ υἱός μου θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ ὁμως ἐλπίζω ὅτι θέλω τὸν ἐκδικήσῃ πρὶν ἀποθάνω. Κάποιοι Τοῦρκοι σὰν κ' ἑσένα θὰ ποῦν πὼς εἶμαι ἄσπλαχνος πατέρας μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν υἱόν μου διὰ τὸν ἰδικόν μου λυτρωμόν. Ἀποκρίνομαι ὅτι, ἐὰν σὺ πάρῃς τὸ βουνόν, θέλεις σκοτώσει καὶ τὸν υἱόν μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμελλίας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου. Τότε δὲ θὰ μπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν τους. Ἀμὴ ἂν νικήσωμε, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιά. Ἡ γυναῖκα μου εἶναι νέα. Ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν μένει εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ γιὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου. Ἔτσι. Προχώρησε λοιπόν, ἄπιστε. Εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πιῶ τὸ αἷμα σου. Ἐγὼ ὁ ὠρμισμένος ἐχθρός σου καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας».

Ὁ Ἀλῆς ὠρμησεν ὁ ἴδιος μὲ τὸν στρατόν του ἐναντίον τοῦ Σουλίου. Ἐγινε φοβερὰ μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Σουλιῶται, μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν καὶ τὸν Γεώργιον Μπότσαρη, ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Αἱ γυναῖκες των ἀκόμη ἔλαβαν μέρος εἰς τὴν μάχην καὶ ἔδειξαν ἀφάνταστον θάρρος. Τέλος οἱ Σουλιῶται ἐνίκησαν ἔπειτα ἀπὸ μίαν μάχην, ἡ ὁποία διήρκεσε δέκα ὥρας, καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πανι-
Α. Λαζάρου — Ἱστορία ΣΤ' Δημοτικοῦ, Ἔκδοσις β'

κόβλητοι ἐτράπησαν πάλιν εἰς φυγὴν, ἐνῶ δ' Ἀλῆς ἔσκασε τρία ἄλογα ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα. Τόσον εἶχε τρομάξει καὶ ὁ ἴδιος τὴν ὁρμὴν τῶν Σουλιωτῶν. Ὁ Ἀλῆς ἠναγκάσθη τότε νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν καὶ τοὺς Σουλιώτας, τοὺς ὁποίους ἐκράτει φυλακισμένους. Αὐτὸς εἶναι ὁ δεύτερος πόλεμος κατὰ τοῦ Σουλίου, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ 1792.

Ἡ ἐπιτυχία αὐτῆ τῶν Σουλιωτῶν ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἔως τότε ὅλοι ἐφοβοῦντο τοὺς Τούρκους καὶ περισσότερον τοὺς Ἀλβανούς. Ὅλοι ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὸν μικρὸν ἡρωικὸν λαὸν καὶ παρακολουθοῦν μὲ συγκίνησιν καὶ ἀγωνίαν τὸν ἄνισον ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ πασᾶ.

23. Καταστροφὴ τοῦ Σουλίου

Ὁ Ἀλῆς ἄφησεν ἡσυχον τὸ Σούλι ὀκτὼ χρόνια. Τὸ 1800 ὅμως ἐπεχείρησε νέαν ἐκστρατείαν. Ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν τώρα ἦτο ὁ Φῶτος Τζαβέλλας. Ὁ Ἀλῆς τὴν φορὰν αὐτὴν μετεχειρίσθη ἄλλην τακτικὴν. Ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸ Σούλι μὲ ἐπίθεσιν, ἔκτισεν ὠχυρωμένους πύργους εἰς ὅλους τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν πρὸς τὸ Σούλι, καὶ ἔτσι ἀπέκλεισε τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἐπίσης κατέστρεψε τὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ Σουλιῶται ἐλάμβαναν τὸ νερό.

Ἡ πολιορκία διήρκεσε τρία χρόνια. Οἱ Σουλιῶται ἠγωνίσθησαν μὲ θαυμαστὴν αὐτοθυσίαν. Εἰς τὸ τέλος ἤρχισαν νὰ τοὺς καταπονοῦν αἱ στερήσεις, ἔχασαν τὰς κυριωτέρας θέσεις των καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς ἓνα ὑψηλὸν βράχον, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζαν Κι ο ὑ γ κ ι. Δὲν ἤρρησεν ὅμως νὰ λείψουν ἐντελῶς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολε-

μεφόδια. Ἐτρέφοντο μὲ ρίζας καὶ χόρτα. Αἱ δυνάμεις τῶν καθημερινῶς ἐξηντλοῦντο ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς στερησεις. Διὰ τὸ νὰ προμηθευθοῦν ὀλίγον ὕδωρ, κατεβίβαζαν μὲ σχοινία σπόγγους, διὰ τὸ νὰ ἀπομυζήσουν τὸ ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὰς κοιλότητας καὶ τὰς σχισμὰς τῶν βράχων. Ἐκτὸς ὅλων αὐτῶν ἦσαν διαρκῶς ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ψῦχος, εἰς τὰ χιόνια καὶ εἰς τὰς βροχάς, καὶ μὲ βαθουλωμένα τὰ μάτια ἀδύνατοι καὶ σχεδὸν ἡμιθανεῖς, δὲν ἠγνόουν νὰ ἀφήσουν τὸ ὄπλον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν. Ἄλλ' ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντισταθοῦν περισσύτερον. Ἐκαμαν συσθήκην μὲ τὸν ὄρον νὰ ἀφήσουν τὴν πατρίδα τῶν καὶ νὰ φύγουν εἰς τὰ Ἐπτάνησα.

Ἐξεκίνησαν χωρισμένοι εἰς τρία σώματα μὲ ἀρχηγούς τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν, τὸν Κουτσονίκαν καὶ τὸν Κίτσον Μπότσαρην. Εἰς τὸ Κιούγκι ἔμεινε μόνον ὁ μοναχὸς Σ α μ ο υ ἡ λ μὲ τρεῖς συντρόφους, κλεισμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, διὰ τὸ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην. Ὅταν ὅμως οἱ Τοῦρκοι ὤρμησαν εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν, ὁ Σαμουήλ ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ τελευταῖον βαρέλι πυρίτιδος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπομείνει, καὶ ἐτάφη μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια.

Ἄλλὰ ἡ τύχη τῶν Σουλιωτῶν ἦτο θλιβερά. Ὁ Ἄλῆς ἐπροφασίσθη ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ Σαμουήλ ἦτο παράβασις τῆς συνθήκης καὶ κατεδίωξε τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὁποῖοι διηθύνοντο εἰς τὴν Πάργαν. Μόνον τὸ σῶμα τοῦ Φώτου Τζαβέλλα ἔφθασεν εἰς τὴν Πάργαν καὶ ἐπέρασεν ἀντίκρου εἰς τὴν Κέρκυραν. Τὸ σῶμα τοῦ Κουτσονίκα τὸ ἐπρόφθασαν οἱ Ἄλβανοὶ καὶ τὸ περιεκύκλωσαν εἰς τὸ ὄρος Ζ α λ ο γ κ ο ν. Οἱ Σουλιῶται ἀπέκρουσαν ἐπὶ δύο ἡμέρας τὸν ἐχθρόν. Ἄλλὰ ἐτελείωσαν τὰ πολεμεφόδια

καὶ αἱ τροφαὶ των καὶ οἱ Ἄλβανοὶ ὤρμησαν ἐναντίον των καὶ τοὺς ἔσφαξαν. Τότε αἱ γυναῖκες τῶν Σουλιωτῶν διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων, ἔρριψαν πρῶτον τὰ παιδιὰ των εἰς τὸν κρημνὸν τοῦ Ζαλόγκου, κατόπιν ἐπιάσθησαν εἰς χορὸν καὶ εἰς κάθε στροφὴν ἢ πρῶτη, ἢ ὁποία ἔσερνε τὸν χορὸν, ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν κάτω εἰς τὸ ὀρμητικὸν ρεῦμα τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ τραγικὸς χορὸς τοῦ Ζαλόγκου.

Τὸ τρίτον σῶμα ἀντεστάθη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέλιτσου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ἀχελῶον ποταμόν. Τέλος ὁμως κατεστράφη καὶ αὐτό. Μόνον 45 ἄνθρωποι ἐσώθησαν καὶ ἔφθασαν εἰς Πάργαν. Ἐσώθησαν τὸ ὅλον 1000 περίπου Σουλιῶται, οἱ ὁποῖοι ἐπέρασαν εἰς τὰ Ἐπτάνησα.

1803 Τὸ Σούλι κατεστράφη (1803), ἀλλὰ ὁ ἥρωικὸς ἀγὼν του ἐξύψωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔγινε παράδειγμα διὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας των, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσι ἔτη.

Δ' ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

24. Φιλική Έταιρεία

Κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους κατεστράφη τὸ Σούλι, εἰς τὴν Εὐρώπην εἶχε γίνεи σημαντικὴ μεταβολή. Ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Γάλλων Ναπολέον ἐγένεи αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας, ἔκαμε μεγάλους πολέμους, ἐνίκησε τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ ἔγινε σχεδὸν κύριος τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸ δὲν διήρκεσε πολὺν καιρὸν. Οἱ ἐχθροὶ του, Αὐστριακοί, Ρῶσσοι, Πρωσσοὶ καὶ Ἄγγλοι ἠνώθησαν, ἐνίκησαν τὸν Ναπολέοντα εἰς μεγάλην μάχην, εἰσέβαλαν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐκυρίευσαν τοὺς Παρισίους καὶ ἐπανάφεραν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας τὴν παλαιὰν βασιλικὴν οἰκογένειαν. Εἰς τὸ περίφημον Συ νέ δ ρ ι ο ν τ ῆ ς Β ι έ ν ν η ς (1815) οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες ὄρισαν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν. Εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐκυριάρχησαν τότε ἀπολυταρχικοὶ βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελαν νὰ ἀκούσουν περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας καὶ κατεδίωξαν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος. Ἐφάνη τότε ὅτι ἔσβησαν αἱ ἰδέαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, τὰς ὁποίας εἶχε κηρύξει ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Οἱ λαοὶ εἶχαν κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ ἡ ψυχὴ των ἐγέμισε πικρίαν, διότι ἐνόμισαν ὅτι ἀπέτυχε διὰ παντὸς ἡ προσπάθειά των ν' ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν.

Δὲν ἔλειψαν ὅμως καὶ μερικοὶ τολμηροὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχασαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος των. Συνεννοοῦντο μεταξύ των κρυφίως καὶ ἐπερίμεναν τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμουν νέας ἐπαναστάσεις. Εἰς πολλὰ μέ-

ρη ἔγιναν μυστικά ἑπαναστατικά ἔται-
ρεῖαι, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμανίαν κλπ.
μὲ σκοπὸν νὰ προετοιμάσουν τὴν ἑπανάστασιν.

Τὸ παράδειγμά τους ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες.
Τὸ 1816 τρεῖς ἔμποροι εἰς τὴν Ὀδησὸν τῆς Ἑλλάδος
ὠργάνωσαν ἓν μυστικὸν ἑπαναστατικὸν σωματεῖον, τὸ
ὁποῖον ὠνόμασαν Φιλικὴν ἑταιρείαν. Οἱ ἄνθρω-
ποι αὐτοὶ ἦσαν ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἀπὸ τὴν
Ἄρταν, ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ ἀπὸ τὰ Ἰω-
άννινα καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ἀπὸ τὴν νῆσον
Πάτμον. Τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἑταιρείας ὠνόμασαν Φιλι-
κούς. Ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ δραστηριωτέρους ὁπα-
δοὺς τῆς ἑταιρείας ἔγινεν ὁ λόγιος διδάσκαλος Ἀν-
θιμὸς Γαζῆς ἀπὸ τὸ Πήλιον τῆς Θεσσαλίας, ὁ ὁ-
ποῖος ἔγραψε μέγα λεξικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἑταιρείας δὲν εἶχαν οὔτε μεγάλα
μέσα οὔτε μεγάλην ἐπιρροήν. Ταχέως ὅμως ἡ ἑταιρεία
ἐξηπλώθη καὶ ἔκαμε μέλη της τοὺς σημαντικωτέρους
ἀνθρώπους τοῦ ἔθνους. Ὁ Πατριάρχης, ὁ μπάης τῆς
Μάνης, πολλοὶ ἀρχιεπίσκοποι, πρόκριτοι καὶ ὀπλαρχηγοὶ
εἶχαν μνηθῆ εἰς τὰ μυστικὰ τῆς ἑταιρείας.

Οἱ ἰδρυταὶ τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας διὰ νὰ δώσουν με-
γαλυτέραν ἐπιβολὴν εἰς αὐτήν, διέδιδαν ὅτι ὀπισθεν αὐ-
τῆς κρύπτεται σημαντικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον διευθύ-
νει μυστικὰ τὰς ἐργασίας της. Ἔλεγαν ὅτι λαμβάνουν
ὁδηγίαν ἀπὸ μίαν ἀνωτέραν ἀρχήν. Ἦθελαν μὲ αὐτὸ
νὰ κάμουν τὸν κόσμον νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰς ἐργασίας
τῆς ἑταιρείας διευθύνει ὁ ὑπουργὸς τοῦ Τσάρου τῆς
Ῥωσσίας, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, Ἕλ-
λην ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ἢ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τσάρος.

Ἡ Φιλικὴ ἑταιρεία, ὅπως βλέπομεν, δὲν εἶχε πολὺ
στερεὰς βάσεις. Κατῳρθωσεν ὅμως, χάρις εἰς τὴν δρα-

στηριότητα καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἰδρυτῶν της, νὰ κινήσῃ ὀλόκληρον τὸν ἑλληνισμόν. Ἐνα βαθὺ ρεῦμα ἐπέρασε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ ἕν ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον καὶ κατὰ τὸ 1820 ὅλοι ἐπερίμεναν ὅτι κάτι πολὺ σημαντικὸν πρόκειται νὰ γίνῃ.

25. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀρχίζει τὴν ἐπανάστασιν

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεκράτει μεγάλος ἀναβρασμός. Ὅλοι ἐπερίμεναν ἀπὸ τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα. Τότε οἱ ἰδρυταὶ της εἶδαν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ εὔρουν ἀρχηγὸν ἀντάξιον τῆς περιστάσεως, ὁ ὁποῖος ν' ἀναλάβῃ τὸ μέγα καὶ βαρὺ ἔργον. Ἐστειλαν λοιπὸν τὸν Ξάνθον εἰς τὴν Πετρούπολιν, διὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Καποδίστριαν νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τῆς Ἐταιρείας. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐδέχθη, διότι ὡς διπλωμάτης ἔκρινεν ὅτι ἡ περίστασις δὲν ἦτο κατάλληλος δι' ἐπανάστασιν.

Τότε ὁ Ξάνθος ἔστρεψε τὰς ἐνεργείας του εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ μεγάλην φαναριωτικὴν οἰκογένειαν. Ὁ πατὴρ του Κωνσταντῖνος ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ὅταν ἤρχισεν ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1806, συνεννοήθη μὲ τοὺς Ρώσσους. Ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ τὸν κρεμάσουν, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης κατώρθωσε νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου ὁ τσάρος ἐπροστάτευσε τὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς του εἰσήγαγεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινεν ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπολέμησεν εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ρωσσίας ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς μίαν μάλιστα μάχην ἔχασε τὴν δεξιάν του χεῖρα. Ὁ τσάρος τὸν ἐτίμησε καὶ τὸν ἔκαμε στρατηγὸν καὶ ὑπασπιστὴν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἀκόμη πολὺ νέος, μόλις τριά-

κοντα ἑτῶν, γενναῖος καὶ τολμηρὸς καὶ ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα. Ἐδέχθη μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀρχηγίαν τῆς φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζεται μὲ δραστηριότητα. Ἐλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπὸ τὸν τσάρον καὶ κατέβη εἰς τὴν Ὁδησσόν.

Ἡ στιγμή ἐφαίνετο κατάλληλος. Εἰς τὴν Τουρκίαν εἶχε συμβῆ κάτι πολὺ σπουδαῖον. Ὁ περίφημος Ἀληπασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἐπανεστάτησεν καὶ ἠθέλησε νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν σουλτάνον. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἔστειλε τὰ καλύτερα στρατεύματά της ἐναντίον τοῦ ἀπίστου πασᾶ καὶ ἐδημιουργήθη μεγάλη ἀταξία καὶ σύγχυσις εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Οἱ Ἕλληνες ἐνόμισαν ὅτι ἦτο κατάλληλος εὐκαιρία νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Τούρκων καὶ νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐπανάστασιν.

Τὸν Φεβρουάριον λοιπὸν τοῦ 1821 ὁ Ὑψηλάντης μὲ 200 περίπου στρατιώτας ἐπέρασε τὸν παραπτόταμον τοῦ Δουνάβεως Προῦθον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Ἐκεῖ ὕψωσε τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν καὶ ἐδημοσίευσεν μίαν προκήρυξιν γεμάτην ἐνθουσιασμὸν, μὲ τὴν ὁποίαν προσεκάλει τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐντοπίους νὰ λάβουν τὰ ὄπλα. «Κινηθῆτε, ἔλεγεν ἡ προκήρυξις, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι μία μεγάλη δύναμις θὰ προστατεύσῃ τὰ δίκαιά μας».

Ὅλοι ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Ὑψηλάντης εἶχεν ἐνθάρρυνσιν ἀπὸ τὸν τσάρον καὶ ἐνόμιζαν ὅτι κατόπιν αὐτοῦ ἤρχοντο τὰ ρωσικὰ στρατεύματα. Διὰ τοῦτο τὸν ἐδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες κατετάχθησαν εἰς τὸν στρατὸν του. Οἱ γενναῖοι ὄπλαρχηγοὶ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Ἰωάννης Φαρμάκης καὶ Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας

καὶ Βλαχίας, ἠκολούθησαν τὸν Ὑψηλάντην μὲ τὰ στρα-
τιωτικά των σώματα. Κατόπιν παρουσιάσθησαν πεντα-
κόσιοι νέοι ἀπὸ τὰς καλυτέρας οἰκογενείας, οἱ περισ-
σότεροι σπουδασταὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, οἱ

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

ὅποιοι ἐσχημάτισαν ἰδιαίτερον σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ
καὶ ὠρκίσθησαν ἢ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των ἢ
νὰ ἀποθάνουν. Τὸ σῶμα αὐτὸ ἦτο τὸ καλύτερον μέρος
τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ὠνομάσθη *Τερός*
λόχος. Κατόπιν ὁ Ὑψηλάντης ἐπροχώρησε καὶ εἰσήλ-

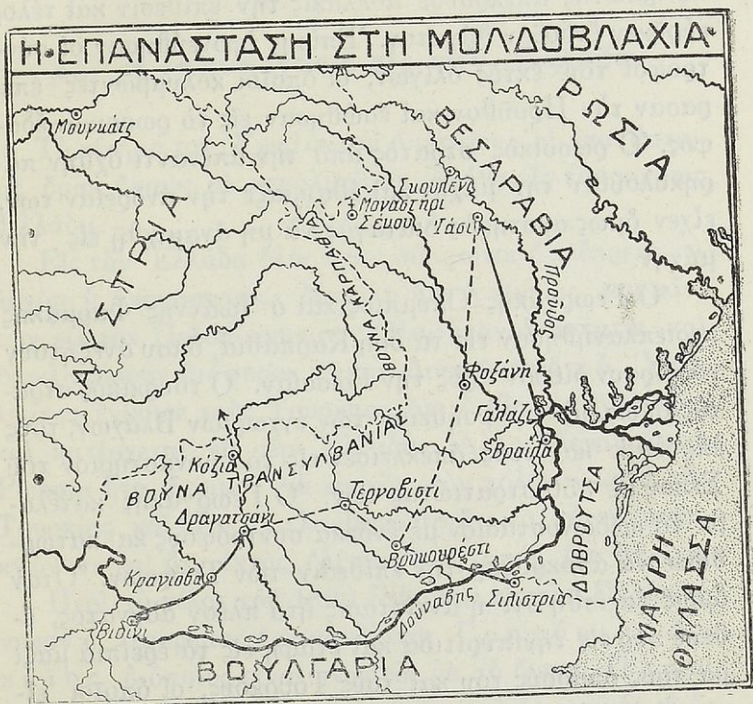
θεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας, εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

26. Ἀποτυχία τοῦ Ὑψηλάντου

Ἄλλὰ ἡ Μολδαβία καὶ ἡ Βλαχία δὲν ἦσαν κατάλληλος τόπος δι' ἐπανάστασιν. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι καὶ οἱ ἐγγώριοι κάτοικοι, οἱ Βλάχοι δηλαδή, δὲν τοὺς ἠγάπων οὔτε εἶχαν τὴν διάθεσιν νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὸν Ὑψηλάντην. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ τσάρος, μόνις ἔμαθε τὰ γεγονότα τῆς Βλαχίας, ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην, διέγραψε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὴν Τουρκίαν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐπίσης ὁ Πατριάρχης ἠναγκάσθη ἀπὸ τὸν σουλτάνον νὰ ἀφορίσῃ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ τσάρος καὶ ὁ Πατριάρχης κατεδίκαν τὸ κίνημα, ὅλοι ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπουν τὸν Ὑψηλάντην. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Βλάχους ὀπλαρχηγούς του, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἔλθει μόνον διὰ τὸ χρῆμα, ἤρχισαν νὰ συνεννοοῦνται μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὸν προδώσουν. Ὁ σουλτάνος τότε ἔλαβε θάρρος καὶ διέταξε τὸν στρατὸν του νὰ περάσῃ τὸν Δούναβιν καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα εἰσῆλθαν εἰς τὰς ἡγεμονίας ἀπὸ τρία σημεῖα καὶ ἐνίκησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ὁ Ὑψηλάντης ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Βουκουρέστιον καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα. Ἄλλ' ὁ στρατὸς του ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὸ Δ ρ α γ α τ σ ά ν ι, εἰς τὰς 7 Ἰουνίου 1821. Οἱ περισσότεροι ἱερολογίται ἐφονεύθησαν ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα. Μόνις ἑκατὸν ἐπρόφθασε νὰ σώσῃ ὁ γενναῖος ὀπλαρχηγὸς Γεωργάκης Ὀλύμπιος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τὸ Δραγατσάνι, ὁ Ὑψηλάντης ἔφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Οἱ Αὐστριακοὶ τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐκράτησαν φυλακισμένον ἕξ ἔτη εἰς μίαν ὑγρὰν καὶ στενὴν φυλακὴν. Βραδύτερον τὸν ἀπέ-

Χάρτης Βλαχίας καὶ Μολδαβίας

λυσαν μὲ τὴν μεσιτείαν τοῦ τσάρου, ἀλλ' ἡ ὑγεία του πλέον ἔπαθεν ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν καὶ τὸ 1828 ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 38 ἐτῶν.

Τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ διεσκορπίσθησαν. Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς ὄπλαρχηγοὺς ἀντέταξαν γενναίαν ἀντίστασιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἔπασαν πολεμοῦντες ἡ-

ρωικῶς. Οἱ Τούρκοι προσέβαλαν πρῶτον μὲ ἕξ χιλιάδας στρατὸν τὸν Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην, ὁ ὁποῖος εἶχε μόνον τριακοσίους πολεμιστάς, εἰς τὸ χωρίον Σκουλένι πλησίον τοῦ Προῦθου ποταμοῦ. Ὁ Καρπενησιώτης ἀπέκρουσε πολλάκις τὴν ἐπίθεσιν καὶ τέλος εὗρηκεν ἔνδοξον θάνατον. Ἐπίσης ἐφονεύθησαν οἱ σύντροφοί του ἐκτὸς ὀλίγων, οἱ ὁποῖοι κολυμβῶντες ἐπέρασαν τὸν Προῦθον καὶ ἐσώθησαν εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος. Ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθην παρηκολούθει τὴν μάχην καὶ ἐθαύμαζε τὴν ἀνδρείαν των, εἶχεν ὅμως αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ μὴ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν μάχην.

Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος καὶ ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης περιεπλανήθησαν εἰς τὰ ὄρη Καρπάθια, ὅπου ἀνεζήτουν νὰ εὔρουν δίοδον πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὅμως, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐγχωρίων Βλάχων, τοὺς ἐπρόλαβε καὶ τοὺς ἀπέκλεισεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέκου μὲ 350 στρατιώτας των. Ὁ Γεωργάκης κατέλαβε τὸ κωδωνοστάσιον μὲ ἕνδεκα συντρόφους καὶ κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Ὅταν ὅμως ἐπέισθη ὅτι ἡ ἀντίστασις ἦτο πλέον ἀδύνατος, ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἐτάφη εἰς τὰ ἐρείπια μαζὶ μὲ τοὺς ὀπαδούς του καὶ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν εἰσορμήσει εἰς τὸ κωδωνοστάσιον.

Ὁ Φαρμάκης κατώρθωσε ν' ἀντισταθῇ ἀκόμη ἄλλας ἕνδεκα ἡμέρας. Ἀφοῦ ὅμως ἐτελείωσε τὰ πολεμεφόνδιά του, ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐκράτησαν τὴν συμφωνίαν των καὶ ἔσφαξαν ἀμέσως τοὺς στρατιώτας, ἐνῶ τὸν Φαρμάκην ἔστειλαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ σουλτάνος τὸν ἀπεκεφάλισε.

Ε' Ο ΑΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ

27. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα

Τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου ἀπέτυχεν. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως ἦναψε μὲ μεγαλυτέραν φλόγα εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλοι ἦσαν σύμφωνοι ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάστασις. Μεγάλη ἦτο ἡ κίνησις προπάντων εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅλοι ἦσαν ἀνάστατοι καὶ ἐκυκλοφόρουν διάφοροι φῆμαι. Διηγοῦντο ὅτι ὁ Ὑψηλάντης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους, ὅτι διέβη τὸν Δούναβιν καὶ κατέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι ἡ Ρωσσία ἦτο ἕτοιμος νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ὅλοι ἀντελαμβάνοντο ὅτι τὰ σύννεφα πυκνώνουν καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ καταιγὶς θὰ ἐκραγῇ.

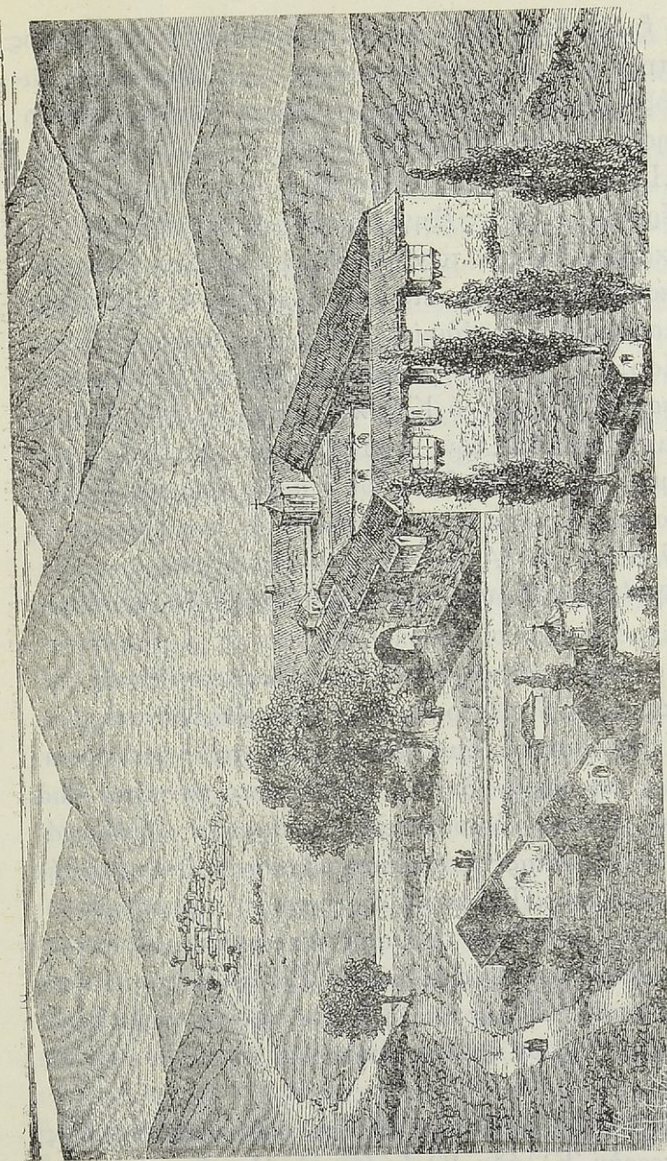
Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1820 ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ περίφημος ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Παπαφλέσσας, ἄνθρωπος δραστήριος καὶ ὀρμητικός, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ διηγεῖται μεγάλα καὶ θαυμαστὰ καὶ νὰ δίδῃ ἀκόμη μεγαλυτέρας ὑποχέσεις. Οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Πελοπόννησον ἤρχισαν ν' ἀνησυχοῦν καὶ ὁ σουλτάνος ἔστειλεν ὡς διοικητὴν ἕνα περίφημον πασᾶν, ὑπερήφανον καὶ ἐπιβλητικόν, τὸν Χουρσίτ. Ἄλλ' ὁ Χουρσίτ δὲν κατώρθωσε ν' ἀντιληφθῇ τί συνέβαινε καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν σουλτάνον ὅτι μεγάλη ἡσυχία ἐπεκράτει εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ σουλτάνος τὸν διώρισε τότε ἀρχιστρά-

τηγον τοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπολέμει κατὰ τοῦ Ἑλλή-
πασᾶ. Οἱ Τούρκοι ὅμως τῆς Πελοποννήσου ἦσαν πάν-

Μανιάται πολεμισταί

τοτε ἀνήσυχτοι, διότι ἔβλεπαν τοὺς κλέφτας νὰ κινουῦν-
ται. Ὁ φόβος των ἐμεγάλωσεν ἀκόμη περισσότερον,

‘Η Μονή της ‘Αγίας Λαύρας

Είναι τὸ περίφημον μοναστήριον ὅπως τὸ ἀνοικοδόμησαν τὸ 1831, διότι τὸ παλαιὸν τὸ εἶχε καύσει ὁ Ἰβραήμ.

ὅταν ἔμαθαν ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ περίφημος κλέφτης Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, τὸν ὁποῖον εἶχαν καταδιώξει ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι καὶ ἔλειπε ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη τότε αἰφνιδίως. Εἰς ὅλα τὰ μέρη οἱ Ἕλληνες ἐξηγέρθησαν καὶ προσέβαλαν τοὺς Τοῦρκους. Ἡ μανία των ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἤθελαν εἰς μίαν ἡμέραν νὰ ἐκδικηθοῦν τὰ βάσανα καὶ τὰς ἀδικίας τεσσάρων αἰώνων. Εἰς τὰς 23 Μαρτίου 1821 ὁ μπέης τῆς Μάνης **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς Μανιάτας κατῆλθαν ἀπὸ τὸν Ταῦγετον καὶ κατέλαβαν τὰς Καλάμας. Εἰς τὰς 25 Μαρτίου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσεν εἰς τὰς Πάτρας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ περίφημον λάβαρον τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν. Τρομαγμένοι τότε οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ φρούρια καὶ κυρίως εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἐντὸς ὀλίγου ὀκόκληρος ἡ Πελοπόννησος ἦτο ἐπαναστατημένη.

Ἡ ἐπανάστασις ὁμως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκίμησῃ εἰς τὴν ξηράν, ἂν δὲν ἐξηγείροντο τὰ νησιά. Διὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι ἔστειλαν γράμματα καὶ παρεκάλουν τοὺς νησιώτας νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ νὰ βοηθήσουν τὸν ἀγῶνα. Τὰ νησιά δὲν ἤρρησαν νὰ κινηθοῦν. Αἱ Σπέτσαι, ἡ Ὑδρα, τὰ Ψαρά, ὥπλισαν τὰ πλοῖα των καὶ ἐτοιμάσθησαν πρὸς πόλεμον. Τὸ παράδειγμά των ἠκολούθησαν ἡ Σάμος καὶ ἡ Κρήτη. Οἱ νησιῶται ἤρχισαν νὰ περιτρέχουν τὸ Αἶγαῖον καὶ νὰ συλλαμβάνουν τὰ τουρκικὰ πλοῖα.

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἡ ἐπανάστασις διεδόθη εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ὁ ἀρματολὸς Πανοουργιᾶς ἐπανεστάτησε τὰ Σάλωνα (Ἄμφισαν) καὶ ὁ ἐξάδελφός

του Γκ ο ύ ρ α ς τὸ Γαλαξίδι. Ὁ Ἄ θ α ν ά σ ι ο ς Δ ι ά κ ο ς ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Λεβιάδειαν. Ἐντὸς ὀλίγου ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Ἄιτική. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν τὴν ἐπανάστασιν ἐκήρυξεν ὁ περίφημος λόγιος Ἄ ν θ ι μ ο ς Γ α ζ ῆ ς. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Χαλκιδικὴ ἐπανεστάτησε καὶ αὐτοὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἔλαβαν τὰ ὄπλα. Τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐπανεστάτησεν ὁ ἀρματολὸς τοῦ Ζυγοῦ Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς Μ α κ ρ ῆ ς. Τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Αἰτωλικὸν ἔλαβαν τὰ ὄπλα. Τοιοῦτοτρόπως ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον μέχρι τοῦ Ταινάρου ἦτο ἐπὶ ποδὸς καὶ ἐξήτει τὴν ἐλευθερίαν της.

28. Οἱ Τούρκοι κρεμνοῦν τὸν Πατριάρχην

Ὁ σουλτάνος Μαχμουτ μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἔγινεν ἔξω φρενῶν. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ κτυπήσῃ ἀμέσως τοὺς ἐπαναστάτας, ἠθέλησε νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ βιαιοπραγίας καὶ σφαγὰς. Μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὑψηλάντου, μετέφερον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν πλῆθος ἀγρίων Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν σφαγὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ μανία του ὅμως δὲν εἶχεν ὄρια, ὅταν ἔφθασε ταχυδρομῶς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἔφερε τὴν εἴδησιν ὅτι ἐπανεστάτησεν ἡ Πελοπόννησος. Ἀμέσως τότε διέταξε νὰ κρεμάσουν τὸν διερμηνέα Κωστάκη Μουρούζην καὶ νὰ φονεύσουν πολλοὺς ἄλλους προκρίτους ἢ νὰ τοὺς κρεμάσουν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν των, διὰ νὰ ἐκφοβίσῃ τοὺς ἄλλους.

Τὴν νύκτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου πρὸς τὸ Πάσχα

ὁ σουλτάνος ἔστειλεν ἓνα τάγμα γενιτσάρους εἰς τὸ Φανάριον. Οἱ ἄγριοι στρατιῶται διεσκορπίσθησαν εἰς τοὺς δρόμους, ἦναψαν πυρὰς εἰς διάφορα μέρη καὶ ἐφύλατταν ὅλην τὴν νύκτα. Ὁ Πατριάρχης ἐλειτούργησεν ὅπως πάντοτε τὰ ἑξημερώματα. Ὀλίγοι ὁμως χριστιανοὶ ἦσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶχαν κλεισθῆ τρομαγμένοι εἰς τὰς οἰκίας των. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἔφθασεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀνώτερος τοῦρκος ὑπάλληλος μὲ τὸν νέον διερμηνέα τῆς Πύλης. Ἀμέσως συνεκάλεσαν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ἀνέγνωσαν τὸ φιρμάνι τοῦ σουλτάνου. Τὸ φιρμάνι ἔλεγεν ὅτι ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ καθαιρεῖται, διότι ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Οἱ Τοῦρκοι συνέλαβαν κατόπιν τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν ἐφυλάκισαν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν φυλακὴν καί, ἀφοῦ τὸν ὕβρισαν καὶ τὸν ἐκακοποίησαν, τὸν ἐκρέμασαν εἰς τὴν μεσαίαν θύραν τοῦ Πατριαρχείου.

Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κρεμασμένον. Κατόπιν τὸ παρέδωσαν εἰς τὸν ὄχλον, ὁ ὁποῖος τὸ ἔσυρεν εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Φαναρίου βλασφημιῶν καὶ περιπαίζων καὶ τέλος τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ ρεύματα ἔφεραν τὸ σῶμα εἰς τὸν Βόσπορον, ὅπου τὸ εὔρεν ὁ πλοίαρχος Σκλάβος ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν, ὁ ὁποῖος τὸ ἀνέσυρε καὶ τὸ μετεκόμισεν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἐκεῖ ὁ τσάρος διέταξε νὰ ταφῆ τὸ λείψανον μὲ βασιλικὰς τιμὰς. Τὸ 1871 οἱ Ἕλληνες μετεκόμισαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ λείψατα καὶ τὰ ἐτοποθέτησαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναόν. Τὸ ἔθνος ὠνόμασε τὸν Γρηγόριον Ε΄ ἐθνομάρτυρα καὶ ἔστησε πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου τὸν ἀνδριάντα του, ἢ ἐκκλησίαν τὸν ἀνεκήρυξεν ἅγιον.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ σουλτάνος ἐκρέμασε καὶ ἄλλους

τρεις ἀρχιερεῖς καὶ ὁ τουρκικὸς ὄχλος ἐξεχύθη εἰς τοὺς δρόμους, ἐφόνευσε πολλοὺς Ἑλληνας καὶ ἐλήστευσε πολλὰς ἐκκλησίας.

Ὅμοιās ἀγριότητας ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, εἰς τὴν Αἴνον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις.

Ἄλλ' ὁ σουλτάνος δὲν ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του. Αἱ ἀγριότητες αὐταὶ ἀντὶ νὰ τρομάξουν τοὺς Ἑλληνας, ἤναψαν εἰς τὸ στήθος των μῖσος ἀγριώτερον. Ἡ διαγωγή τῶν Τούρκων ἔκαμε πολὺ κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Προπάντων ἐξηρέθισε τοὺς Ρώσους ὁ ἀπάνθροπος ἀπαγχονισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τιμωρήσουν τοὺς Τούρκους.

29. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης—Τὸ πολεμικὸν του σχέδιον

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξέσπασεν ὡς θύελλα. Ἄλλὰ τὸ ἔργον τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο εὐκόλον. Εἶχαν νὰ μετρηθοῦν μὲ μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν, ἐνῶ δὲν εἶχαν οὔτε χρήματα, οὔτε πολεμεφόδια, οὔτε στρατόν. Αἱ πρῶται ἐπιτυχίαι ἔδωσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἔτρεξαν ἀμέσως πολλοὶ ἐθελονταί. Δὲν ἦτο ὁμοῦς εὐκόλον νὰ δημιουργηθῇ ἀμέσως στρατός. Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ στρατιῶται παρουσίαζαν περίεργον θέαμα. Οἱ περισσότεροὶ ἦσαν ἄοπλοι, ἄλλοι εἶχαν μαχαίρας, ἄλλοι σφενδόνας καὶ ἄλλοι ράβδους ἀλωνιστικὰς. Τὸ ἀσύντακτον αὐτὸ πλῆθος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν τουρκικὸν στρατόν. Μόλις ἐνεφανίζοντο οἱ Τοῦρκοι, ἐτρέποντο εἰς φυγὴν καὶ διεσκορπίζοντο.

Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἔσωσε τὴν ἐπανά-

στασιν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ὁ *Κολοκοτρώνης* ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνη, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσαν, καθὼς εἶδαμεν, μὲ δόλον οἱ Τοῦρκοι.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Ὁ Θεόδωρος ἐγεννήθη ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Ὅλοι τότε εἶχαν καταφύγει εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἡ μήτηρ του τὸν ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον κάτω ἀπὸ ἐν δένδρον εἰς ἓνα βου-

νὸ τῆς Μεσσηνίας. Πολὺ νέος ἔγινε κλέφτης, ἀργότερα καὶ πειρατής. Οἱ Τοῦρκοι τὸν κατεδίωξαν πολὺ καί, ἐπειδὴ ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ του, εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Ζάκυνθον. Τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου κατεῖχαν τότε οἱ Ἕλληες καὶ ὁ Κολοκοτρώνης κατετάχθη εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατόν. Ὁ Κολοκοτρώνης διεκρίθη καὶ οἱ Ἕλληες τοῦ ἔδωσαν τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου. Διὰ τοῦτο ἐφόρει πάντοτε τὴν περικεφαλαίαν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχεν ἐξαιρετὰ στρατιωτικὰ προσόντα. Τὸ ἐξωτερικὸν του καὶ οἱ τρόποι του ἦσαν πολὺ ἐπιβλητικοί. Ἡ κεφαλή του μεγάλη, στολισμένη μὲ μακρὰν κόμην, ἐστηρίζετο ὑπερήφανα εἰς τοὺς δυνατοὺς ὤμους του. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο μελαψόν, τὸ μέτωπον πλατύ, τὰ μάτια του ἐκαλύπτοντο ἀπὸ πυκνὰ φρύδια, τὸ βλέμμα του ἦτο διαπεραστικὸν καὶ ἀτρόμητον. Ἡ βροντώδης φωνὴ του ἔδιδε θάρρος εἰς τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἡ λοφωτὴ περικεφαλαία ἠῦξανε τὴν ἐπιβολὴν του.

Εἶχεν ἀσάλευτον πεποίθησιν ὅτι τὸ ἔθνος θὰ ἐλευθερωθῆ καὶ συνήθιζε νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἀνακαλεῖ τὴν ὑπογραφήν του.

Ἀμέσως μόλις ἐξέσπασεν ἡ ἐπανάστασις, ἐφάνη ὅτι εἶχε στρατηγικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἀντελήφθη πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦτο ἀδύνατον νὰ στερεωθῆ, ἐφόσον εὐρίσκετο τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν Τρίπολιν, τὴν καρδίαν τῆς χώρας. Τὸ σχέδιόν του λοιπὸν ἦτο νὰ κυριεύσῃ τὴν Τρίπολιν, προτοῦ προφθάσῃ οἱ Τοῦρκοι νὰ στείλουν ἄλλον στρατόν, διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρχὴν εὐρῆκε πολλὰς δυσκολίας. Ἡ φήμη του εἶχε συγκεντρώσει πολλοὺς πολεμιστὰς γύρω του. Μόλις ὁμοῦς ἐφάνησαν οἱ Τοῦρκοι, οἱ στρατιῶται του ἐφοβήθησαν καὶ ἐσκορπίσθησαν. Ὁ Κολο-

κοτρώνης δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του. Συνέλεξε τετρακοσίους ἐκλεκτούς, ἤρχισε νὰ τοὺς γυμνάξῃ καὶ εἶχε σκοπὸν νὰ σχηματίσῃ μὲ αὐτοὺς ἱερὸν λόχον. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἱεραλοχῖται τὸν ἐγκατέλειψαν, μόλις ἀντίκρουσαν τοὺς Τούρκους. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκινδύνευσεν τότε νὰ συλληφθῆ ἀιχμάλωτος καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ μονοπάτια.

Οἱ ἀρχηγοὶ τότε τῶν Ἑλλήνων ἔκαμαν συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμως δὲν συνεφώνησε καὶ ἔμεινε μόνος του. Ὁ Παπαφλέσσας λέγει τότε εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς συντρόφους του : « Πήγαινε μαζί του νὰ μὴν τὸν φᾶν οἱ λύκοι ». Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπεκρίθη : « Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ καὶ ἄς μὲ φᾶν τὰ κοράκια τοῦ τόπου μου ». Ἐμπρὸς του εὐρέθη ἓνα ἐξωκκλήσιον. Ὁ Κολοκοτρώνης εἰσηλθε μέσα καὶ προσηυχήθη εἰς τὴν Παναγίαν. Τοῦ ἐφάνη, καθὼς ἔλεγεν ὁ ἴδιος, ὅτι ἡ Παναγία ἐξωντάνευσεν καὶ τὸν ἐκύτταξε γελαστή.

Ὁ Κολοκοτρώνης κατῴρθησε τέλος νὰ πείσῃ τοὺς ἀρχηγούς ν' ἀκολουθήσουν τὸ σχέδιόν του. Νὰ προσβάλουν ὁμως τὴν Τρίπολιν καὶ νὰ τὴν κυριεύσουν μὲ ἐπιθέσειν δὲν ἦτο δυνατὸν. Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν μὲ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς κατέλαβε ὅλους τοὺς δρόμους οἱ ὁποῖοι ὠδήγουν πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ὁ ἴδιος ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὸ Χρυσοβίτσι ἐπὶ τοῦ ὄρους Μαινάλου. Γύρω γύρω κατέλαβαν ἄλλας θέσεις οἱ ἄλλοι ὄπλαρχηγοί, οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ὁ Πλαπούτας, ὁ Νικήτας καὶ ἄλλοι. Τοιουτοτρόπως ἀπεκλείσθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἡ Τρίπολις.

30. Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου

Ὁ Χουρσίτ πασᾶς, καθὼς εἶδαμεν, δὲν ἐπίστευσεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαναστατήσουν οἱ Ἕλληνες. Διὰ τοῦτο εἶχεν ἀφήσει τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὰς γυναῖκας του, τὸ χαρέμι ὅπως λέγουν οἱ Τοῦρκοι, εἰς τὴν Τρίπολιν, διότι τὴν ἐθεώρει ὡς τόπον ἀσφαλῆ. Ἐνῶ λοιπὸν ἐπολιόρκει τὸν Ἀληπασᾶν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι ἐπανεστάτησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τότε ἔστειλεν ἓνα γενναῖον ἀξιωματικόν, τὸν Μο υ σ τ α φ ἄ μ π ε η, μὲ 3500 Ἀλβανούς.

Ὁ Μουσταφάμπεης διέσχισε τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστυσιν, ἔφθασεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασε μὲ πλοῖα εἰς τὰς Πάτρας. Ἐξεδίωξε τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκουν τὸ φρούριον, ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, διεσκόρπισε τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν Παπαφλέσσαν εἶχαν ἀποκλείσει τὸν Ἀκροκόρινθον, κατῆλθεν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ εἰς τὰς 6 Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ἡ ἐνίσχυσις αὐτὴ ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐφόβισε πολὺ τοὺς ἰδικούς μας. Οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἐλογάζριαζαν τοὺς Ἕλληνας, ὥρμων μὲ θάρρος ἐναντίων των, τοὺς διεσκόρπιζαν, ἤρπαζαν ὅ,τι εὔρισκαν εἰς τὰ χωρία καί, ὅταν ἐπέστρεφαν εἰς τὴν Τρίπολιν, διεσκέδαζαν καὶ ἐχόρευαν εἰς τοὺς δρόμους. Ὁ Μουσταφάμπεης ἐπίστευεν ὅτι θὰ διασκορπισθοῦν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς εἶχαν ἀποκλείσει τὴν Τρίπολιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπεν ὅτι δὲν φεύγουν, ἀπεφάσισε νὰ τοὺς προσβάλλῃ.

Εἰς τὰς 12 Μαΐου 1821 μὲ πολὺ πεζικὸν καὶ ἰππικὸν ἐξεκίνησεν ἐναντίον τοῦ Βαλτετσίου. Τὴν θέσιν ἐκράτουν

οἱ Μαυρομιχαλαῖοι μὲ 845 Μανιάτας. Εἶχαν κτίσει τρία ἡμικυκλικὰ ὄχυράματα (ταμπούρια) εἰς τὴν πλαγιὰν ἐνὸς λόφου. Ὅταν ἔφθασαν οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὸν ἀνήφορον, ἠναγκάσθησαν νὰ καταβοῦν ἀπὸ τοὺς ἵππους, διότι τὸ ἔδαφος ἦτο ἀνώμαλον. Ἐπειδὴ ἐγνώριζαν νὰ πολεμοῦν καὶ πεζοί, ὤρμησαν μὲ πολὺ θάρρος καὶ ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ διασκορπισθοῦν. Οἱ Μανιάται ὁμως ἀντεστάθησαν μὲ θάρρος καὶ ἐκράτησαν τὰς θέσεις των. Ὁ Μουσταφάμπεης ὤρμησε τότε μὲ ὄλον τὸν στρατὸν του, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὰ ταμπούρια τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔσπευσεν ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι μὲ 700 στρατιώτας καὶ ἐνίσχυσε τοὺς Μανιάτας. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔφθασεν ὁ Πλαπούτας καὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοί. Οἱ Ἕλληνες τότε ἔλαβαν θάρρος, ἐπήδησαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὄχυράματα καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσουν. Ἐκυρίευσαν τὰ δύο των κανόνια, πολλὰς σημαίας καὶ ὅλας τὰς ἀποσκευὰς των. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τρίπολιν τρομαγμένοι καὶ ἐντροπιασμένοι.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Μουσταφάμπεης ἐδοκίμασε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν εἰς ἄλλα σημεῖα. Προσέβαλε λοιπὸν τὰ Βέρβαινα καὶ ἔστειλεν ἐν ἄλλο ἀπόσπασμα εἰς τὰ Δολιανά, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττε ὁ Νικήτας μὲ 150 ἄνδρας. Ὁ Νικήτας ἐκράτησε τὰς θέσεις του ἐπὶ ἕνδεκα ὥρας πολεμῶν μὲ πολὺ περισσότερον τουρκικὸν στρατὸν. Οἱ Ἕλληνες ἀφοῦ ἐνίκησαν εἰς τὰ Βέρβαινα, ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ ἔδωσαν θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εἶδαν ὅτι δὲν ἦτο δύσκολον νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βαλτετσίου καὶ τῶν Βερβαίνων ἐσχηματίσθη ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος ἦτο

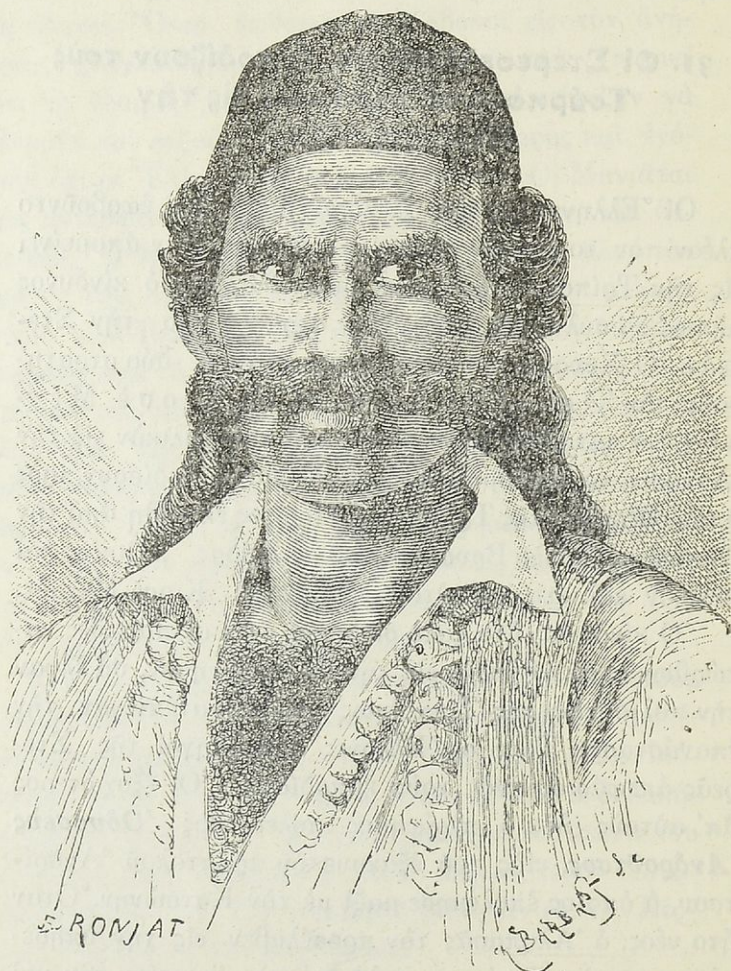
ἔτοιμος νὰ ἀντικρύσῃ πολυαριθμότερα τουρκικὰ στρατεύματα.

31. Οἱ Στερεοελλαδίται ἐμποδίζουν τοὺς Τούρκους νὰ περάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν ἐφοβοῦντο πλέον τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπομείνει εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὑπῆρχεν ὅμως διαρκῶς ὁ κίνδυνος μήπως ὁ σουλτάνος στείλῃ νέον στρατὸν ἀπὸ τὴν Στερεάν. Ὁ Χουρσίτ πασᾶς πράγματι διέταξε δύο στρατηγούς, τὸν Ὁ μ ἐ ρ Β ρ υ ὶ ὶ η ν καὶ τὸν Κ ι ο σ ἐ Μ ε χ μ ἐ τ, νὰ καταβοῦν μὲ στρατὸν καὶ πυροβολικὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν, νὰ περάσουν τὸν Ἴσθμὸν καὶ νὰ βαδίσουν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Τριπόλεως. Πρῶτος ἐκινήθη ἀπὸ τὴν Λάρισαν ὁ Ὁ μ ἐ ρ Β ρ υ ὶ ὶ η ν μὲ 9 χιλιάδας πεζικὸν καὶ ἵππικὸν καὶ κατόπιν αὐτοῦ ἐβάδιζεν ὁ Κ ι ο σ ἐ Μ ε χ μ ἐ τ.

Ὁ κίνδυνος ἦτο πολὺ σοβαρὸς. Ἄν οἱ πασάδες κατώρθωναν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θὰ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως καὶ θὰ κατέπνιγαν τὴν ἐπανάστασιν. Τότε οἱ Ἕλληνες ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Ὁ ἐξοχώτερος ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὁ περίφημος πολεμιστὴς Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος, υἱὸς τοῦ ἐξακουστοῦ ἀρματολοῦ Ἀνδρίτσου, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε μαζὶ μὲ τὸν Κατσώνην. Ὄταν ἦτο νέος, ὁ Ἀληπασᾶς τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, τὸν ἐξετίμησε πολὺ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὸν διώρισε καπετάνιον εἰς τὸ ἀρματολίκι τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχε τότε ὑπασπιστὴν ἕνα σεμνὸν καὶ ὠραῖον νέον, τὸν Ἀθανάσιον Διάκον. Ὁ Διάκος ἦτο πολὺ τολμηρὸς. Εἶχε γίνοι μέλος τῆς Φι-

λικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπερίμενε πότε ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐπα-
νάστασις.

Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος

Ὁ Διάκος μὲ δύο ἄλλους ὀπλαρχηγούς, τὸν Πανοργιᾶν καὶ τὸν Δυοβουνιώτην, ἀπεφάσισαν νὰ σταματήσουν τὸν Ὅμηρ Βρυώνην. Ὁ ἴδιος μὲ 400 παλ-

ληκάρια κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ (Ἀλαμάνια), πλησίον τῶν ἀρχαίων Θερμοπυλῶν. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ κατέλαβαν θέσεις εἰς τὰς πλαγιάς τῆς Οὔτης. Ὅταν ὁμως ἐφάνησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ὁμέρ Βρουώνη, ἐφοβήθησαν τὸ πλῆθος τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὑπεχώρησαν. Ἐπίσης ἔφυγαν καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Διάκου. Ὁ Διάκος ὁμως ἔμεινεν ἐκεῖ μὲ 40 παλληκάρια καὶ ἐπολέμησε μὲ ἀληθινὸν ἠρωισμόν, ὅπως ἄλλοτε εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἐπολέμησαν οἱ 300 Σπαρτιαῖται μὲ τὸν Λεωνίδα. Οἱ σύντροφοὶ του ἐφρονεύθησαν ὅλοι καὶ ὁ Διάκος ἐπληρώθη καὶ ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Ὁ Ὁμέρ Βρουώνης ἐθαύμασε τὴν ἀνδρείαν του καὶ προσεπάθησε μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις νὰ τὸν κάμῃ νὰ 1821 ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ νὰ τὸν παραλάβῃ μαζί του ὡς ἀρχηγόν. Ἐκεῖνος ὁμως οὔτε ἤθελε ν' ἀκούσῃ τὴν πρότασιν τοῦ πασᾶ καὶ τοῦ ἀπήντησε μὲ ὑπερηφάνειαν: «ἐγὼ χριστιανὸς γεννήθηκα, χριστιανὸς θὲ ν' ἀποθάνω».

Ὁ Ὁμέρ Βρουώνης διέταξε νὰ τὸν σουβλίσουν. Τοιοῦτοτρόπως ἀπέθανεν ὁ Διάκος μὲ τραγικώτατον θάνατον τὴν 20 Ἀπριλίου 1821 εἰς τὴν Λαμίαν. Ἐδείχθη παλληκάρι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς. Μόνον ὅταν εἶδε πέριξ τὴν ἀνθισμένην φύσιν, ἀνεστέναξε καὶ ἐψιθύρισε τοὺς δύο περιφήμους στίχους :

«Γιὰ δὲς καιρὸ πού διάλεξε ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριὰ καὶ βγάζει ἡ γῆ χορτάρια».

Ὁ Ὁμέρ Βρουώνης ἤρρισε νὰ προχωρῇ. Ἀλλὰ τὸν ἐσταμάτησεν ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ὁποῖος ἦτο καλύτερον ἐξησχημένος εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον. Μὲ 118 τολμηροὺς συντρόφους του ἐκλείσθη εἰς ἓνα χάνι τῆς Γραβιάς καὶ 1821 ὅταν εἰς τὰς 8 Μαΐου οἱ Τούρκοι ἔφθασαν ἐκεῖ, τοὺς ἐ-

δέχθη μὲ αἰφνίδιον τουφεκισμόν. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν πολλὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὸ μικρὸν γάνι. Ὅταν ἐνύκτωσεν, οἱ Ἕλληνες ἐξήλθαν ἀπὸ τὸν προμαχῶνα των, διέσχισαν τὰς τάξεις τῶν ἔχθρῶν καὶ ἐτράπησαν εἰς τὰ βουνά. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος μάχη τῆς Γραβιᾶς.

Οἱ Βρυώνης ἔμεινεν ὀκτὼ ἡμέρας μὲ τὸν στρατὸν τοῦ εἰς τὴν Γραβιάν καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως εἶχε πρόγραμμα. Μετ' ὀλίγον κατήλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ἐπερίμενε τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ, ὁ ὅποιος ἤρχετο νὰ τὸν ἐνισχύσῃ, διὰ νὰ προχωρήσουν μαζὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἀλλὰ οἱ ὄπλαρχηγοὶ Δυοβουνιώτης, Πανουργιάς καὶ Γκούρας αὐτὴν τὴν φορὰν ἐπολέμησαν μὲ αὐταπάρνησιν. Προσέβαλαν τὸν στρατὸν τοῦ Κιοσὲ Μεχμέτ εἰς τὰ Βασιλικὰ τῆς Λοκρίδος. Εἰς τὰς 25 καὶ 26 Αὐγούστου ἔγινεν ἐκεῖ μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν. Ὁ Κιοσὲ Μεχμέτ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Λαμίαν καὶ ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης ἠναγκάσθη τότε καὶ αὐτὸς νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω.

Ἡ μάχη τῶν Βασιλικῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι εἰς αὐτὴν προπάντων ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου εὐρῆκαν εὐκαιρίαν νὰ κυριεύσουν τὴν Τρίπολιν.

32. Τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ὑποστηρίζει τὴν ἐπανάστασιν

Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἠμπόδισαν, ὅπως εἶδαμεν, τοὺς Τούρκους νὰ στείλουν νέον στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Πολὺ μεγαλυτέραν ὁμως ὑπηρεσίαν

προσέφερον ὁ ἑλληνικὸς στόλος, διότι δὲν ἄφησε τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν μὲ τὰ πλοῖα τὰ πολυάριθμα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν συγκεντρώσει εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὅσον περίφημοι καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ξηράν, περισσότερον δοξασμένα εἶναι τὰ κατορθώματα τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Αἱ Σπέτσαι, τὰ Ψαρὰ καὶ ἡ Ὑδρα, μόλις ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν, ὥπλισαν καλύτερον τὰ ἐμπορικά των πλοῖα καὶ τὰ μετέβαλαν εἰς πολεμικά. Πολλοὶ ἐμποροπλοίαρχοι ἀνεδείχθησαν μεγάλοι ναυτικοί, ὅπως ὁ Κανάρης, ὁ Μιαούλης, ὁ Τομπάζης, ὁ Σαχτούρης, καὶ πολλοὶ ναῦται ἐφάνησαν τολμηρότεροι εἰς τὸν θαλασσινὸν πόλεμον. Πολλοὶ ἐφοπλιστὰὶ παρέδωσαν ὄχι μόνον τὰ πλοῖα των, ἀλλὰ καὶ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὸν ἀγῶνα. Ὁ πλούσιος ὑδραῖος Λάξαρος Κουντουριώτης ἐθυσίασεν ὅλην τὴν μεγάλην του περιουσίαν, ἡ ὁποία ἀνήρχετο εἰς δύο ἑκατομμύρια χρυσᾶς δραχμᾶς, καὶ ἐφρόντισε νὰ ὀργανωθῇ ὁ στόλος.

Αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι εἶχαν 176 καράβια. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσουν μὲ στόλον πολὺ ἀνώτερον καὶ μὲ ἀληθινὰ πολεμικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχαν δυνατὸν πυροβολικόν. Εἰς ἓν ὅμως οἱ Ἕλληνες εἶχαν μεγάλην ὑπεροχὴν. Ἦσαν πολὺ καλύτεροι θαλασσινοί, ἐνῶ οἱ Τούρκοι δὲν ἐγνώριζαν νὰ κυβερνήσουν τὰ πλοῖα των καὶ οἱ ναῦται των ἦσαν ξένοι μισθοφόροι.

Ὅταν λοιπὸν οἱ νησιῶται ἔμαθαν ὅτι ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα (στόλος) ἐτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἔσπευσαν νὰ τὴν προσβάλουν. Ὁ ναύαρχος Τομπάζης μὲ 50 μεγάλα καὶ 15 μικρὰ πλοῖα διηυθύνθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἦτο τότε ἀκόμη ἀρχὴ τοῦ πολέμου καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζαν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ πολεμή-

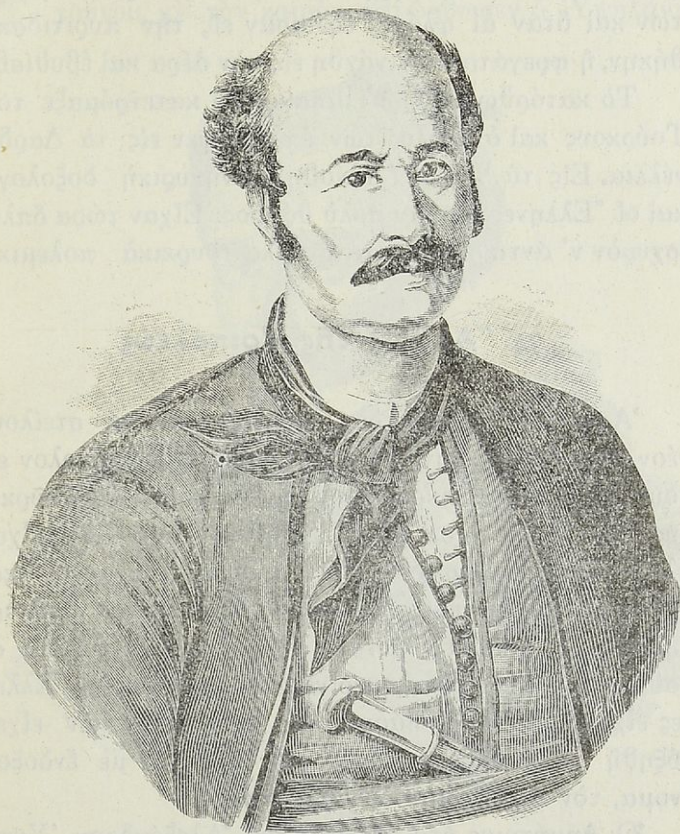
σουν μὲ τὰ μεγάλα τουρκικὰ πολεμικά, τὰ ὅποια εἶχαν πολὺ μεγαλύτερα καὶ δυνατώτερα κανόνια. Εἰς τὸν δρόμον συνήντησε τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Ὁ ἄγγλος ναύαρχος ἐχαιρέτησε τὸν Τομπάζην καὶ τοῦ εἶπε : « Δὲν θὰ κατορθώσετε τίποτε μὲ τὰ κανόνια σας. Κτυπήσατε τοὺς ἀνικάνους Τούρκους μὲ πυροπολικά. Μονάχα τὸ μπουρλότο ! » εἶπε φεύγων ὁ ἄγγλος ναύαρχος.

33. Καταστροφή τῆς τουρκικῆς φρεγάτας

Τὴν 19ην Μαΐου οἱ Ἕλληνες διέκριναν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν ἄκρην τῆς Μυτιλήνης μίαν τουρκικὴν φρεγάταν μὲ 64 κανόνια, ἡ ὁποία ἦτο πρόσκοπος τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἀμέσως ἐπλευσαν ἐναντίον της, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τὴν βλάψουν μὲ τὰ ἀδύνατα κανόνια των καὶ ἡ φρεγάτα εἰσηλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσοῦ. Οἱ ναύαρχοι ἔκαμαν συμβούλιον τὴν νύκτα καὶ ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸ τουρκικὸν πολεμικὸν μὲ πυροπολικά. Δὲν ἐγνώριζαν ὅμως πῶς τὰ κατασκευάζουν.

Τότε παρουσιάσθη ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς Ἰωάννης Πάργιος, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζαν Πάτατοῦκον, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι αὐτὸς κατέχει τὴν τέχνην τῶν πυροπολικῶν. Οἱ πλοίαρχοι τὸν διέταξαν τότε δύο μικρὰ πλοῖα νὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς πυροπολικά. Εἰς τὴν ἀποθήκην ἐτοποθέτησε βαρέλια γεμᾶτα μὲ πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, πίσσαν καὶ ρητίνην. Εἰς τὸ κατάστρωμα ἐπίσης ἔβαλε ἀσκούς μὲ πίσσαν καὶ ἄγγεϊα μὲ οἰνόπνευμα καὶ νέφτι καὶ ὀλόκληρον τὸ πλοῖον ἤλειπεν ἑξωτερικῶς μὲ πίσσαν καὶ μὲ εὐφλεκτα ὑλικά. Ἐχρειάζετο ὅμως τολμηρὸς καὶ ἐπιδέξιος πηδαλιοῦχος, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ πυροπολικόν. Τότε παρουσιάσθη ὁ τολμηρὸς

ψαριανός *Παπανικολῆς*, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξησημέ-
νος εἰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὰς συμπλοκάς μὲ τοὺς
Ἄλγερινούς πειρατάς.

Παπανικολῆς

Τὴν 21ην Μαΐου ὁ Παπανικολῆς ἐξεκίνησε μὲ τὸ πυρ-
πολικόν του. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀντελήφθησαν καὶ ἤρχισαν
νὰ τὸν βομβαρδίζουν. Ἄλλ' ὁ πυρπολητὴς κατώρθωσε
νὰ κολλήσῃ τὸ πισσωμένον σκάφος εἰς τὴν πρόραν τῆς
φρεγάτας καὶ ἔβαλε φωτιά. Ὁ ἴδιος μὲ τοὺς συντρόφους

του ἐπήδησεν εἰς μικρὰν βάρκαν, τὸ ἐφ' ὅλκιον ὅπως τὸ ἔλεγαν, τὴν ὁποίαν ἔσυρε πάντοτε τὸ πυρπολικόν, καὶ ἐσώθη. Αἱ φλόγες ἀμέσως περιέβαλαν τὸ ἐχθρικὸν σκάφος, τὰ κανόνια του ἤρχισαν νὰ ἐκπυρσοκροτοῦν μόνων καὶ ὅταν αἱ φλόγες ἔφθασαν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἡ φρεγάτα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐβυθίσθη.

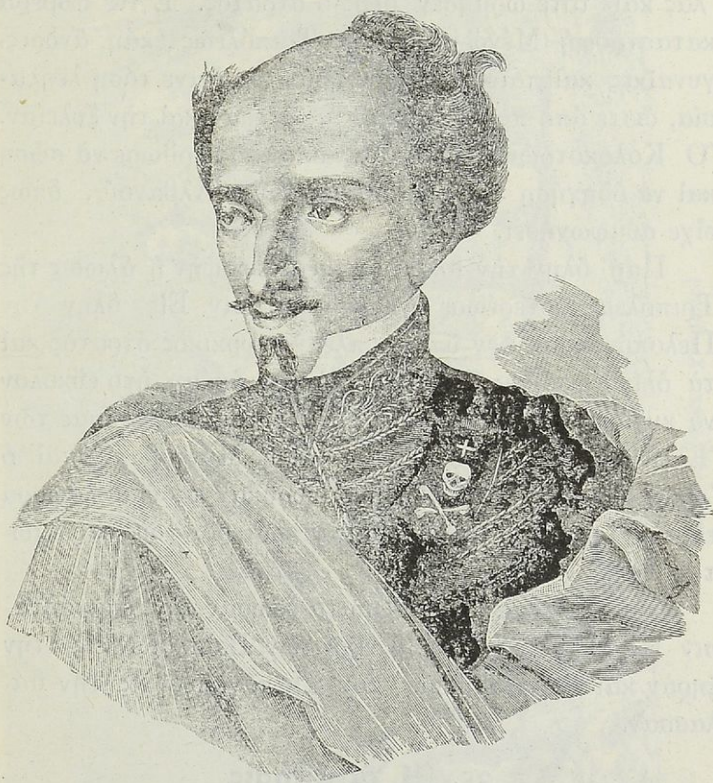
Τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ κατετρόμαξε τοὺς Τούρκους καὶ ὁ στόλος των ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς τὰ Ψαρὰ ἐτελέσθη πανηγυρικὴ δοξολογία καὶ οἱ Ἕλληνες ἔλαβαν πολὺ θάρρος. Εἶχαν τώρα ὄπλον ἰσχυρὸν ν' ἀντικρούσουν τὰ μεγάλα τουρκικὰ πολεμικά.

34. Ἐλῶσις τῆς Τριπόλεως

Ἀφοῦ οἱ Τούρκοι δὲν κατόρθωσαν νὰ στείλουν νέον στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἦτο εὐκόλον εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κυριεύσουν τὴν Τρίπολιν. Οἱ Τούρκοι τῆς Τριπόλεως εἶχαν χάσει τὸ ἠθικόν των. Δὲν εἶχαν πλέον οὔτε πολεμεφόδια οὔτε τροφάς. Δυστυχία καὶ ἀθλιότης ἐκυριάρχει εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἔμεναν πολιορκημένοι 30 χιλιάδες ψυχαί. Ἡ πείνα, ἡ δίψα καὶ αἱ ἀσθένειαι ἐθέριζαν καθημερινῶς. Ἀντιθέτως οἱ Ἕλληνες εἶχαν λάβει πολὺ θάρρος καὶ ὁ στρατός των εἶχεν αὐξηθῆ πολὺ. Εἶχαν τώρα καὶ ἀρχηγὸν μὲ ἔνδοξον ὄνομα, τὸν *Δημήτριον Ὑψηλάντην*.

Ὁ Δημήτριος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μόλις ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο γενναῖος καὶ ἠθικώτατος, μία ἀπὸ τὰς συμπαθητικωτέρας καὶ εὐγενεστερας μορφὰς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ὑψηλάντης προσεπάθησε νὰ φέρῃ τάξιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, νὰ ὀργανώσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ τὸν γυμνά-

ση. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς δὲν εἶχαν καμμίαν τάξιν. Εἰς τὸ στρατόπεδον δὲν εἶχαν πειθαρχίαν, οἱ στρατιῶται δὲν ἐσέβοντο τοὺς ἀρχηγούς των καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἤθελαν. Ἐν τούτοις μὲ τὸν καιρὸν κατώρθωσεν ὁ Ὑψηλάντης

Δημήτριος Ὑψηλάντης

μαζὶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ ἐπιβάλουν κάποιαν τάξιν.

Ἀπὸ τότε ἡ πολιορκία τῆς Τριπόλεως ἤρχισε νὰ γίνεταὶ στενωτέρα καί, ἀφοῦ ὁ Κολοκοτρώνης συνεφώνησε μὲ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν πόλιν, νὰ

Α. Δαζάρου—Ἱστορία ΣΤ' Δημοτικοῦ, Ἔκδοσις β' 6

φύγουν εἰς τὴν πατρίδα των, τὸ φρούριον ἐξησθένησε πολὺ.

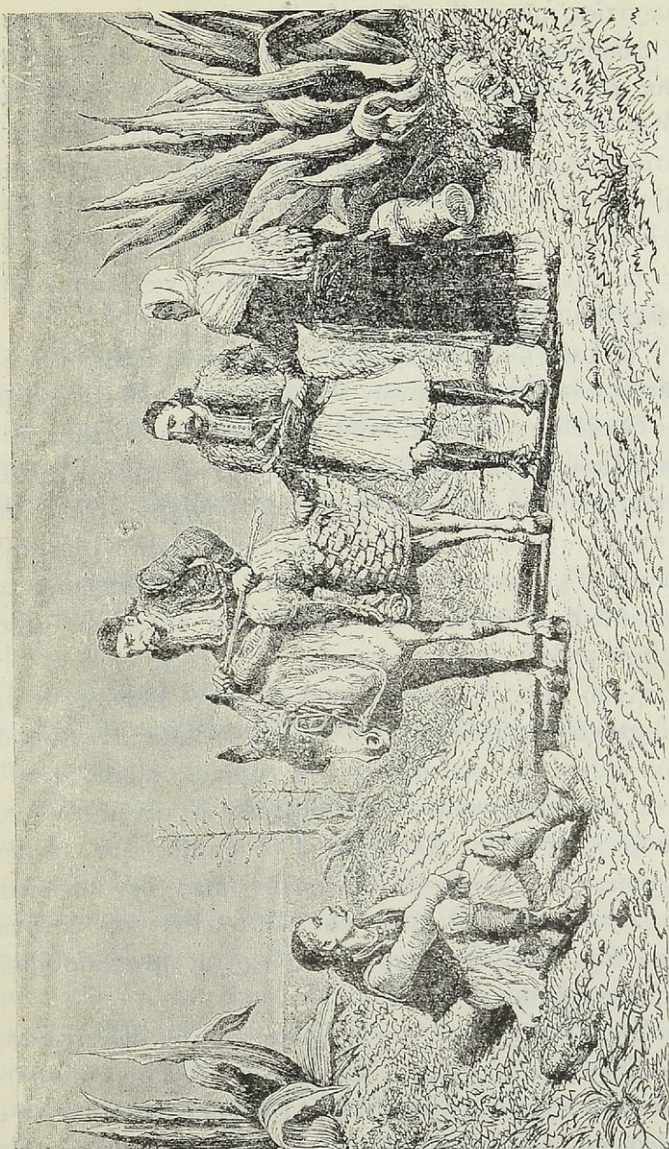
Τέλος τὴν 23 Σεπτεμβρίου πολλοὶ στρατιῶται κατώρθωσαν νὰ ἀναβοῦν εἰς τὸ τεῖχος. Ἦνοιξαν τὰς πύλας καὶ τότε ὤρμησεν ὄλος ὁ στρατός. Ἐγινε φοβερὰ καταστροφή. Μέγα μέρος τῆς Τριπόλεως ἐκάη, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐφονεύθησαν καὶ ἔγινε τόση λεηλασία, ὥστε ἀπὸ πολλὰς οἰκίας ἀφῆρσαν καὶ τὴν ξυλείαν. Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ πολὺν κόπον κατώρθωσε νὰ σώσῃ καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἔξω τῆς πόλεως τοὺς Ἀλβανούς, ὅπως εἶχε συμφωνήσει.

Παρ' ὄλην τὴν θλιβερὰν καταστροφὴν ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐστερέωσε τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς ὄλην τὴν Πελοπόννησον δὲν ὑπῆρχε πλέον τουρκικὸς στρατός καὶ τὰ ὀλίγα φρούρια, τὰ ὁποῖα ἔμεναν ἀκόμη, ἦτο εὐκόλον νὰ κυριευθοῦν. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τὸ Ναυαρίνον, ἡ Μονεμβασία καὶ ὁ Ἀκροκόρινθος. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ εὗρηκαν πλούσια λάφυρα εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ὥπλισαν καλύτερον τοὺς στρατιώτας των.

Δύο ἀξιόλογα κατορθώματα ἔσωσαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς ἀρχάς της, ἡ νίκη τῶν Βασιλικῶν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ εἰς τὴν θάλασσαν.

35. Ἡ διοικήσεις

Μόλις ἐπανεστάτησαν οἱ Ἕλληνες, ἦτο ἀνάγκη νὰ σχηματίσουν μίαν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, νὰ εὕρισκῃ χρήματα διὰ πολεμefόδια καὶ νὰ διευθύνῃ τὸν πόλεμον. Τοὺς πρώτους μῆνας τὰς ἐπαναστατημένας ἐπαρχίας ἐκυβέρνησαν οἱ πρόκριτοι. Αὐτοὶ ἐγνώριζαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρ-

Μεσσηνιοί χωρικοί

κοκρατίας πῶς κυβερνᾶται ὁ τόπος, πῶς εἰσπράττονται οἱ φόροι κτλ. Ἐξηκολούθησαν λοιπὸν νὰ εἰσπράττουν τοὺς φόρους ὅπως ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἐκυβέρνηων μόνου των χωρὶς νὰ ἐρωτοῦν τὸν λαόν. Οἱ πρόκριτοι μάλιστα ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη συνεννοήθησαν μεταξύ των καὶ ἐσχημάτισαν τοπικὰς κυβερνήσεις εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰ νησιά. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ κάμουν μίαν κυβέρνησιν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ λαὸς ὅμως δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς προκρίτους, ἐπειδὴ ἐκυβέρνηων κατὰ τὸ τουρκικὸν σύστημα καὶ δὲν ἔδιδαν λογαριασμὸν εἰς κανένα. Ὁ λαὸς ἠθέληεν ὁ ἴδιος νὰ ἐκλέγῃ τὴν κυβέρνησιν, νὰ στέλλῃ δηλαδὴ ἀντιπροσώπους καὶ νὰ σχηματίσῃ βουλὴν. Ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοὺς προκρίτους. Ὅταν μάλιστα ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐδοξάσθησαν, ἠθέλουν νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Αὕτῃ ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἔφθασεν ὁ Ὑψηλάντης. Ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἀνεγνώρισε τοὺς προκρίτους καὶ ἠθέλησε νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας του ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν, διότι ἦρχετο ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἦτο γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἀγῶνος. Οἱ πρόκριτοι ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπακούσουν. Ὁ λαὸς καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ὑπεστήριξαν τὸν Ὑψηλάντην καὶ οἱ πρόκριτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Σχεδὸν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην δύο ἄλλοι Ἕλληνες, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδατός καὶ ὁ Θεόδωρος Νέγρης. Καὶ οἱ δύο ἦσαν Φαναριῶται, εἶχαν σπουδάσει εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐγνώριζαν πῶς κυβερνῶνται τὰ πολιτι-

σμένα κράτη. Ὁ Ὑψηλάντης ἀνέθεσεν εἰς αὐτοὺς νὰ ὀργανώσουν κυβέρνησιν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τρεῖς κυβερνήσεις, μία εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ὑψηλάντην, μία εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μὲ τὸν Μαυροκορδάτον καὶ μία εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μὲ τὸν Νέγγρην.

Ὁ Ὑψηλάντης ἦτο ἄνθρωπος μὲ εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ εἰλικρινῆς καὶ ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν τοὺς δύο Φαναριώτας ὡς συνεργάτας του εἰς τὸ μέγα ἔργον. Αὐτοὶ ὁμως ἐφθόνουν τὸν Ὑψηλάντην, συνεννοήθησαν μὲ τοὺς προκρίτους καὶ τοῦ ἐδημιούργησαν πολλὰς δυσκολίας. Τὸν Ὑψηλάντην ὑπεστήριζαν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ στρατιωτικοί.

Ἡ Ἑλλὰς λοιπόν, μόλις ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, εὐρέθη διηρημένη εἰς δύο κόμματα, εἰς τοὺς πολιτικούς καὶ τοὺς στρατιωτικούς, ὅπως ἔλεγαν. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐστενοχώρησε πολὺ τὸν Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ βλέπῃ τὴν Ἑλλάδα ἡνωμένην μὲ μίαν κυβέρνησιν.

Ὅταν λοιπόν ἔπεσεν ἡ Τρίπολις, ἔκαμε διάγγελμα εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸν ἐκάλει νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ σχηματίσουν ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία νὰ ὀρίσῃ τὸ πολίτευμα τῆς χώρας καὶ νὰ διορίσῃ μίαν κεντρικὴν κυβέρνησιν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὰ πράγματα ὁμως δὲν ἔγιναν ὅπως ἐπεθύμει ὁ τίμιος ἐκεῖνος πατριώτης. Εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν ἀντιπροσώπων ἔγιναν πολλὰι φιλονεικίαι. Τέλος οἱ ἀντιπρόσωποι συνῆλθαν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 καὶ ὄρισαν τὸ πολίτευμα. Ἡ συνέλευσις αὐτὴ ὠνομάσθη Πρώτη ἐθνοσυνέλευσις.

Ἡ συνέλευσις ὄρισε τὸ προσωρινὸν πολίτευμα. Συμ-

1822
1αν.

φώνως πρὸς αὐτὸ ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἴσα δικαιώματα. Ὅλοι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ. Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχεν ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων, δηλαδὴ ἡ βουλή, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζαν τότε β ο υ λ ε υ τ ι κ ὸ ν. Ἐκτὸς τοῦ βουλευτικοῦ ἔκαμαν καὶ μίαν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὸ ν ο μ ο τ ε λ ε σ τ ι κ ὸ ν ὅπως ἔλεγαν.

Εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἐπεκράτησε τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου δηλαδὴ καὶ τῶν προκρίτων. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ νομοτελεστικοῦ καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἔχασε τὴν δύναμίν του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἄνθρωπος ἀνώτερος, ἐκράτησε πολὺ καλὴν στάσιν. Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως καὶ οἱ στρατιωτικοὶ δυσηρεστήθησαν πολὺ καὶ ἐπερίμεναν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς ἀντιπάλους των.

36. Ἡ μεγάλη τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, καθὼς εἶδαμεν, ἐξέσπασε καὶ ἐξηπλώθη μὲ μεγάλην ὀρμὴν, ὡς καταιγίς, τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ. Ἠρχισεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, διεδόθη εἰς τὰς νήσους, εἰς τὴν Στερεάν, εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὸ πρῶτον ἔτος οἱ Ἕλληνες εἶχαν μεγάλας ἐπιτυχίας. Ἠμπόδισαν τὸν τουρκικὸν στρατὸν νὰ διαβῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐτρομοκράτησαν τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Τρίπολιν καὶ ἄλλα φρούρια τῆς Πελοποννήσου.

Ἄλλὰ τὸ δεύτερον ἔτος, τὸ 1822, τὰ πράγματα δὲν ἦσαν τόσον εὐχάριστα διὰ τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὰ βορειότερα μέρη, δηλαδὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, οἱ Τούρκοι κατώρθωσαν νὰ καταπνίξουν

τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς τὴν Ἑπειρον ὁ στρατὸς τοῦ σουλτάνου εἶχε μίαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὸν Ἰανουάριον δηλαδὴ τοῦ 1822 ἐνίκησε τὸν Ἀληπασάν, ἐκυρίευσεν τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐξωλόθρευσε τὸν περίφημον τύραννον. Τώρα οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἐλευθέρως τὰς χεῖρας τῶν νὰ κτυπήσουν τοὺς Ἕλληνας μὲ ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις. Ὁ σουλτάνος λοιπὸν ἤρρισε νὰ κάμνη μεγάλας ἐτοιμασίας. Οἱ μισέλληνες διπλωμάται τῆς Εὐρώπης, προπάντων ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέτερνιχ, συνεβούλευσαν τὸν σουλτάνον νὰ προσβάλλῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὅλοι ἐπίστευαν ὅτι ἦτο εὐκόλον εἰς τὸν σουλτάνον νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀρχίσει νὰ φιλονικοῦν μεταξύ τῶν καὶ δὲν ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζεν.

Οἱ Τοῦρκοι κατήρτισαν τὸ ἀκόλουθον σχέδιον. Ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν δύο στρατοὺς ἀπὸ τὴν ξηρὰν. Ὁ εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο ἔτοιμος εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ ἔλαβε διαταγὴν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, νὰ καταπνίξῃ ἐκεῖ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀπὸ τὴν Ναύπακτον νὰ περάσῃ μὲ τὰ πλοῖα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Δεύτερον στρατὸν ἐτοίμασαν εἰς τὴν Λάρισαν μὲ τὴν διαταγὴν νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἀτατολικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ. Οἱ δύο στρατοὶ εἶχαν σχέδιον νὰ ἐνωθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ πλήξουν τελειωτικῶς τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν καρδίαν τῆς. Ἐπίσης ὁ σουλτάνος διέταξε τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ εἶναι ἔτοιμος, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Ὁ στόλος εἶχε σκοπὸν νὰ συντρίψῃ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, νὰ κυριεύσῃ τὰς νήσους καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ κίνδυνος ἦτο σοβαρός. Τὴν Ἑλλάδα ὅμως ἔσωσαν ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀντοχὴ τῶν τέκνων τῆς.

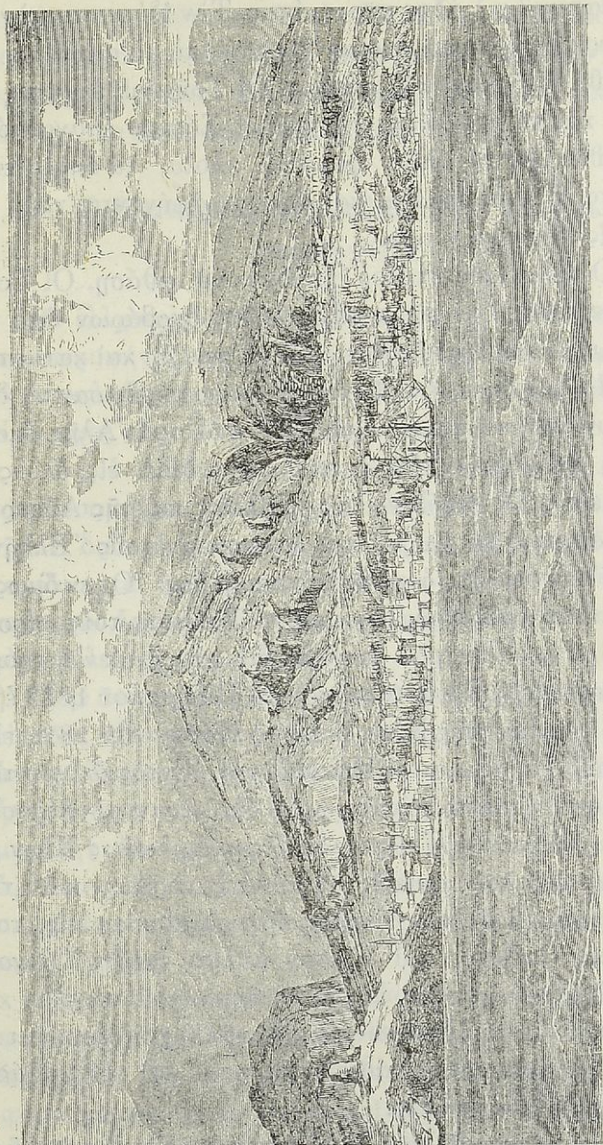
37. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου

Πρῶτος ἐκινήθη ὁ τουρκικὸς στόλος. Δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὸν ἑλληνικὸν στόλον καὶ τὰς ναυτικὰς νήσους, ἀλλὰ ἐπροξένησε μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν Χίον.

Ἡ Χίος δὲν εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ κάτοικοί της ἦσαν ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ ἐπειδὴ ἡ νῆσος τῶν εὐρίσκετο πολὺ πλησίον τῆς Μ. Ἀσίας, ἐφοβοῦντο μήπως ἀποβιβασθοῦν τουρκικὰ στρατεύματα. Ἐπειτα δὲν ἦσαν δυσηρεστημένοι μὲ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, διότι ὅλοι σχεδὸν ἦσαν εὐποροὶ καὶ ὁ σουλτάνος εἶχε δώσει εἰς τὴν νῆσον ἰδιαιτέρα προνόμια. Εἰς τὴν Χίον ὑπῆρχαν μεγάλοι κῆποι ἀπὸ μαστιχόδενδρα, οἱ ὅποιοι ἦσαν κτῆμα τοῦ σουλτάνου. Ὁ σουλτάνος τοὺς εἶχε χαρίσει εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ χαρμειοῦ του. Διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι μετεχειρίζοντο μὲ καλὸν τρόπον τοὺς κατοίκους.

Ἄλλ' ὁ πλούσιος ἔμπορος τῆς Χίου Ράλλης συνεννοήθη μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Σάμου Λυκοῦργον Λογοθέτην, ὁ ὅποιος ἀπεβίβασθη εἰς τὴν Χίον τὴν 10 Μαρτίου 1822 μὲ 2500 ἄνδρας. Κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἐφόνευσε μερικὸς Τούρκους καὶ ἠνάγκασε τὴν τουρκικὴν φρουρὰν νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ φρούριον. Τοιοῦτοτρόπως ἐπανεστάτησεν ἡ Χίος

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Χίου ἐξηρέθισε πολὺ τὸν σουλτάνον. Αἱ γυναῖκες τοῦ χαρμειοῦ ἐξηγέροντο καὶ μὲ δυνατὰς φωνὰς ἐζήτουν τὴν τιμωρίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Διὰ τοῦτο ὁ καπετὰν πασᾶς Καρᾶ Ἄλῆς ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Χίου. Ὁ τουρκικὸς στόλος μὲ 46 πλοῖα ἔπλευσε κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου εἰς τὸ βόρειον στενὸν τῆς νήσου καὶ ἀφοῦ τὴν ἐβομβάρδισεν, ἀ-

Ἡ Χίος, ὅπως ἦτο πρὸ τῆς καταστροφῆς.

πεβίβασεν 7 χιλιάδας στρατιώτας. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν καὶ ἡ τουρκικὴ φρουρὰ ἔκαμεν ἕξοδον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἐξεχύθη ἐναντίον τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαψαν τὴν Χίον καὶ τὰ περιχώρὰ τῆς, ἐνῶ οἱ Σάμιοι ἐπαναστάται εἰσηλθάν εἰς τὰ ὀλίγα ψαριανὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἔφυγαν ἀφήνοντες τοὺς Χίους εἰς τὴν τύχην των.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ. Οἱ Τοῦρκοι μετέφεραν ἐν τῷ μεταξύ πλῆθος βαρβάρων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τότε ἤρχισε φοβερὰ σφαγὴ καὶ καταστροφὴ. Πολλοὶ ὅμως ἐκ τῶν κατοίκων κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν καὶ νὰ κρυφθοῦν. Τότε ὁ Καρᾶ Ἀλῆς ἔκαμε ψευδῆ προκήρυξιν, ὅτι ὁ σουλτάνος δίδει εἰς ὄλους ἀμνηστειάν. Οἱ πρόξενοι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας περιώδευσαν τὰ χωρία καὶ κατέπεισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ πιστεύσουν ὅτι ὁ κίνδυνος παρήλθεν. Ὅταν ὅμως ἐξῆλθαν ἀπὸ τὰς κρύπτας των, οἱ Τοῦρκοι τοὺς προσέβαλαν μὲ μεγαλυτέραν μανίαν καὶ τότε ἔγινεν ἡ τρομερωτέρα σφαγὴ. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Πάσχα τοῦ 1822 ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα τῆς Χίου, ὅπως τὸ Πάσχα τοῦ 1821 εἶχε βαφῆ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Πατριάρχου. Ἐντὸς ὀλίγου τεσσαράκοντα καπνισμένα χωρία ἐδείκνυαν τὸ πέρασμα τοῦ βαρβάρου. Οἱ Τοῦρκοι ἐπώλησαν χιλιάδας Χίων ὡς δούλους εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἀλγερίου καὶ ἄλλαι χιλιάδες ἐσκορπίσθησαν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους καὶ ἔζησαν ἀθλίαν ζωὴν. Ὀλίγους μόνον ἄφησαν ζωντανούς, διὰ νὰ περιποιοῦνται τοὺς κήπους τῶν μαστιχοδένδρων. Ἐκ τῶν 100 χιλιάδων κατοίκων τῆς νήσου 23 χιλιάδες ἐσφάγησαν καὶ 17 χιλιάδες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου ἀπέδειξεν ὅτι ἔλειπεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ ἀνθρωπισμός. Οἱ Ἕλληνες ἐκέρδισαν

1822
Απολι.

μεγάλην συμπάθειαν εἰς τὴν Εὐρώπην, οἱ δημοσιογράφοι ἔκαμαν φρικιαστικὰς περιγραφὰς διὰ τὴν ἀγριότητα τῶν Τούρκων καὶ περιφημοὶ ζωγράφοι ἀπεικόνισαν τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου.

38. Ὁ Κανάρης πυρπολεῖ τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Χίον μετὰ τὴν καταστροφὴν, διότι μόλις τὴν 27 Ἀπριλίου κατώρθωσεν ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τὰ Ψαρά. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 58 πλοῖα. Ναύαρχος τῶρα τῶν Ὑδραίων ἦτο ὁ Ἄνδρῆας Μιαιοῦλης, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐδοξάσθη πολὺ. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ πλησιάσουν τὴν νῆσον, διότι ὁ τουρκικὸς στόλος μὲ τὰ ἰσχυρότερα του κανόνια τὰ ἠνάγκασεν ἀπομακρυνθῆναι. Οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι ἀπεφάσισαν τότε νὰ προσβάλλουν τὸν τουρκικὸν στόλον μὲ πυρπολικά.

Τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβαν δύο ναυτικοί, ὁ ὕδραϊος Πιπῖνος καὶ ὁ ψαριανὸς Κανάρης, ὁ ὁποῖος ἕως τότε δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστός. Ἡ θάλασσα ἦτο ἤσυχος καὶ οἱ δύο ναυτικοὶ ἔπλεαν ἀργὰ καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν. Τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς 7 Ἰουνίου ἔφθασαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου καὶ ἐγλύστρησαν ὡς σκιαὶ εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἦτο ἀγκυροβολημένος ὁ τουρκικὸς στόλος.

Ἦτο ἡ τελευταία νύξ τοῦ ραμαζανίου, δηλαδὴ τῆς τεσσαρακοστῆς τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ οἱ Τούρκοι διεσκέδαζαν. Ἡ ναυαρχὴς ἀπήστραπτεν ἀπὸ πολύχρωμα φῶτα καὶ ἠκούοντο φωναὶ καὶ ὄσματα. Ὁ Καρᾶ Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει εἰς τὸ δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ.

Ὁ Κανάρης κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὴν ναυαρχίδα καὶ νὰ κολλήσῃ τὸ πυρπολικόν του εἰς τὸ πλευρόν ^{Ἰούλιος} της, καί, προτοῦ τὸν ἀντιληφθοῦν οἱ Τοῦρκοι, αἱ φλόγες περιέζωσαν τὸ πελώριον πολεμικόν. Ἐντὸς ὀλίγου ἠ φωτιά ἔφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Περισσότεροι ἀπὸ 2 χιλιάδας Τούρκων εὗρηκαν τὸν θάνατον. Ὁ Καρᾶ Ἀλῆς ἔτρεξεν εἰς μίαν βάρκαν διὰ νὰ σωθῆ, ἀλλὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσήρχετο εἰς αὐτήν, μία μεγάλη ἀντένα ἔπεσεν εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ ἀπέθανε μόλις τὸν ἀπέβιβασαν εἰς τὴν παραλίαν. Εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν ἀκριβῶς τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἶχε διατάξει νὰ κρεμάσουν τοὺς προκρίτους τῆς Χίου.

Ὁ Πιπῖνος ἐκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς ἓν ἄλλο τουρκικόν πλοῖον, ἀλλ' ὁ τοῦρκος πλοίαρχος κατώρθωσε νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ καὶ ἐσώθῃ. Ὁ Κανάρης καὶ ὁ Πιπῖνος μὲ τοὺς συντρόφους των, ἐν ὄλῳ 43, ἀφοῦ εἰσήλθαν εἰς τὰ ἐφόλκια, ἐξῆλθαν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ἀβλαβεῖς ὄλοι καὶ διεσώθησαν εἰς τὰ ψαριανὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα παρέπλεαν εἰς τὴν νῆσον. Ἀμέσως κατόπιν ἦλθαν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ἀσκεπεῖς ὄλοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐπευφημοῦντος λαοῦ, διηυθύνθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη δοξολογία διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τολμήματος.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη ἦτο σημαντικώτατον, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐτρομοκρατήθησαν τόσον, ὥστε ἀμέσως ἐπανέπλευσαν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Προτοῦ ὁμως ἀναχωρήσουν, ἔσφαξαν ὄσους Χίους κατώρθωσαν νὰ εὔρουν καὶ κατέστρεψαν τὰ μαστιχόδενδρα. Οἱ Ἕλληνες ἐκυριάρχησαν πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὁσάκις οἱ Τοῦρκοι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ Στενά, τοὺς παρηκολούθει ὁ τρόμος τοῦ πυρπολικοῦ.

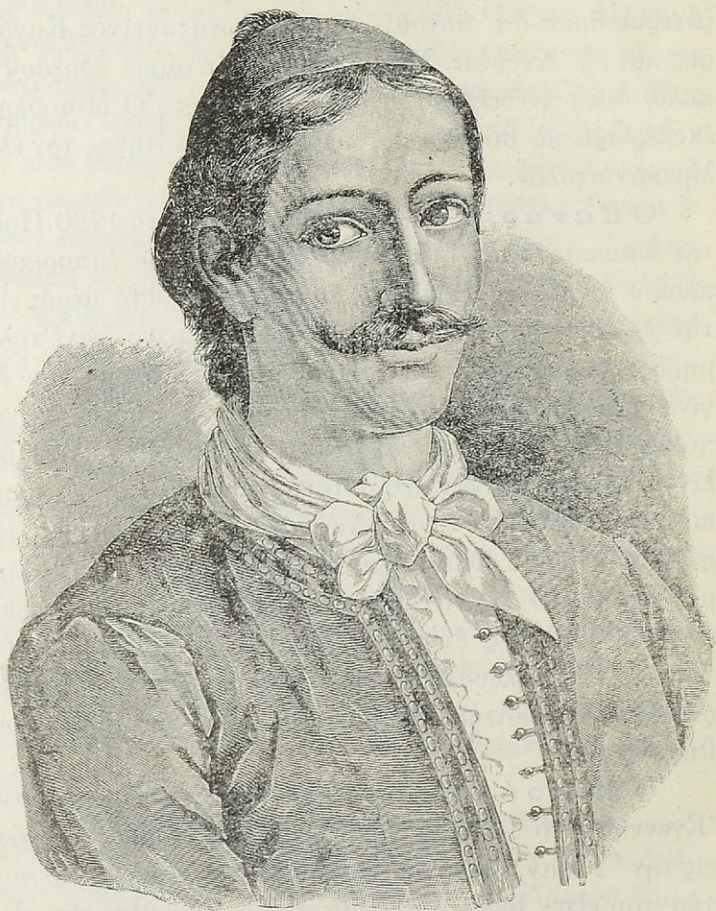
39. Κανάρης και Μιαούλης

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Ἑλληνες ναυτικοὶ ἔκαμαν μεγάλα κατορθώματα. Οἱ ἐνδοξότεροι ὅμως ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης καὶ ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης. Ὁ Κανάρης ἐδοξάσθη πολὺ, διότι ἀνεδείχθη ἔξοχος πυρπολητής. Ὁ Μιαούλης ἐκυβέρνησε μὲ σύνεσιν καὶ μεγάλην ἰκανότητα τὸν ἑλληνικὸν στόλον.

Ὁ **Κανάρης** ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρὰ τὸ 1790. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κυβερνήτης μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἔσπευσε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀπὸ ἐμποροπλοίαρχος ἔγινε τολμηρὸς τουρκομάχος καὶ πυρπολητής. Τὸ ὄνομά του ἔγινεν ἐνδοξον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπυρπόλησε τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα εἰς τὴν Χίον. Μετ' ὀλίγους μῆνας ἔκαψεν ἄλλο τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον τῆς νήσου Τενέδου. Ἀπὸ τότε ὁ Κανάρης ἦτο τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων καὶ τὸ ὄνομά του ἔγινε περίφημον ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν πολὺ τὸν Κανάρην καὶ, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἠλευθερώθη καὶ ἔγινε βασιλείον, ὁ Κανάρης ἔλαβεν ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ ἔγινε πολλάκις πρωθυπουργός.

Ὁ **Μιαούλης** ἦτο μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν. Ἐγεννήθη τὸ 1769 εἰς τὴν Εὐβοίαν, νέος ὅμως ἔφυγεν εἰς τὴν Ὑδραν, διότι τὸν κατεδίωξαν οἱ Τούρκοι. Ὁ πατήρ του εἶχεν ἰδικὰ του πλοῖα καὶ ὁ Μιαούλης εἰς ἡλικίαν μόλις 17 ἐτῶν ἔγινε κυβερνήτης ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Ἐκαμε μεγάλην περιουσίαν μὲ τολμηρὰς καὶ ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀγγλία ἔκαμε πόλεμον κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος

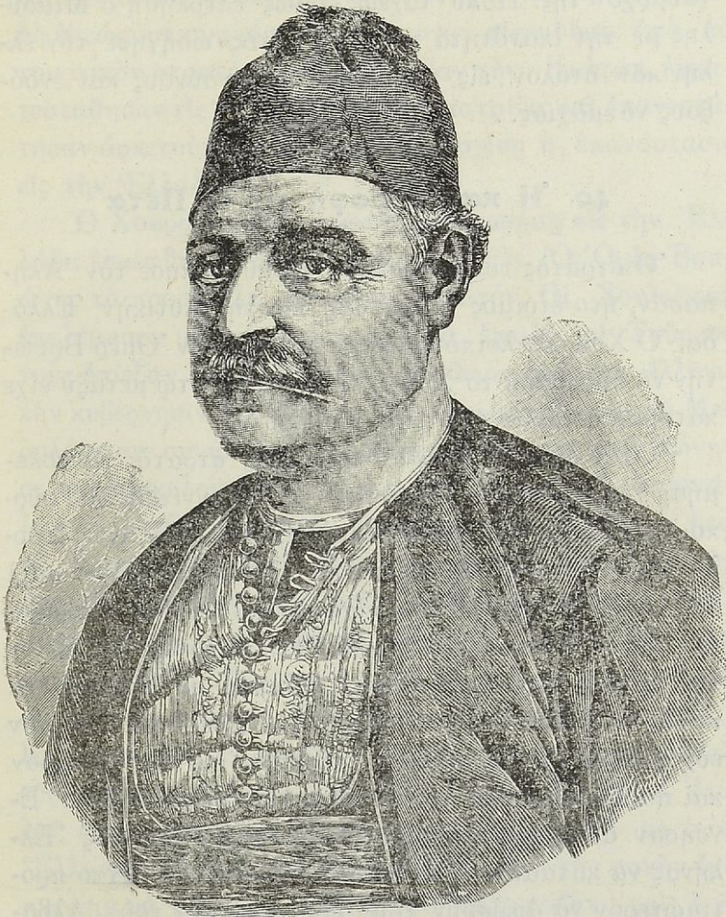
εἶχε ἀποκλείσει τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν ἐπέ-
τρεπεν εἰς τὰ πλοῖα νὰ μεταφέρουν τροφίμα εἰς τοὺς λι-
μένας της. Ὁ Μιαούλης ὅμως ἀψηφῶν τὸν ἀποκλεισμόν

Κανάρης

εἰσῆλθεν εἰς τὰ Γάδειρα τῆς Ἰσπανίας καὶ ἐπώλησε τὸ
σιτοφορτίον του εἰς μεγάλην τιμὴν. Ὅταν ὅμως ἀπέπλε-
σεν, οἱ Ἄγγλοι τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν παρουσίασαν εἰς

τὸν περίφημον ναύαρχον Νέλσον. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἔπρεπε νὰ θανατωθῇ. Ὁ Νέλσον ὅμως, μόλις εἶδε τὸ παράστημα καὶ τὸ θάρος του, τὸν ἐλυπήθη καὶ τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν.

Μιαούλης

Ὄταν ἤρχισεν ὁ θαλασσινὸς πόλεμος, ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης τὸν κατέπεισε νὰ γίνῃ ναύαρχος τοῦ

ὕδραϊκοῦ στόλου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐφάνη ὅτι ἡ ἐκλογή ἦτο πολὺ ἐπιτυχής. Ὁ Μιαούλης ἔδειξε σπάνια χαρίσματα καὶ ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυΐαν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος δὲν εἶχεν ἓνα ἀρχηγόν, ἀλλ' ἐκάστη νῆσος διώριζε τὸν ναύαρχόν της. Πολὺ ταχέως ὁμως ἐπεβλήθη ὁ Μιαούλης μὲ τὴν ἱκανότητά του καὶ αὐτὸς ὠδήγησε τὸν ἑλληνικὸν στόλον εἰς τὰς πλέον ἐπικινδύνους καὶ ἐνδόξους ναυμαχίας.

40. Ἡ καταστροφὴ εἰς τὸ Πέτα

Ὁ στρατὸς τοῦ σουλτάνου, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν Ἀληπασᾶν, ἦτο ἕτοιμος νὰ καταβῆ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Χουρσίτ λοιπὸν διέταξε πρῶτον τὸν Ὁμέρ Βουώνην νὰ προσβάλλῃ τὸ Σούλι, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κατοικηθῆ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας.

Ὅταν δηλαδὴ ἦλθεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς νὰ πολεμήσῃ τὸν περίφημον τύραννον τῶν Ἰωαννίνων, οἱ Τοῦρκοι ἐνεθυμήθησαν τοὺς παλαιοὺς ἐχθρούς του, τοὺς Σουλιώτας, καὶ τοὺς προσεκάλεσαν νὰ πολεμήσουν μαζὶ τὸν Ἀλῆν. Οἱ Σουλιῶται εἶχαν φύγει, καθὼς γνωρίζομεν, εἰς τὰ Ἐπτάνησα. Εἴκοσιν ἔτη ἔτρωγαν τὸν ἄρτον τῆς ἐξορίας καὶ ἀπὸ μακρὰν ἔβλεπαν μὲ βουρκαωμένα μάτια τὰ βουνὰ τῆς πατρίδος των. Ἐδέχθησαν λοιπὸν εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν, ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Ἐνόησαν ὁμως ἀμέσως ὅτι δὲν συνέφερεν εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ καταστραφῆ ἐντελῶς ὁ Ἀληπασᾶς. Ἦτο προτιμώτερον νὰ ἀφήσουν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ ἀλληλοτρῶγωνται. Διὰ τοῦτο ἔκριναν συμφέρον νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τὸν Ἀλῆν. Μίαν νύκτα ὁ ἀρχηγὸς των Μάρκος Μπότσαρης ἐπέρασε κρυφίως

μὲ βάρκαν τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἦλθεν εἰς τὸ νησάκι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμενον ὁ Ἀληπασᾶς. Ὁ πονηρὸς γέρον τὸν ἔσφιξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, ἔχυσεν ὀλίγα δάκρυα καὶ τὸν ὠνόμασε παιδί του. Οἱ Σουλιῶται δὲν ἐπίστευαν τὰς ὑποσχέσεις τοῦ πονηροῦ πασᾶ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐθεώρουν συμφέρον των, ἔφυγαν αἰφνιδίως ἀπὸ τοῦ τουρκικὸν στρατόπεδον, κατέλαβαν τὴν Κιάφαν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα καὶ ἐπανεστάτησαν ἀρκετοὺς μῆνας προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Χουρσίτ πασᾶς προτοῦ προχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσκέφθη νὰ καταστρέψῃ τὸ Σούλι. Ὁ Ὁμέρ Βρυώνης τὸ προσέβαλε μὲ πολὺν στρατόν. Οἱ Σουλιῶται ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐπίεζαν πολὺ, ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Ὁ Μᾶρκος Μπότοαρης ἦλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, συνήντησε τὸν Μαυροκορδάτον, τοῦ ἐξήγησε τὴν δύσκολον θέσιν τῆς πατρίδος του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ στείλῃ βοήθειαν. Συμφέρον τῶν Ἑλλήνων ἦτο νὰ μὴ καταστραφῇ τὸ Σούλι, τὸ προπύργιον αὐτὸ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ὁ Μαυροκορδάτος ἐτόιμασε στρατὸν μὲ σκοπὸν νὰ σώσῃ τὸ Σούλι. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἔλαβε μέρος ὁ τακτικὸς στρατὸς, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ Ὑψηλάντης, οἱ Μανιάται καὶ ἄλλοι, 7 χιλιάδες ἐν συνόλῳ. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν πολλοὶ εὐρωπαῖοι φιλέλληνες, Γερμανοί, Γάλλοι, Πολωνοί, Ἴταλοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἔλθει νὰ ἀγωνισθοῦν μαζὶ μὲ τοὺς Ἑλληνας. Ὁ Μαυροκορδάτος ὁμως εἶχε τὴν κακὴν ἐμπνευσιν νὰ ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἐκστρατείαν καὶ διέπραξε πολλὰ σφάλματα. Ἀπεχώρισε πρῶτον 500 Μανιάτας ἀπὸ τὸν στρατόν του καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν λιμένα τῆς

Ἡπείρου Φανάρι, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Σούλι.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἐπροχώρει διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελφού. Εἰς τὸν δρόμον ὁ Μαυροκορδᾶτος ἀπεχώρισε καὶ ἄλλο μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ τὸ ἔστειλε μὲ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρη ἀπὸ τὰ Πέντε Πηγᾶδια εἰς τὴν Κιάφαν. Οἱ φιλέλληνες μὲ ἀρχηγὸν τὸν γερμανὸν Νόρμαν συνεκρούσθησαν εἰς τὸ χωρίον Κομπότι μὲ τὸ τουρκικὸν ἰππικὸν καὶ εἶχαν μίαν ἐπιτυχίαν. Αὐτὸ ἔδωσε θάρρος εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον νὰ προχωρήσῃ ἀπερισκέπτως καὶ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς τὸ χωρίον Πέτα, δύο μίλια μακρὰν τῆς Ἄρτης. Εἰς τὴν Ἄρταν ὑπῆρχεν ἀρκετὸς τουρκικὸς στρατὸς μὲ ἓνα πολὺ ἱκανὸν καὶ δραστήριον στρατηγόν, τὸν Μεχμέτ Ρεσίτ πασᾶν, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Κιουταχῆς.

Ὁ Κιουταχῆς κατέλαβε τὴν νύκτα κρυφίως ὄλους τοὺς δρόμους πέριξ τοῦ Πέτα καὶ τὴν πρωΐαν, εἰς τὰς 4 Ἰουλίου 1822, ὥρμησε μὲ 6 χιλιάδας ἐναντίον τοῦ ἐλ-
¹⁰⁰ληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ φιλέλληνες περιεκυκλώθησαν καὶ ἐπόλεμησαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν. Οἱ περισσότεροι ἐφονεύθησαν. Ὅλιγοι μόνον μὲ τὸν Νόρμαν ἤνοιξαν δρόμον διὰ μέσου τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἐσώθησαν εἰς Μεσολόγγιον. Οἱ Ἕλληνες ἄφησαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἔφυγαν εἰς κακὴν κατάστασιν.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Μανιάται, οἱ ὁποῖοι εἶχαν προχωρήσει εἰς τὸ Φανάρι, ἔπαθαν μεγάλην καταστροφὴν. Ὁ ἀρχηγὸς των Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὁ γεναῖος ὑπεραπιστῆς τοῦ Βαλτετσίου, ἐφονεύθη.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταστροφῆς τοῦ Πέτα ἦσαν πολὺ δυσάρεστα. Οἱ Σουλιῶται δὲν κατῴρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν, ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ

φύγουν πάλιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἴονίου. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἦτο ἀνοικτή. Ὁ Ὅμηρ Βρυώνης καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐπροχώρησαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσολόγγιον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1822. Ἄλλ' ὁ Μαυροκορδάτος κατῴρθωσε νὰ σώσῃ τὴν πόλιν. Οἱ Τοῦρκοι ἤναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν, διότι ἐνέσκηψε βαρὺς χειμὼν καὶ ἐστεροῦντο τροφάς. Αὕτῃ εἶναι ἡ Π ρ ὶ τ η π ο λ ι ο ρ κ ί α τ ο ῦ Μ ε σ ο λ ο γ γ ί ο υ.

41. Ἐκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ συνεκεντρώθη εἰς τὴν Λάρισαν καὶ ὁ σουλτάνος διώρισεν ἀρχιστράτηγον τὸν Μεχμέτ πασᾶν Δράμαλην, ὁ ὁποῖος πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχε δεῖξει μεγάλην δραστηριότητα καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ Πήλιον.

Ὁ Δράμαλης ἐξεκίνησε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822 μὲ 24 χιλιάδες πεζοὺς καὶ 6 χιλιάδας ἵππεῖς ἀπὸ τὴν Λαμίαν.

Ἀπὸ πολλὴν καιρὸν δὲν εἶχαν ἰδεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα τόσον στρατόν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος κατατρομαγμένοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ κινηθοῦν καὶ ὁ Δράμαλης χωρὶς κανὲν ἐμπόδιον ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐπέρασε τὸν Ἴσθμὸν καὶ τὴν 5 Ἰουνίου ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Οἱ Ἕλληνες ἔμειναν κατάπληκτοι. Ὁ πολυάριθμος στρατὸς τοῦ Δράμαλη καὶ ἡ φήμη, ἡ ὁποία μεγαλοποιεῖ τὰ πάντα, διεσχόρησε τὸν τρόμον εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Δράμαλης χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Ἄργος, διὰ νὰ προφθάσῃ νὰ σώσῃ τὸ Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον ἐπολιόρκει ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἦτο ἔτοιμον νὰ παραδοθῇ.

Μεγάλη σύγχυσις ἐπεκράτησε τότε. Ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ ἐγκατέλειψαν τὸ Ἄργος καὶ κατέφυγαν εἰς ἓν πλοῖον εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον.

Εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν δύο ἄνδρες, ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος καὶ τὴν ψυχραιμίαν των. Ὁ Ὑψηλάντης μὲ 700 ἄνδρας εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἄργους, τὴν Λάρισαν, διὰ ν' ἀναγκάσῃ τὸν Δράμαλην νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ συναθροίσῃ στρατόν. Ὁ Δράμαλης πράγματι ἐσταμάτησε πρὸ τοῦ φρουρίου, ἔκαμεν ἐπιθέσεις μὲ μεγάλας δυνάμεις, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸ κυριεύσῃ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κολοκοτρώνης συνεχέντρωσε στρατόν καὶ κατέλαβε τοὺς Μύλους, νοτιώτερον τοῦ Ἄργους. Ἡ φρουρὰ τῆς Λαρίσης τότε, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν τῆς, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κολοκοτρώνη.

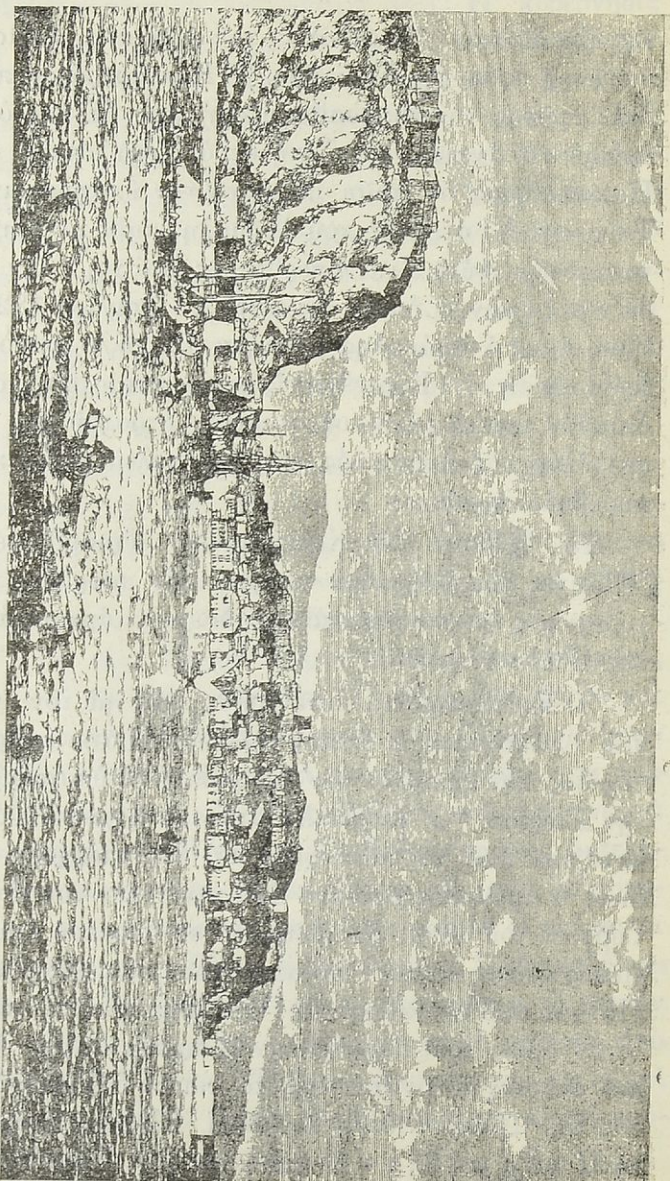
Τότε ἡ τύχη ἤρχισε νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν Δράμαλην. Αἱ τροφαὶ τοῦ ἠλαττώθησαν. Τὸ θέρος ἦτο ξηρὸν καὶ δὲν ὑπῆρχε χόρτον διὰ τὸ ἵππικόν του. Ἴπποι καὶ φορτηγὰ ζῶα ἀπέθνησκον κατὰ σωρούς. Ἡ θέσις του ἦτο πολὺ δύσκολος καὶ μία μόνον διέξοδος τοῦ ἀπέμενε, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀντελήφθη τὸν σκοπὸν του καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς νὰ τοῦ κόψουν τὴν ὑποχώρησιν, ἀλλὰ οἱ πρόκριτοι δὲν τὸν ἤκουσαν. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἔλαβε μαζί του 2500 στρατιώτας καὶ κατέλαβε τὰ Δερβενάκια, τὸ στενὸν ὅπου σήμερον διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ἄργος. Ἡ θέσις εἶναι ὄρεινὴ, στενὴ καὶ δυσδιάβατος, καὶ οἱ βράχοι πέριξ ὁμοιάζουν μὲ ταμπύρια φυσικά.

Μετ' ὀλίγον ἐφάνη πραγματικῶς ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης

νης εἶχε δίκαιον. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τὴν Κόρινθον. Ὁ Κολοκοτρώνης προσέβαλε πρῶτος τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν του. Ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν ὁ ἀνεψιὸς του Νικήτας, ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Παπαφλέσσας, οἱ ὁποῖοι ἀπέκοψαν τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἔπαθε μεγάλην κα-¹⁸²²ταστροφὴν. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος Μάχη τῶν Δε-^{Ἰουλίου}βενακίων, ἡ ὁποία ἔγινε τὴν 26 Ἰουλίου 1822. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Δράμαλης διέφυγεν ἀπὸ ἄλλο στενὸν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον εἰς κακὴν κατάστασιν, σύρων ὀπισθὲν του τὰ ράκη τοῦ λαμπροῦ στρατοῦ του. Ἐχασεν ὅλας τὰς ἀποσκευάς του, τὰ πολεμεφόδια καὶ τὸ πυροβολικόν του.

Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἐθριάμβευσεν. Οἱ Ἕλληνες τὸν ὠνόμασαν σωτῆρα τῆς πατρίδος καὶ ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ τὸν διορίσῃ ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ Κολοκοτρώνης συνεννοήθη τότε μὲ τὸν Ὀδυσσεά Ἀνδρουῦτσον, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Μεγαρίδος καὶ ἠμπόδισε τὸν Δράμαλην νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἤρχισε νὰ ἀποδεκατίζεται ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τὰς στερήσεις καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δράμαλης ἀπέθανε ἀπὸ τὴν λύπην του τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822. Τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του, 2 χιλιάδες ἄνδρες μόνον, προσεπάθησαν νὰ σωθοῦν εἰς τὰς Πάτρας ἀπὸ τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐκεῖ ὅμως τοὺς προσέβαλαν οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας καὶ ὀλίγους μόνον ἔσωσε μὲ τὰ πλοῖα ὁ Γιουσούφ πασᾶς τῶν Πατρῶν. Μετ' ὀλίγον οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τὸ Παλαμήδιον, τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἀμέσως κατόπιν κατέλαβαν καὶ τὸ Ναύπλιον.

Τὸ Ναύπλιον

Ἀριστερὰ τὸ Παλαμήδι, εἰς τὸ μέσον ἡ πόλις μετὰ τὸ φρούριον, δεξιὰ ὁ Θαλασσοπόργος (Μπούρτζι).

Ὁ σουλτάνος ἐθεώρησε τὸν Χουρσίτ πασάν ὑπεύθυνον διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλι, διότι δὲν τὸν ἐβροήθησε. Ἐκεῖνος ἐφοβήθη τὴν ὀργὴν του καὶ ἠτύοκτόνησε. Τοιοῦτον ἔλεεινὸν τέλος ἔλαβεν ἡ μεγάλη ἐπίθεσις τῶν Τούρκων τὸ 1822. Οἱ τρεῖς κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας, ὁ Χουρσίτ, ὁ Δράμαλις καὶ ὁ Καρᾶ Ἀλῆς, ἦσαν νεκροὶ καὶ οἱ Τούρκοι, ὅπως καὶ οἱ τουρκόφιλοι διπλωμάται τῆς Εὐρώπης ἠπατήθησαν εἰς τὰς ἐλπίδας των.

42. Μάρκος Μπότσαρης

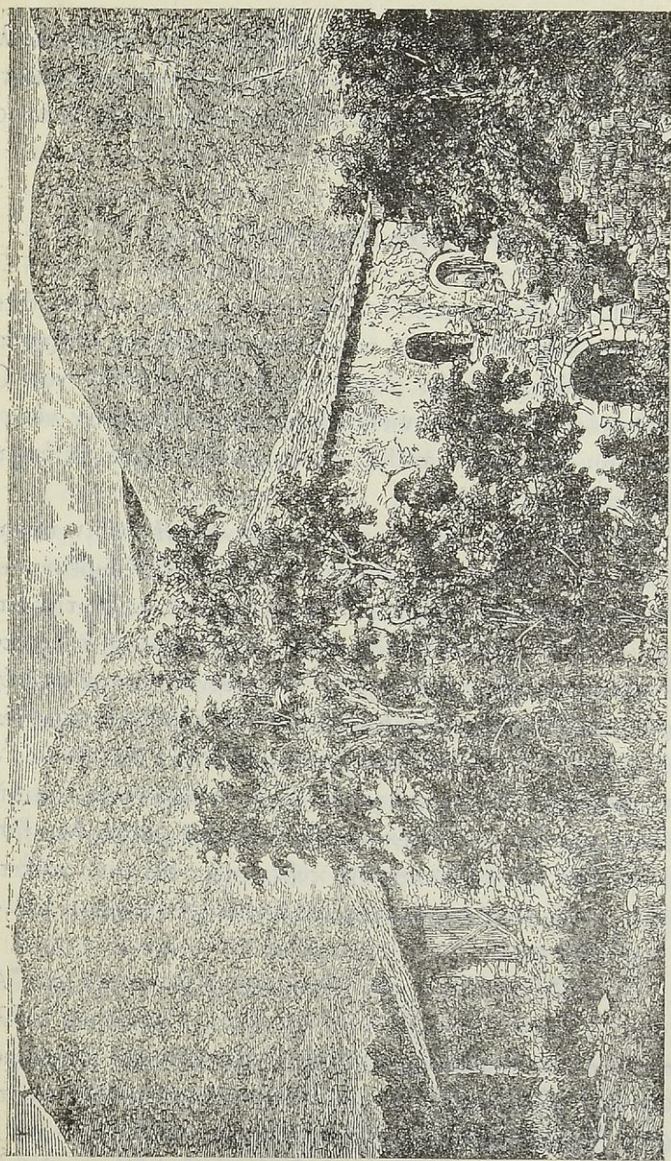
Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1823 ὁ σουλτάνος ἔστειλε νέον στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν φορὰν αὐτὴν τὸ σημαντικώτερον σῶμα ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἦσαν 15 χιλιάδες ἐμπειροπόλεμοι Ἀλβανοὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν πασάν τῆς Σκόρδας Μουσταῆν καὶ τὸν Ὀμέρ Βρουώνην. Ἐπροχώρησαν χωρισμένοι εἰς δύο σώματα. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τὰ Ἄγραφα, ὁ δεῦτερος ἀπὸ τὸν Κραβασαράν. Εἶχαν σχέδιον νὰ συναντηθοῦν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκλείσει ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἦτο ἔλεεινή. Ὁ στρατὸς εὐρίσκετο εἰς μεγάλην παραλυσίαν καὶ οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἐφιλονίκουν μεταξὺ των διὰ τὴν ἀρχηγίαν. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ὁ ἥρωικὸς ὄπλαρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν **Μάρκος Μπότσαρης**. Ὁ Μπότσαρης ἐγεννήθη εἰς τὸ Σούλι τὸ 1790 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ὀλιγόλογος καὶ εἶχε προσφέρει ἕως τώρα σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ἄλλοι ὅμως ὀπλαρχηγοὶ δυσηρεστήθησαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ὑπακούσουν. Διὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις ἔστειλε διπλώματα ἀρχιστρατηγίας καὶ εἰς μερικοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς. Τοῦτο δυσηρέστησε τὸν Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἔσχισεν ἐνώπιον ὅλων τὸ δίπλωμα τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ εἶπε: «Ὅποιος εἶναι ἄξιος λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ». Τὴν ἐπομένην ἐξέκίνησε διὰ νὰ συναντήσῃ τοὺς Ἄλβανούς. Τὸν ἠκολούθησαν ὅμως μόνον 350 Σουλιῶται.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρωτοπορία τοῦ Μουσταῆ ἔφθασεν εἰς τὸ Καρπενήσιον καὶ κατεσχίνωσε πλησίον τῆς πόλεως. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας δὲν ἦλθαν, ὅπως εἶχαν ὑποσχεθῆ, καὶ ὁ Μπότσαρης εἶδεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον μὲ τοὺς ὀλίγους ἀνδρείους του νὰ προσβάλλῃ τὸν πολυάριθμον στρατόν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ τοὺς προσβάλλῃ αἰφνιδίως τὴν νύκτα. Τὴν 9 Αὐγούστου λοιπὸν τὸ μεσονύκτιον εἰσῆλθε μὲ τοὺς συντρόφους του εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον καὶ ἔφερε 1823 μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Ἄλβανοὶ παραζαλισμένοι ἀπὸ τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἤρχισαν νὰ ἀλληλοκτυποῦνται. Ἐνῶ ὅμως ὁ Μπότσαρης προσεπάθει ν' ἀναβῆ εἰς ἐν ἐχθρικὸν χαράκωμα, μία σφαῖρα τὸν εὕρισκει εἰς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἀμέσως πίπτει νεκρός. Οἱ σύντροφοὶ του ἐσήκωσαν εἰς τοὺς ὤμους τὸ σῶμα του καὶ τὸ μετέφεραν εἰς τὸ Μεσολόγγιον μαζὶ μὲ πλουσιώτατα λάφυρα, 700 ὅπλα, 100 πιστόλια δύο σημαίας, πολλοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους καὶ ἄλλα εἶδη. Ἐκεῖ τὸν ἔθαψαν μὲ πολλὰς τιμὰς καὶ ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ ἡρωικοῦ Σουλιώτου.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Καρπενησίου οἱ Τοῦρκοι στρατηγοὶ ἐπροχώρησαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ Αἰτωλικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κωμόπολις εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τοῦ

Ἡ οἰκία τοῦ Μ. Μπότσαρη εἰς τὸ Σούλι

Μεσολογγίου. Ἡ πολιορκία διήρκεσε δύο μῆνας, ἀλλὰ οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν, διότι ἐνέσκηψε βαρὺς χειμὼν καὶ ἀσθένειαι εἰς τὸ στράτευμα.

43. Ἐμφύλιος πόλεμος

Οἱ Ἕλληνες μὲ ἀληθινὸν ἥρωισμὸν εἶχαν ἀποκρούσει ἕως τότε τὰς τουρκικὰς ἐπιθέσεις. Ἡρχισεν ὁμως νὰ ἀπειλῇ τὴν ἐπανάστασιν ἄλλος κίνδυνος. Οἱ Ἕλληνες ἐχωρίσθησαν εἰς κόμματα καὶ ἤρχισαν νὰ φιλονικοῦν μὲ τόσον πάθος, ὥστε κατήντησαν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον.

Εἶδαμεν ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἐθνοσυνέλευσιν ὑπερίσχυσε τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν Ἑλλάδα τὸ 1822 καὶ 1823. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δράμαλη ἢ κυβέρνησις καὶ οἱ πολιτικοὶ δὲν ἔδειξαν καλὴν διαγωγὴν. Ἐφυγαν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ζωὴν τῶν ἐπὶ τῶν πλοίων εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Ἀντιθέτως οἱ στρατιωτικοὶ ἔμειναν, ἐπολέμησαν, ἐνίκησαν καὶ μὲ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν μετὰ τὴν νίκην, δὲν ἤθελαν πλέον νὰ ἀφήσουν τὴν κυβέρνησιν εἰς τοὺς πολιτικούς, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν περιφρονητικῶς κ α λ α μ α ρ ά δ ε ς.

Τὸ 1823 συνήλθε νέα ἐθνικὴ συνέλευσις εἰς τὸ Ἄστρος, ἢ Δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἐπεκράτησαν πάλιν οἱ πολιτικοί. Πρόεδρος τοῦ νομοτελεστικοῦ ἔγινεν ὁ Πετρόμπεης, τοῦ βουλευτικοῦ ὁ Μαυροκορδάτος. Ἡ συνέλευσις κατήργησε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὸ ὁποῖον εἶχε δώσει εἰς τὸν Κολοκοτρώνην μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη. Τὰ

γεγονότα αὐτὰ ἐξηρέθισαν τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ προπάντων τὸν ἀρχηγόν των τὸν Κολοκοτρώνην. Οἱ πολιτικοὶ ὅμως διὰ νὰ τὸν καθησυχάσουν, τὸν διώρισαν μέλος τοῦ νομοτελεστικοῦ. Ἄλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἐφιλονίκησεν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τὸν Μαυροκορδάτον. Διὰ τοῦτο ὁ Μαυροκορδάτος ἐφοβήθη καὶ ἔφυγεν εἰς Κρανίδιον, ὅπου συνεκεντρώθησαν ὅλοι οἱ βουλευταί. Ὁ Κολοκοτρώνης πάλιν μὲ τὰ μέλη τοῦ νομοτελεστικοῦ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἤθελεν ἀπ' ἐκεῖ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ βουλὴ ὅμως τοῦ Κρανιδίου ἀπεκήρυξε τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ ἐξέλεξε νέον νομοτελεστικὸν μὲ πρόεδρον τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς εἶχε δύο κυβερνήσεις, μίαν εἰς τὸ Κρανίδιον καὶ μίαν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Μετ' ὀλίγον ἤρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Διεπράχθησαν πολλαὶ ἀσχημῖαι, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἐχύθη αἷμα. Τέλος ὁ Κολοκοτρώνης εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ ἐζήτησεν ἀμνηστειάν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ ἔδωκεν ἀμνηστειάν καὶ ὅλα πρὸς στιγμὴν ἠσύχασαν.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισε δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος. Τὴν φορὰν αὐτὴν οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἦσαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Κολοκοτρώνη, διότι τὰς ἀνωτέρας θέσεις εἶχαν καταλάβει Στερεοελλαδίται καὶ νησιῶται. Ἐξήγειραν λοιπὸν ἐπαναστάσεις εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου. Ἡ κυβέρνησις ὅμως ἔδειξε μεγάλην δραστηριότητα. Προσεκόλεσε τὰ ρουμελιώτικα στρατεύματα, τὰ ὅποια ἦλθαν εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ τοὺς ἀρχηγούς των Γκούραν καὶ Καραϊσκάκην καὶ κατέπνιξαν τὴν ἐξέγερσιν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Πάνος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν ἔξω τῆς Τριπόλεως. Συνέλαβαν τὸν Κολοκοτρώνην μὲ 14 προκρίτους καὶ τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου τοὺς ἐφυλάκισαν εἰς τὸ μο-

ναστήριον τοῦ προφήτου Ἡλία τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1825.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχε τραγικωτέρας συνεπειάς. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος, ὁ ἦρωας τῆς Γραβιάς, φίλος τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐξηγέρθη ἐναντίον τῶν πολιτικῶν. Ἡ κυβέρνησις ὁμως ἔστειλεν ἐναντίον του τὸν Γκούρα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄλλοτε πρωτοπαλλήκαρόν του. Ὁ Γκούρας συνέλαβε τὸν Ὀδυσσεά καὶ τὸν ἐφυλάκισεν εἰς ἓνα πύργον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν πρωίαν τῆς 16 Ἰουλίου 1825 ὁ Ὀδυσσεὺς εὐρέθη νεκρὸς κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως. Διέδωσαν ὅτι κατεκρημνίσθη, ἐνῶ προσεπάθει νὰ δραπετεύσῃ. Φαίνεται ὁμως ὅτι τὸν κατεκρήμνισεν ὁ Γκούρας.

44. Οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις. Οἱ Φιλέλληνες

Ἡ ἐπανάστασις καὶ τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων ἐγέννησαν μεγάλον ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς ὅλα τὰ κράτη ὁ λαὸς ἔβλεπε μὲ συμπάθειαν τὸν μικρὸν ἐλληνικὸν λαὸν νὰ ἀγωνίζεται ἐναντίον μεγάλης αὐτοκρατορίας, διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Οἱ βασιλεῖς ὁμως καὶ οἱ διπλωμάται δὲν εἶδαν μὲ καλὸν βλέμμα τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν. Τὴν Εὐρώπην ἐκυβέρνων τότε ἀπολυταρχικοὶ καὶ ἐγωιστικοὶ ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι κατεπίεζαν τοὺς λαοὺς καὶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν καμμίαν ἐλευθερίαν. Ἐφοβήθησαν λοιπὸν μήπως ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις γίνῃ παράδειγμα εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο προσεπάθησαν μὲ κάθε τρόπον νὰ τὴν καταπνέξουν.

Μεγάλην δύναμιν εἶχε τότε ἡ Αὐστρία, ἡ ὁποία διηύθυνε τὴν πολιτικὴν τῆς Εὐρώπης. Πρωθυπουργὸς τῆς

Αυστρίας ἦτο ὁ πονηρὸς καὶ δεσποτικὸς Μ έ τ ε ρ ν ι χ, ὁ ὁποῖος κατεδίωκε τοὺς ὁπαδοὺς τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν. Ὁ Μέτερνιχ ἐπολέμησε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐζήτησε νὰ καταστρέψῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐδίδε συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας εἰς τὸν σουλτάνον καὶ τὸν ὑπεστήριζε μὲ κάθε τρόπον. Κατώρθωσε νὰ λάβῃ μὲ τὸ μέρος του καὶ τὸν τσάρον τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρον. Ἀλλὰ καὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν ἄλλων κρατῶν, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὸν Μέτερνιχ.

Ἀντιθέτως οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐχαιρέτησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὅλοι εἶχαν μίαν εὐχὴν, νὰ ἐπιτύχουν οἱ Ἕλληνες. Οἱ δημοσιογράφοι ἔδιδαν περιγραφὰς τῶν μαχῶν, οἱ ποιηταὶ ἔψαλλαν τὸν ἥρωισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ καλλιτέχναι ἐζωγράφιζαν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς καταστροφὰς των. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἰδρύθησαν σύλλογοι, συνέλεγαν χρήματα καὶ ἔστελναν πολεμεφόδια εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα των. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔδειξαν τόσην ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὠνόμασαν Φ ι λ έ λ λ η ν α ς.

Τόση ἦτο ἡ συμπάθεια τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε κατώρθωσαν εἰς τὸ τέλος νὰ ἀναγκάσουν τὰς κυβερνήσεις των νὰ ἀφήσουν τὴν φιλοτουρκικὴν πολιτικὴν καὶ νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτον ἠλλαξεν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἔγινεν ὁ περίφημος πολιτευτὴς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ά ν ι γ κ, ἀπὸ τοὺς θερμοτέρους φιλέλληνας. Ὁ Κάνιγκ μὲ πολλὴν προθυμίαν ὑπεστήριξε τοὺς Ἕλληνας. Ἐντὸς ὀλίγου μετεβλήθη καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας καὶ γενικῶς αἱ

εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις εἶδαν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

45. Ὁ λόρδος Μπάϊρον ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα

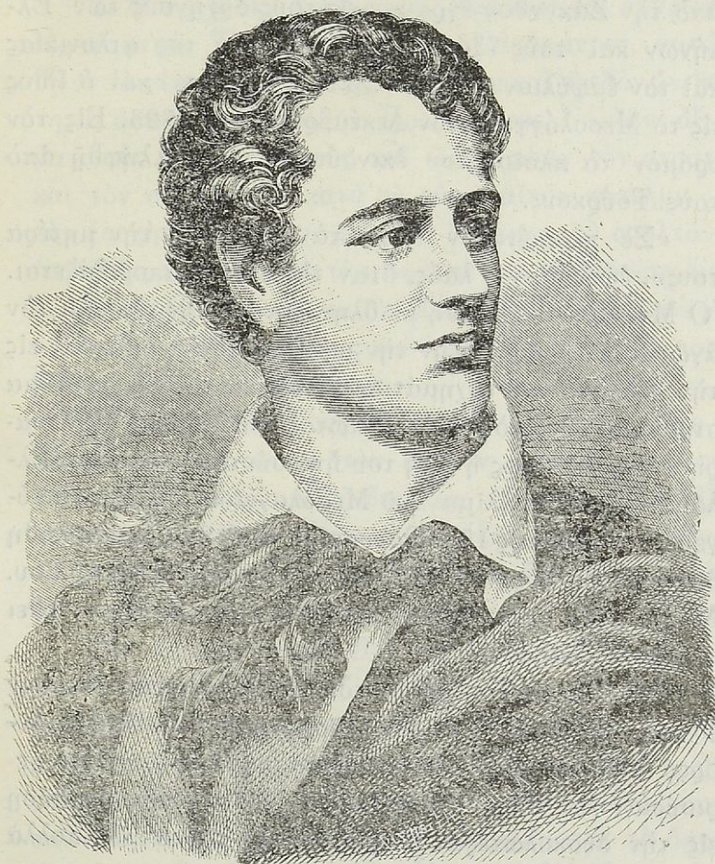
Ὀνομαστότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλέλληνας ἔγινεν ὁ ἄγγλος ποιητὴς λόρδος Μπάϊρον, τὸν ὁποῖον συνήθως ὀνομάζουν Βύρωνα. Ἐγεννήθη ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἣ ὁποία εἶχε τὸν τίτλον τῶν λόρδων, καὶ πολὺ νέος ἔγινεν ὀνομαστός μετὰ τὰ ποιήματά του. Εἶχε θερμὴν ψυχὴν καὶ ζωηρὰν φαντασίαν καὶ ἔγραφε ποιήματα μετὰ πολὺ πάθος.

Ὁ Μπάϊρον ἦτο ἄνθρωπος ἀνήσυχος. Ἐφυγεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ περιηγήθη πολλὰς χώρας. Ἐπῆγεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ἔμνε πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν ἐπῆγεν εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπέρασεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἡ Ἑλλὰς τότε ἦτο ὑποδουλωμένη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ αἱ Ἀθῆναι μικρὰ κωμόπολις. Ὁ Μπάϊρον εἶδε παντοῦ δυστυχίαν καὶ τοὺς Ἕλληνας ταπεινοὺς καὶ δειλοὺς νὰ κύπτουν εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἡ ψυχὴ του ἐπληρώθη, διότι εἶδεν εἰς ποίαν κατάστασιν εἶχε καταντήσει ἡ χώρα, ὅπου ἄλλοτε εἶχε ζήσει ὁ ἔνδοξος ἑλληνικὸς λαός. Ἡ Ἑλλὰς τοῦ ἐφάνη χώρα νεκρά. Μόνον ὁ οὐρανὸς καὶ τὸ κλίμα τῆς ἦσαν ἀκόμη ὠραῖα, ὅπως κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν. «Ἡ Ἑλλὰς εἶναι νεκρὰ καὶ κρύα, ἔψαλλε, νεκρὰ ἀλλὰ ὠραῖα, ψυχρὰ ἀλλὰ γλυκεῖα. Σοῦ προξενεῖ ὅμως φρίκην, διότι εἰς κανὲν μέρος δὲν βλέπεις σημεῖα ζωῆς». Τότε ἐπίστευεν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς του ἦσαν ἀνάξιοι ἀπόγονοι με-

γάλων προγόνων καὶ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν δουλείαν.

Ὅταν ὅμως ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔλαβαν τὰ ὄπλα

Βύρων

διὰ νὰ ἀποκτήσουν πάλιν τὴν ἐλευθερίαν των, ἤλλαξε γνώμην. Ἐθαύμασε καὶ ἠγάπησε τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἠθέλησε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Διὰ τοῦτο ἐδέχθη μὲ προθυμίαν, ὅταν ὁ φιλελληνικὸς σύλλογος τοῦ Λονδίνου τὸν

παρεκάλεσε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν συναθροίσει οἱ φιλέλληνες εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Μπαῖρον ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον ἔγραψεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἐξώρκιζε νὰ ἀφήσουν τὰς φιλονικίας καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Τέλος ἔφθασε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1823. Εἰς τὸν δρόμον τὸ πλοῖον του ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

«Σὲ περιμένομεν ὅπως τὰ χελιδόνια τὴν μητέρα τους», ἐφώναζεν ὁ λαός, ὅταν τὸν εἶδε ν' ἀποβιβάζεται. Ὁ Μπαῖρον εἰργάσθη μὲ ὄλην τὴν ψυχὴν διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἐδώρησεν ὄλην τὴν μεγάλην του περιουσίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσχημάτισε μὲ εἰδικά του ἔξοδα σῶμα στρατιωτικὸν ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας τοῦ Μάρκου Μπότσαρη. Ἄτυχῶς ὁμως ἡ ζωὴ του ἦτο σύντομος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ βαρὺ κλίμα τοῦ Μεσολογγίου ἔβλαψε τὴν ὑγείαν του. Εἰς τὰς 15 Φεβρουαρίου τοῦ 1824 προσεβλήθη ἀπὸ ἰσχυρὸν πυρετὸν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς 19 Ἀπριλίου. Μόλις τρεῖς μῆνες εἶχαν περάσει, ἀφότου εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες ἐθρήνησαν τὸν θάνατόν του ὡς μεγάλην ἔθνικὴν συμφορὰν καὶ δὲν ἐλησμόνησαν τὸν ἔξοχον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἐθυσίασε τὰ πάντα, τὴν ἡσυχίαν, τὴν περιουσίαν καὶ τέλος τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὴν δυσκολωτέραν στιγμὴν. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰ μέρη ἔστησαν τὸν ἀνδριάντα του.

46. Τουρκοαιγυπτιακὴ ἐκστρατεία

Ὁ σουλτάνος ἐνόησεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταπιῆξῃ μόνος μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις τὴν ἑλληνικὴν

ἐπανάστασιν. Διὰ τοῦτο ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ.

Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἦτο Ἀλβανὸς καὶ ἄνθρωπος εὐφυέστατος. Ἐνῶ ἦτο πτωχὸς καὶ ἀσήμαντος, καιώρθωσε νὰ γίνῃ διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου καὶ σχεδὸν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν σουλτάνον. Προσεκάλεσε Γάλλους ἀξιωματικούς καὶ μηχανικούς καὶ ὠργάνωσαν τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχε μεγάλην δύναμιν. Ὁ σουλτάνος ὑπεσχέθη νὰ τοῦ δώσῃ τὴν Κρήτην καὶ νὰ διορίσῃ διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου τὸν υἱὸν του Ἰβραΐμ. Συνεφώνησαν λοιπὸν ὁ σουλτάνος καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς νὰ προσβάλουν μαζὶ τοὺς Ἕλληνας.

Τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἦτο νὰ κυριεύσουν πρῶτον μὲ τὸν στόλον τὰ ναυτικὰ νησιά. Κατόπιν οἱ Αἰγύπτιοι θὰ ἔστελλαν στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνῶ οἱ Τούρκοι πασάδες θὰ προσεπάθουν νὰ ὑποτάξουν τὴν Στερεάν. Τοιοῦτοτρόπως ἠλπίζαν ὅτι θὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν.

Νέα τρομερὰ καταιγὶς ἦτο ἐτοιμὴ νὰ ἐκσπάσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ὁμως δὲν εἶχαν σωφρονισθῆ. Τὰ κομματικὰ πάθη τοὺς ἐτύφλωναν καὶ ἐξηκολούθουν νὰ ἀλληλοτρῶγωνται. Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο φυλακισμένος καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτου ἐσπατάλησεν εἰς τὰ κομματικὰ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εἶχε δανεισθῆ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ δὲν ἔκαμε καμμίαν στρατιωτικὴν ἐτοιμασίαν. Ὁ κίνδυνος ἦτο σοβαρὸς, διότι ὁ ἑλληνικὸς στόλος χωρὶς χρήματα ἦτο ἀδύνατον νὰ κινηθῆ.

Κρης πολεμιστής

47. Καταστροφή τῶν Ψαρῶν

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι. Ἀρχιστράτηγον εἶχαν τὸν υἱὸν τοῦ Μεχμέτ **Ἰβραήμ**, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατηγὸς ἰκανός, δραστήριος καὶ τολμηρός. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἔκαμεν ἀπόβασιν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐπλημύρισε τὴν νῆσον εἰς τὸ αἶμα. Ὁ ἄγριος στρατηγὸς Χουσεὶν ἔπνιξε μὲ τὸν καπνὸν μέσα εἰς ἓν σπήλαιον εἰς τὴν θέσιν Μελιδόνι 370 γυναικόπαιδα, τὰ ὁποῖα εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ. Οἱ Αἰγύπτιοι κατόπιν προσέβηλαν καὶ κατέστρεψαν τὴν νῆσον **Κάσων** τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1824.

Ὁ σουλτάνος πάλιν διέταξε τὸν ναύαρχόν του **Χοσρέφ** πασάν νὰ καταστρέψῃ τὰ Ψαρά, τὰ ὁποῖα ἐμίσουν πολὺ οἱ τοῦρκοι, διότι οἱ ψαριανοὶ ἔκαμαν συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἶχαν καταντήσῃ ὁ τρόμος τῶν κατοίκων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη πρὸ τῆς νήσου καὶ, ἀφοῦ τὴν ἐβομβάρδισεν, ἀπεβίβασεν ὀλίγας χιλιάδας στρατοῦ. Οἱ Ψαριανοὶ διέπραξαν τὸ λάθος νὰ περιμένουν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ξηράν. Εἶχαν ἀφαιρέσει μάλιστα ἀπὸ τὰ περισσότερα πλοῖα τὸ πηδάλιον, διὰ νὰ μὴ φύγῃ κανεὶς. Τρομαγμένοι οἱ Ψαριανοὶ ἀπὸ τὴν αἰφνιδίαν ἀπόβασιν ἐπολέμησαν χωρισμένοι καὶ ἔπαθαν φοβερὰν καταστροφὴν. Οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν σχεδὸν ὅλους τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ περισσότερα γυναικόπαιδα μαζὶ μὲ τοὺς πρόσφυγας τῆς Χίου. Ἀπὸ τὰς 7 χιλιάδας Ψαριανοὺς ἐφρονεύθησαν οἱ ἡμίσεις. Ἀπὸ τὰς 20 χιλιάδας πρόσφυγας ἔσφαξαν ἢ ἐπώλησαν ὡς δούλους 15 χιλιάδας. Ἐσώθησαν μόνον 16 πλοῖα καὶ 7 πυρπολικά. Ὅλος ὁ ἄλλος στόλος τῶν Ψαριανῶν περιῆλθεν εἰς

1824

Ἰουλ.

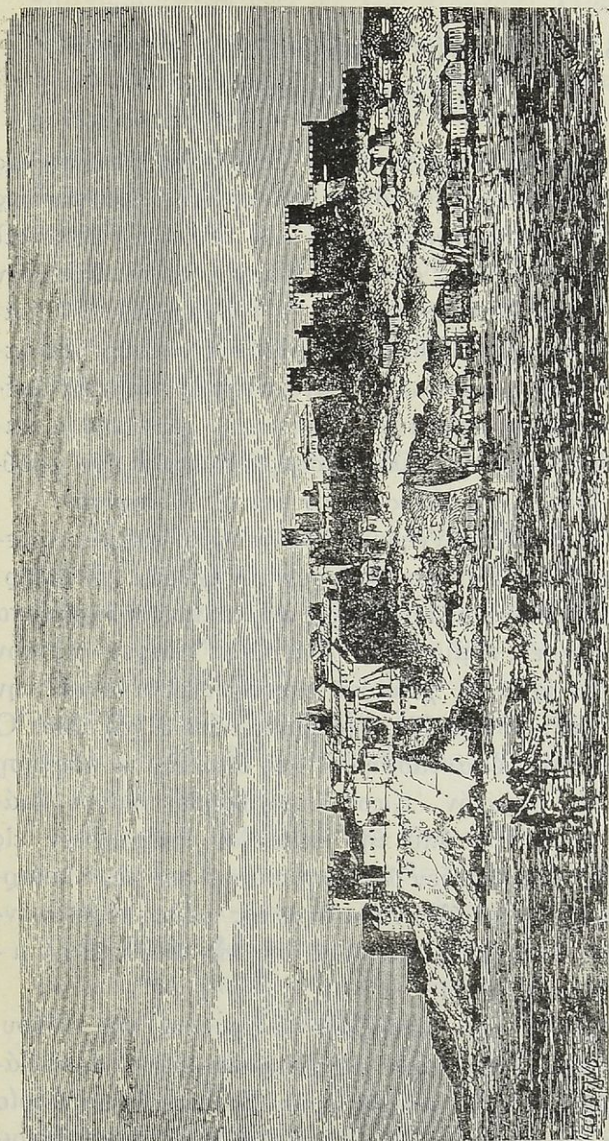
χειρας τῶν Τούρκων. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὰς 2 Ἰουλίου 1824.

Οἱ Τοῦρκοι ἐδοκίμασαν κατόπιν νὰ καταστρέψουν τὸν Σάμον. Τότε ὅμως ἐφάνη πόσον εὐκόλα ἦτο δυνατὸν οἱ Ἕλληνες νὰ προλάβουν τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε λάβει χρήματα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἐκινήθη καὶ ἔσωσε τὴν Σάμον. Οἱ τολμηροὶ ναυτικοὶ ὤρμησαν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν καιρὸν νὰ κάμῃ ἀπόβασιν. Ὁ Χοσρέφ ὑπεχώρησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔφθασαν καὶ τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα μετὰ ἀρχηγὸν τὸν Ἰμβραῖμ πασᾶν καὶ ὁ ἐνωμένος τουρκοαἰγυπτιακὸς στόλος ἀπειτέλεσε τεραστίαν δύναμιν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο πολὺ ὀλιγαριθμότερος, ἀλλ' ἔδειξεν ἀσύγκριτον θάρρος καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἐχθροὺς νὰ ὑποχωρήσουν μέχρι τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς Μ. Ἀσίας. Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο τὴν ὥρην ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης.

Εἰς τὰς 2 Σεπτεμβρίου τοῦ 1824 ἐγένετο μεγάλη ναυμαχία εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἀνωθεν τῆς χερσονήσου, ὅπου ἦτο κτισμένη ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ ἀποικία Ἀλικαρνασός. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπολέμησαν μετὰ θάρρος. Περιεφρόνουν τὰ μικρὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὰ ἀδύνατα κανόνια τῶν δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς φθάσουν. Ὅταν ὅμως δύο ὑδρακῖα πυρπολικά ἔκαψαν μίαν φρεγάταν, οἱ ἐχθροὶ φοβισμένοι ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν Ἀλικαρνασσὸν καὶ τὴν Κῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος Ναυμαχία τοῦ Γέροντα.

Μετ' ὀλίγον ὁ Χοσρέφ ἐφιλονίκησε μετὰ τὸν Ἰβραῖμ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Ἰβραῖμ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Κρήτην.

1824
Σεπτ.

Ἡ Κορώνη

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα φρούρια τῆς Πελοποννήσου, τὰ ὅποια ἐκυρίευσεν ὁ Ἰβραῖμ.

48. Ὁ Ἰβραΐμ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Πελοπόννησον

Ὁ Μιαούλης ἐνόμισεν ὅτι ὁ Ἰβραΐμ θὰ διακόψῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τὸν χειμῶνα. Ἀλλ' ὁ αἰγύπτιος στρατηγός, ἀφοῦ συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του καὶ ἔλαβε νέας ἐνισχύσεις ἀπὸ τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1825 ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Μεθώνην 6 χιλιάδας πεζοὺς, 500 ἵπποις καὶ πολλὰ κανόνια. Ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἀμέσως ἐπροχώρησε πρὸς τὴν μεσσηνιακὴν χερσόνησον, κατέλαβε τὴν Κορώνην καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὰ δύο φρούρια τῆς Πύλου, τὸ Νεόκαστρον καὶ τὸ Ναυαρίνον.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲν εἶχε γίνοι καμμία προετοιμασία, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρόν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτου εἶχε σπαταλήσει τὰ χρήματα τοῦ δανείου εἰς κομματικὰς ἀνάγκας. Ἐλεγεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἔχει 30 χιλιάδας στρατόν, ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου δὲν εὑρέθησαν οὔτε 3 χιλιάδες. Ὁ Κουντουριώτης ἐφαντάσθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος τὸν στρατόν. Ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ὀλίγον διάστημα, ἐκουράσθη ἀπὸ τὴν ἵππασίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὑδραν καὶ ἄφησεν ἀντικαταστάτην του τὸν πλοίαρχον Σκούρτην. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μόλις εὑρέθη ἀντιμέτωπος μὲ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν θέσιν Κ ρ ε μ μ ὕ δ ι, διεσκορπίσθη.

Ὁ Ἰβραΐμ τότε προσέβαλε τὰ φρούρια τῆς Πύλου. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν κάμει τὴν ἀπερισκεψίαν ν' ἀποβιβάσουν στρατόν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Σφακτηρίαν, ἡ ὁποία εἶναι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ Ναυαρίνου. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοτέρους Ἕλληνας πολεμιστὰς καὶ

πολιτικούς ἦσαν ἐκεῖ μὲ τὸν στρατόν. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἀπέκλεισε τὴν νῆσον καὶ τὸν λιμένα καὶ κατόπιν ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ ἀπεβίβασε στρατόν. Ἐγινε φοβερὰ πάλῃ εἰς τὴν νῆσον. Οἱ Ἕλληνες ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Τσαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ ἰταλὸς φιλέλλην Σανταρόζας ἔπεσαν νεκροί. Ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σαχτούρης μόλις ἐσώθησαν μὲ τὸν Ἄρην, τὸ πλοῖον τοῦ Τσαμαδοῦ, τὸ ὁποῖον διῆλθε διὰ μέσου τῶν σφαιρῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτὴν τὰ δύο φρούρια παρεδόθησαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους.

49. Θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦτο ἀπελπιστική. Ὁ κόσμος ἐζήτηει τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς, τοὺς ὁποίους ἡ κυβέρνησις ἐκράτει πάντοτε εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς κανεὶς δὲν ἐτόλμα ν' ἀντιταχθῆ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ὁ ἴδιος ὁ Πετρόμπεης ἔγραψεν εἰς τὸν Παπαφλέσσαν ὅτι ὁ Ἰβραῖμ εἶναι ἀνίκητος καὶ τὸν παρωμοίαζε μὲ τὸν Ναπολέοντα.

Μόνον ὁ Παπαφλέσσας ἀπεφάσισε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρόν. Ἐπροχώρησεν εἰς τὸ χωρίον Μανιάκι τῆς Πυλίας καὶ ἔστησε μερικὰ πρόχειρα ὄχυράματα. Ὅταν ὁμως ἐφάνησαν οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ περισσότερος στρατός του διελύθη καὶ ἔμειναν μόνον τριακόσιοι πιστοὶ μαζὶ μὲ τὸν Παπαφλέσσαν. Ἀντεστάθησαν μὲ μανίαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἐφονεύθησαν ὅλοι μαζὶ τὸν ἀρχηγόν των (1 Ἰουλίου 1825). Τοιουτοτρόπως ὁ γενναῖος ἀρχιμανδρίτης ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ κήρυγμά του καὶ ἡ θυσία του δὲν ἦτο ματαία, διότι ἔδωσε θάρ-

ρος εις τούς Ἕλληνας, ἀποδείξας ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τούς Αἰγυπτίους.

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς εἰς τὸ Μανιάκι ἡ κυβέρνησις ἀπεφυλάκισε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τούς ἄλλους προκρίτους καὶ ὄπλαρχηγούς. Ὁ λαὸς ὑπεδέχθη μὲ ζητωκραυγὰς τὸν γέροντα πολεμιστὴν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο τώρα πολὺ δυσκολώτερον παρὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δράμαλη. Πολλοὶ ἔσπευσαν νὰ πολεμήσουν μαζί του, ἀλλὰ εἰς τὰς συγκρούσεις ἐφάνη πόσον ἀνώτερος ἦτο ὁ τακτικὸς στρατὸς τοῦ Ἰβραΐμ. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέφθη νὰ καύσῃ ὅλην τὴν χώραν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς δύσκολον θέσιν τὸν αἰγύπτιον στρατηγόν. Ὁ Ἰβραΐμ ὅμως ἐπροχώρησε πολὺ ταχέως. Κατέλαβε τὴν Τρίπολιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπρόφθασε νὰ καύσῃ ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ὥρμησε μὲ ὄρμην ἀκράτητον κατὰ τοῦ Ναυπλίου. Ὅταν κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὑψώματα τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ναυπλίου, διέκρινε μακρὰν εἰς τὸν Σαρωνικὸν τὴν Ὑδραν : « Ἄχ ! μικρὰ Ἀγγλία, ἀνεφώνησεν, ἕως πότε θὰ μοῦ διαφεύγῃς ! ».

Αἴφνης ὅμως εὐρέθη ἀντιμέτωπός του ὁ Ὑψηλάντης ὅπως πρὸ δύο ἐτῶν ἐνώπιον τοῦ Δράμαλη. Εἶχε καταλάβει τούς Μύλους καὶ ἦτο ἀποφασισμένος νὰ φράξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ σῶμα του. Ὁ Ἰβραΐμ ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἔχων αὐτὴν ὡς ὀρηκτῆριον ἤρχισε νὰ καταστρέφῃ τὴν χώραν. Ὁ Ἰβραΐμ δὲν διέπραξε τὸ σφάλμα τοῦ Δράμαλη, διότι ἦτο στρατηγὸς ἰκανός. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν, ἀλλ' ἡ Πελοπόννησος δὲν ὑπέκυψεν. Ὁ Κολοκοτρώνης ἔκαμνε κλεφτοπόλεμον πολὺ καταστρεπτικὸν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραΐμ. Καὶ ὅταν βραδύτερον οἱ Αἰγύπτιοι ἐδοκίμασαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ

ᾶρη τῆς Μάνης, ἔπαθαν μεγάλην ζημίαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν ἐπιχείρησιν.

50. Πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

Ἐνῶ ὁ Ἰβραΐμ κατεγίνετο νὰ ὑποτάξῃ τὴν Πελοπόννησον, ὁ σουλτάνος ἔστειλε στρατὸν κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἀρχιστράτηνον διώρισε τὸν Κιουταχῆν, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνοι ἐνδοξος μὲ τὴν νίκην τοῦ Πέτα.

Ὁ Κιουταχῆς ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα μὲ 20 χιλιάδας στρατὸν. Διέσχισε τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν χωρὶς νὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ τὴν 15 Ἀπριλίου 1825 ἐκύκλωσε τὸ Μεσολόγγιον. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἡ ὁποία ἔγινε περίφημος εἰς τὴν ἱστορίαν.

Τὸ Μεσολόγγιον εἶχε τέσσαρας χιλιάδας πολεμιστὰς καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰκανωτέρους καὶ τολμηροτέρους ὄπλαρχηγοὺς τῆς Δ. Ἑλλάδος ἦσαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐκτὸς τῶν στρατιωτῶν ἔλαβαν τὰ ὄπλα καὶ ὄλοι οἱ κάτοικοι. Ὑπῆρχαν ὅμως ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ 12 χιλιάδες γυναικόπαιδα, τὰ ὁποῖα ἦσαν βάρους εἰς τοὺς πολιορκημένους. Τὰ ὄχυράματα τοῦ φρουρίου ἦσαν εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν, διότι ὁ λόρδος Μπάϊρον εἶχε φροντίσει νὰ τὰ ἐνισχύσῃ καὶ τὰ εἶχε ἐπισκευάσει ὁ μηχανικὸς Κ ο κ κ ἰ ν η ς. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς τὴν πόλιν ἐπροφύλαττεν ἓνας χωμάτινος τοῖχος καὶ τέσσαρες προμαχῶνες (τάπιες), ὀπλισμένοι μὲ 48 κανόνια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης νὰ νερὰ εἶναι ἀβαθῆ καὶ σχηματίζουσαν τὴν λεγομένην λιμνοθάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ τουρκικὸς στόλος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ. Ἐντὸς τῆς λιμνοθάλασσης ὑπάρχουν μερικὰ νησάκια, τὰ ὁποῖα εἶχον ὄχυρῶσαι οἱ Ἕλληνες. Δύο ἀπ' αὐτά,

τὸ Β α σ ι λ ά δ ι καὶ ἡ Κ λ ε ί σ ο β α, ἔγιναν περίφημα. Τὴν ἄμυναν διηύθυνεν ὁ γέρον πολεμιστῆς Ν ό τ η ς Μ π ό τ σ α ρ η ς καὶ διοικητῆς τῆς πόλεως ἦτο ὁ πρόκριτος τῶν Πατρῶν Π α π α δ ι α μ α ν τ ό π ο υ λ ο ς.

Ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου διήρκεσεν ἀκριβῶς ἐν ἔτος καὶ παρουσίασε δύο φάσεις.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ φρούριον προσέβαλε μόνος τοῦ ὁ Κιουταχῆς μὲ τοὺς Ἄλβανούς. Τὸ ἐβομβάρδισε δυνατὰ καὶ ἔκαμε πολλὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν ζωηρὰν ἀντίστασιν καὶ τὸν ἔβλαψαν πολὺ. Ὁ Κιουταχῆς ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, ἐφ' ὅσον ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἰσῆρχετο ἐλευθέρως εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐπρομήθευεν εἰς τοὺς πολιορκημένους τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Ὁ Χοσρὲφ πασᾶς ἦλθε τότε μὲ τὸν τουρκικὸν στόλον, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ Τοῦρκοι κατεσκεύασαν πλοῖα ἀβαθῆ, τὰ ὁποῖα ὤπλισαν μὲ κανόνια, εἰσῆλθαν εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ ἐβομβάρδισαν τὰ μικρὰ νησάκια καὶ τὴν πόλιν.

Ἡ θέσις τῶν πολιορκημένων ἔγινε τότε δύσκολος. Ἀλλὰ εἰς τὰς 23 Ἰουλίου ἔφθασεν ὁ ἑλληνικὸς στόλος μὲ τὸν Μιασούλην, ἐσκύρπισε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐφωδίασε τὰ φρούρια μὲ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Οἱ πολιορκημένοι τότε ἔλαβαν θάρρος, ἐκτύπησαν τὸν στρατὸν τοῦ Κιουταχῆ, εἰσῆλθαν εἰς τὰ χαρακώματα του καὶ τοῦ ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας. Τώρα ἡ θέσις τοῦ Κιουταχῆ ἦτο πολὺ δύσκολος. Οἱ πολιορκημένοι συνεννοήθησαν μὲ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀπὸ τὰ νῶτα κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔπασχεν ἀπὸ ἀσθενείας καὶ ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἡ θέσις του θὰ ἐγίνετο πολὺ χειροτέρα, μόλις

θὰ ἤρχιζεν ὁ χειμών. Ὁ Κιουταχῆς εἶδε τὸν κίνδυνον. Ἐπέσυρε τὸν στρατὸν τοῦ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸν ὠδήγησε πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ζυγοῦ. Εἶχε χάσει κατὰ τὴν πολιορκίαν 13 χιλιάδας ἀνδρας.

51. Τὸ τέλος τοῦ Μεσολογγίου

Ἡ ἀποτυχία τοῦ Κιουταχῆ ἀνησύχησε πολὺ τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰβραῒμ. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔλαβε νέας ἐπικουρίας ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἐπέρασεν εἰς τὴν Στερεὰν καὶ ἐφάνη πρὸ τοῦ Μεσολογγίου μὲ 10 χιλιάδας στρατὸν. Ὑπερήφανος διὰ τὰς ἐπιτυχίας του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὠμίλει μὲ περιφρόνησιν διὰ τὸν Κιουταχῆν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ καταρρίψῃ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον φράκτην, ὅπως ὠνόμαζε τὸ Μεσολόγγιον.

Διέταξε λοιπὸν τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ φρουρίου. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ὁ τουρκικὸς στόλος καὶ ἀπέκλεισε πάλιν τὸ φρούριον ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπιδιώρθωσαν τὰ ἀβαθῆ πλοῖα των καὶ ἤρχισαν νὰ βομβαρδίζουσι πάλιν τὰ νησάκια τῆς λιμνοθαλάσσης.

Κατόπιν ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ ὁ Ἰβραῒμ ἐπεχείρησεν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ πολιορκημένοι ὅμως κατῴρθωσαν νὰ ἀποκρούσουσι τοὺς Αἰγυπτίους μὲ μεγάλας ζημίας. Ὁ Μιαούλης ἐφάνη πάλιν μὲ τὸν στόλον του καὶ ἔδωσε τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸ φρούριον. Ἀφοῦ ὅμως ἔφυγεν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, οἱ Τοῦρκοι ἀπέκλεισαν στενωτέρου τὸ Μεσολόγγιον. Ἀπὸ τὸν βομβαρδισμὸν κατεκρημνίσθησαν σχεδὸν ὅλαι αἱ οἰκίαι καὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, ἀνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἀντείχαν ἀκόμη.

Ἡ θέσις των ὅμως ἦτο πολὺ δύσκολος, διότι ἔλειψαν αἱ τροφαί. Ἔτρωγαν φύκη, σκόληκας καὶ δέρματα καὶ περιεφέροντο ὡς φαντάσματα χλωμοὶ καὶ ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὴν πείναν. Τὸ Μεσολόγγιον ἐν τούτοις δὲν ἔπιπεν. Ἕλληνες καὶ ξένοι παρηκολούθουν τὸν τρομερὸν ἀγῶνα καὶ ὅλοι ἐθαύμαζαν τὸν ἡρωισμόν των ὑπερασπιστῶν. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων ἐθαύμαζαν τὴν ἡρωικὴν ἀντίστασιν τοῦ φρουρίου.

«Ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου εἶναι ἀληθῶς ἔργον ἡρώων», ἔγραφε μισελληνικώτατος αὐστριακὸς δημοσιογράφος, φίλος καὶ ὄργανον τοῦ Μέτερνιχ. Οἱ πολιορκημένοι ἔβλεπαν μὲ ἐλπίδα τὴν θάλασσαν καὶ ἐπερίμεναν νὰ ἐμφανισθῇ ὁ Μιαούλης. Πραγματικῶς ὁ Μιαούλης ἦλθεν, ἀλλ' ὁ στόλος του ἦτο πολὺ ἀδύνατος. Εἶχε μόνον εἴκοσι πλοῖα, καὶ αὐτὰ κακῶς ἐφωδιασμένα, διότι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν εἶχε χρήματα. Ὁ Μιαούλης δὲν κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν καὶ τὸ ἡρωικὸν φρούριον ἐγκατελείφθη εἰς τὴν τύχην του.

Ἡ φοβερὰ ὅμως πάλη ἐξακολουθεῖ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Ἰβραῖμ καὶ ὁ Κιουταχῆς, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ξηράν, δοκιμάζουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὸ Βασιλάδι ἔπεσεν, ἀλλὰ τὴν Κλείσοβαν ὑπερήσπισεν ἡρωικῶς ὁ Κίτσοσ Τζαβέλλας μὲ 130 μόνον παλληκάρια.

Ἐλπίς ὅμως σωτηρίας δὲν ἀπέμενε πλέον. Οἱ πολιορκημένοι, ἀφοῦ ἐπέισθησαν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κρατήσουν τὸ φρούριον, συνεννοήθησαν μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθουν μίαν νύκτα ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 10 Ἀπριλίου τοῦ 1826 ἐξῆλθαν χωρι-

σμένοι εἰς τρία σώματα μὲ ἀρχηγούς τὸν Νότην Μπότσαρη, τὸν Κίτσον Τζαβέλλα καὶ τὸν Δημήτριον Μακρήν. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως εἶχε μαντεύσει τὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ κατέλαβε καταλλήλους θέσεις. Δι' αὐτὸ οἱ πολιορκημένοι εὗρηκαν φοβερὰν ἀντίστασιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Μόνον 1200 ἄνδρες μὲ 200 γυναῖκας κατώρθωσαν νὰ διασχίσουν τὸν τουρκικὸν στρατόν, ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ καὶ ἐσώθησαν εἰς τὸν Πλάτανον, ὅπου ἦτο τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολλοὶ ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν συμπλοκὴν καὶ οἱ ἄλλοι ὑπεχώρησαν καὶ ἔσπευσαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὴν πόλιν.

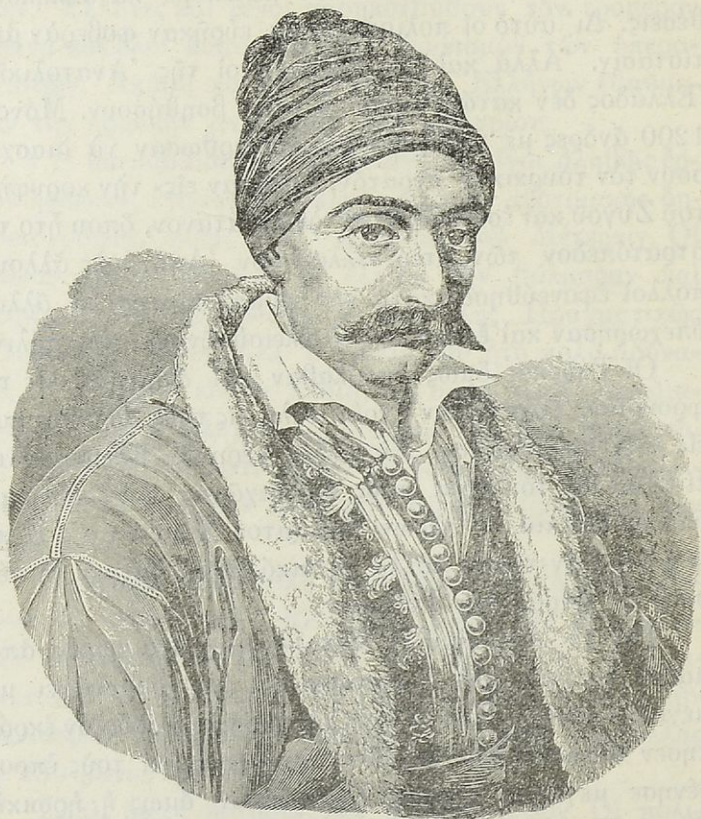
Οἱ Τούρκοι ὅμως ἐπρόλαβαν καὶ ὥρμησαν εἰς τὸ φρούριον. Τότε ἔγινεν ἀγρία πάλη εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τοὺς προμαχῶνας. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ Ἕλληνες ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τοὺς προμαχῶνας καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια. Ο γέρων πρόκριτος Χρῆστος Καψάλης ἀνετίναξε πολλὰ γυναικόπαιδα, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Τὴν 11 Ἀπριλίου τὸ Μεσολόγγιον ἦτο σωρὸς ἀπομαῦρα ἐρείπια, ἀλλ' ἡ καταστροφὴ τοῦ ἰσοδυνάμει μὲ μεγάλην νίκην. Ἐπὶ ἓν ἔτος τὸ ἥρωικὸν φρούριον ἐκράτησεν ἀδρανεῖς δύο μεγάλους στρατοὺς καὶ τοὺς ἐπροξένησε μεγάλας ζημίας. Προπάντων ὅμως ἡ ἥρωικὴ ἄμυνα ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἔδωκε νέαν λάμπιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον εἶχε δυσφημήσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

52. Ἡ ἐπανάστασις κινδυνεύει

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων ἔγινε δυσκολωτέρα. Ὁ Ἰβραῖμ ἐπέστρεψεν εἰς

τὴν Πελοπόννησον καὶ ἤρχισε νὰ καταστρέφῃ τὴν χώραν καὶ ὁ Κιουταχῆς, ἀφοῦ ὑπέταξε τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν. Κανεῖς ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγοὺς δὲν ἐτόλμα νὰ τοῦ ἀντισταθῇ καὶ

Ἀνδρέας Ζαΐμης

πολλοὶ μάλιστα τὸν προσεκύνησαν. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ 10 χιλιάδας στρατόν, ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρχησεν τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζεν ὁ Γκούρας μὲ 400 ἄνδρας.

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο οἰκτρὰ. Ἡ χῶ-

ρα εἶχεν ἐρημωθῆ, χρήματα δὲν ὑπῆρχαν, οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἐφιλονίκουν μεταξύ των καὶ ἡ κυβέρνησις δὲν εἶχεν ὑπόληψιν. Ἡ ἐπανάστασις κατεπνίγη εἰς τὴν Στερεὰν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ Ἰβραΐμ. Τὴν Ἑλλάδα ὁμως ἔσωσεν ἡ ἀντοχή τοῦ λαοῦ τῆς καὶ ἡ βοήθεια τῶν ξένων. Οἱ φιλέλληνες ἐτέθησαν τότε εἰς κίνησιν, οἱ σύλλογοι ἔστειλαν χρήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατώρθωσε νὰ κινηθῆ καὶ ὁ Μιαούλης κατεδίωξε τὸν Χοσρέφ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου.

Τότε συνῆλθεν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἡ Τριτὴ Ἐθνὸσυνέλευσις. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτου παρητήθη καὶ τὴν διεδέχθη νέα κυβέρνησις με πρόεδρον τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην. Οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ προπάντων οἱ Ἄγγλοι εἰδοποίησαν τότε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὅτι ἦτο ἀνάγκη με πᾶσαν θυσίαν νὰ σώσουν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, διότι μόνον τὰ ἐπαναστατημένα μέρη θὰ ἀπέκτων τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Ἡ κυβέρνησις κατέβαλε τότε μεγάλας προσπάθειάς νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν. Διώρισε κατὰ πρῶτον τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ συνήθροισε στρατὸν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ ἔφθασαν οἱ ὄπλαρχηγοὶ Βάσος καὶ Κριεζώτης με δύο χιλιάδας ἄνδρας καὶ ὁ γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρος με 800 τακτικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γυμνάσει ὁ ἴδιος.

Ἡ θέσις τῶν πολιορκημένων εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἦτο πολὺ δυσάρεστος. Ὁ φρούραρχος Γκούρας ἐφονεύθη μίαν νύκτα καὶ ἤρχισαν νὰ λείπουν τὰ πολεμεφόδια. Ἄλλ' ὁ ὄπλαρχηγὸς Κριεζώτης κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ τὰς τουρκικὰς γραμμάς, ἀνῆλθε με 300 ἄνδρας εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔφερε τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τοὺς πολιορκημένους.

53. Ὁ Καραϊσκάκης καὶ τὸ πολεμικόν του σχέδιον

Ὁ Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Καρδίτσας Μαυρομάτι. Νέος εἰσηλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ

Γ. Καραϊσκάκης

Ἀληπασᾶ, ἀλλ' οὔτε τότε οὔτε ἀργότερα, ὅταν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, εἶχε διακριθῆ. Ἦτο περισ-

σότερον γνωστός διὰ τὰς ἀταξίας καὶ τὴν ἐλευθεροστομίαν του. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια μετεβλήθη αἴφνης καὶ προσέφερεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπηρεσίας ὅσας ὀλίγοι.

Ὁ Καραϊσκάκης, μόλις ἔγινεν ἀρχιστράτηγος, ἔδειξε σπανίας στρατηγικὰς ἀρετὰς. Ἀμέσως ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀντιπαραταχθῆ κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κιουταχῆ εἰς ἀνοικτὴν μάχην. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ τὸν ἀπολείσῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τὸ σχέδιόν του ἦτο νὰ καταλάβῃ ὅλους τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ νὰ σηματούσῃ τοιοῦτοτρόπως μίαν ζώνην στρατιωτικὴν ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον μέχρι τῆς Χαλκίδος. Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ ἠδύνατο ὁ Κιουταχῆς νὰ προμηθεύεται τροφὰς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ θὰ ἠναγκάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν.

Διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σχέδιόν του ὁ Καραϊσκάκης, ἔκαμε πολλὰς μάχας μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπέδειξε 1826
Νοέμβρ. στρατηγικὴν ἱκανότητα καὶ ἀνδρείαν. Ἡ λαμπρότερα του ἐπιτυχία ἦτο εἰς τὴν Ἀράχωβαν. Ἐκεῖ κατώρθωσε ν' ἀποκλείσῃ 2500 Ἀλβανούς καὶ μίαν χειμερινὴν νύκτα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀμίχλης καὶ τοῦ χιονοστροβίλου τοὺς κατέστρεψε σχεδὸν ὅλους (24 Νοεμβρίου 1826).

Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἐφαρμόσῃ ἐντελῶς τὸ σχέδιόν του, διότι ἡ κυβέρνησις ἐβιάζετο νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ταχύτερον τὴν πολιορκημένην Ἀκρόπολιν καὶ ἔλαβε διάφορα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔβλαψαν τὸ ἔργον τοῦ Καραϊσκάκη.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συνῆλθεν εἰς τὴν Τροιζῆνα ἡ Τετάρτη Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία ἔλαβε σοβαρὰς ἀποφάσεις. Ἐξέλεξε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος καὶ διώρισε δύο ἄγγλους ἀξιωματικούς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, τὸν

Τζώρτζ ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν λόρδον Κόχραν ναύαρχον. Οἱ δύο ξένοι ἀρχηγοὶ δὲν ἠκολούθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλ' ἀπεφάσισαν νὰ προσβά-
λουν ἀμέσως τὸν Κιουταχῆν.

54. Ἡ καταστροφὴ εἰς τὸ Φάληρον

Οἱ πολιορκούμενοι ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως εἰδοποίη-
σαν τὴν κυβέρνησιν ὅτι εὐρίσκοντο εἰς δύσκολον θέσιν. Ἐκείνη τότε διέταξε τὸν Φαβιέρον νὰ τοὺς φέρῃ βοή-
θειαν. Ὁ Φαβιέρος κατώρθωσε μὲ 650 ἄνδρας νὰ διέλθῃ μίαν νύκτα ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς καὶ ἐν
μέσῳ βροχῆς σφαιρῶν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐπίσης διέταξε τὸν Καραϊσκάκην νὰ συγκεντρώσῃ τὸν
στρατόν του εἰς τὰ περὶχωρα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖνος
τότε ἔστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Κερασίσι, ἀπέ-
ναντι τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Κιουταχῆς ἐβάδισε μὲ πεζικόν, ἵππικόν καὶ πυρο-
βολικόν νὰ διαλύσῃ τὸν στρατόν τοῦ Καραϊσκάκη,
ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ὑποχωρήσῃ κατόπιν μάχης, ἡ ὁποία
διήρκεσεν ἑπτὰ ὥρας. Μετὰ τὸ γεγονός αὐτὸ συνεκεν-
τρώθησαν γύρω ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην πολλὰ παλλη-
κάρια καὶ ὀπλαρχηγοί. Ἐγινε συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον
παρευρίσκοντο ὁ Τζώρτζ καὶ ὁ Κόχραν. Ὁ Καραϊσκά-
κης ἐπρότεινε νὰ μὴ συνάψουν μάχην, ἀλλὰ νὰ προσ-
παθήσουν ν' ἀποκλείσουν τοὺς Τούρκους ἐντὸς τῆς Ἀτ-
τικῆς καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ λύ-
σουν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ νὰ φύγουν.
Ὁ Τζώρτζ ὅμως καὶ ὁ Κόχραν δὲν ἦσαν σύμφωνοι καὶ
ἤθελαν νὰ κάμουν ἀμέσως ἐπίθεσιν.

Ἡ ἐπίθεσις ἀπεφασίσθη. Ἀλλὰ τὴν παραμονὴν κατὰ
τινα μικροσυμπλοκὴν ἐπληγώθη ὁ Καραϊσκάκης, τὸν

ὁποῖον μετέφεραν ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τζώρτ. Ἐκεῖ περὶ τὰ ἐξημερῶματα ἀπέθανε (23 Ἀπριλίου 1827). Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ἐθεωρήθη ἀπὸ ὄλους ὡς μεγάλη ἐθνικὴ συμφορὰ καὶ κατετρόμαξε τοὺς Ἕλληνας. Ὅλοι εἶχαν μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν στρατηγικὴν του ἰκανότητα καὶ εἰς αὐτὸν μόνον ἐστήριζαν τὰς ἐλπίδας των.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ ξένοι ἀρχηγοὶ ὠδήγησαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν καταστροφὴν. Εἶχαν ἀποφασίσει νὰ κάμουν τὴν ἐπίθεσιν τὴν νύκτα. Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα ἐβράδυναν νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φαλήρου, ἔχασαν ὅλην τὴν νύκτα μὲ τὰς μετακινήσεις καὶ τὸ πρωὶ τὰ σώματα ἐβάδιζαν μὲ μεγάλην ἀταξίαν. Ὁ Κιουταχῆς παρετήρησε τὴν σύγχυσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἐπετέθη μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις. Τὸ μικρὸν σῶμα τῶν τακτικῶν συνετρίβη. Τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν κατεπάτησε τοὺς ἀτάκτους καὶ οἱ Ἕλληνες ἔφυγαν μὲ μεγάλην ἀταξίαν πρὸς τὸ Φάληρον. Πολλοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Φαλήρου ἦτο ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅσας ἔπαθαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἐφανεύθησαν περισσότεροι ἀπὸ 1500. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Νοταρᾶς, Βεΐκος, Τζαβέλλας καὶ Φωτομάρας ἦσαν νεκροὶ. Ὁ Κιουταχῆς ἀπεκεφάλισε τοὺς 250 αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους εἶχε συλλάβει εἰς τὴν μάχην.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἡ Ἀκρόπολις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ἡ φρουρὰ της ἐξῆλθε μὲ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευάς της.

55. Εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις - Ναυμαχία Ναυαρίνου

Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἐφάνη ὅτι ἡ

ἐπανάστασις ἔσβυεν. Ὀλόκληρος ἡ Στερεὰ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Τούρκους, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου ἔξουσίαζεν ὁ Ἰβραΐμ καὶ μόνον εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην καὶ εἰς τὰς νήσους διετηρεῖτο ἀκόμη ἡ ἐπανάστασις. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα οἱ Εὐρωπαῖοι.

Αἱ τρεῖς δυνάμεις, Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσσία, ὑπέγραψαν εἰς τὸ Λονδῖνον τὸν Ἰούλιον τοῦ 1827 συμφωνίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισαν τὴν Ἑλλάδα ὡς κράτος αὐτόνομον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Τὴν ἀπόφασίν των ἐγνωστοποίησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἐδέχθησαν μὲ εὐγνωμοσύνην. Ὁ σουλτάνος ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων καὶ διέταξε τοὺς στρατηγούς του νὰ ἐξακολουθήσουν μὲ μεγαλυτέραν ὀρμὴν τὸν πόλεμον.

Ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐνισχύθη τῶρα μὲ νέα πλοῖα καὶ στρατόν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου. Ἐκεῖ ἔφθασαν καὶ οἱ στόλοι τῶν τριῶν δυνάμεων, διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὰς ἀποφάσεις τοῦ Λονδῖνου. Ναύαρχος τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἦτο ὁ Κόδριγκτον, τοῦ γαλλικοῦ ὁ Δεριγνὺ καὶ τοῦ ρωσικοῦ ὁ Ἐϋντεν. Οἱ ναύαρχοι διέταξαν τὸν Ἰβραΐμ νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας. Ἐκεῖνος ὅμως ἐξηκολούθει τὰ καταστρέφει τὴν Πελοπόννησον. Ὁ εὐρωπαϊκὸς στόλος εἰσῆλθε τότε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν δυνάμεων.

Οἱ εὐρωπαῖοι ναῦται ἐμίσουν τοὺς Τούρκους καὶ ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ τοὺς κτυπήσουν. Εἶχαν ὅμως διαταγὰς νὰ μὴ πυροβολήσουν. Ἄλλ' ἢ συγκρούσις ἐπῆλθε μοιραία. Οἱ Ἀγγλοὶ ἔστειλαν μίαν βάρκαν νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς Τούρκους, ἐκεῖνοι ὅμως τὴν ἐπυροβόλησαν.

Ἡ βάρκα καὶ ἡ γαλλικὴ ναυαρχὸς ἀπῆντησαν καὶ μόλις ἐν αἰγυπτιακὸν πολεμικὸν ἤρχισε νὰ κανονιοβολῇ, ἡ μάχη ἐγενικεύθη καὶ ὀλόκληρος ὁ λιμὴν ἐκαίετο ἀπὸ τὰς ὀμοβροντίας τῶν τηλεβόλων. Τὰ εὐρωπαϊκὰ πολεμικὰ 26 ἐν συνόλῳ ἔκαψαν τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 82 μονάδας. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ κόλπος τοῦ Ναυαρίνου ἦτο γεμᾶτος συντρίμματα.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου εἰς τὸ Ναυαρίνον ἐσήμαινε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

56. Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος

Τουρκικὸς στόλος δὲν ὑπῆρχε πλέον, ἀλλ' ὁ σουλτάνος εἶχεν ἀκόμη πολλὰ στρατεύματα εἰς τὴν ξηράν. Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου τοῦ τὸν ἐφανάτισε καὶ ἐπέμενε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Τότε οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν δυνάμεων ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ αἱ δυνάμεις διέκοψαν τὰς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν. Συγχρόνως ἡ Ρωσσία ἐκήρυξε κατὰ τῆς Τουρκίας τὸν πόλεμον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1828. Οἱ Ρῶσσοι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὁ σουλτάνος ἠναγκάσθη νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν τοῦ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Γαλλία ἔστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον 14 χιλιάδας στρατὸν καὶ 300 ἵππεῖς μὲ τὸν στρατηγὸν Μ α ι ζ ὀ ν, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Ἰβραῖμ, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος τώρα πλέον ἦτο πολὺ εὐκόλος. Τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου παρεδόθησαν. Ὁ στρατηγὸς Τζῶρτζ ἐπέρασεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Π έ τ ρ α ν

1829
Σεπτέμ.

τῆς Βοιωτίας καὶ ἀπηλευθέρωσε τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα (12 Σεπτεμβρίου 1829). Ἡ μάχη τῆς Πέτρας εἶ-
ναι ἡ τελευταία τοῦ πολέμου διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὁ
Δ. Ὑψηλάντης ἐτελείωσε τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον εἶχεν
ἀρχίσει πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος εἰς
τὴν Μολδαβίαν.

Αἱ δυνάμεις ἀνεκήρυξαν τὴν Ἑλλάδα κ ρ ά τ ο ς
ἀ ν ε ξ ά ρ τ η τ ο ν. Ἡ Τουρκία, ἡ ὁποία εἶχε νικηθῆ ἀ-
πὸ τὴν Ρωσσίαν, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ τὰς προτάσεις
των. Τέλος τὸ 1832 ἡ Ἑλλὰς ἐκηρύχθη Ἀ ν ε ξ ά ρ τ η -
τ ο ν Β α σ ί λ ε ι ο ν. Τὰ σύνορά της ὁμως ἦσαν πολὺ
στενά, διότι τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν βασίλειον ἀπετέλουν
μόνον ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεά, ἡ Εὐβοία καὶ αἱ Κυ-
κλάδες. Πολλαὶ ἑλληνικαὶ χῶραι, ἡ Κρήτη, ἡ Σάμος, ἡ
Χίος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία, αἱ ὁποῖαι
εἶχαν πολεμήσει εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔμειναν ἀκόμη ὑπὸ τὴν
ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

ΣΤ' ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

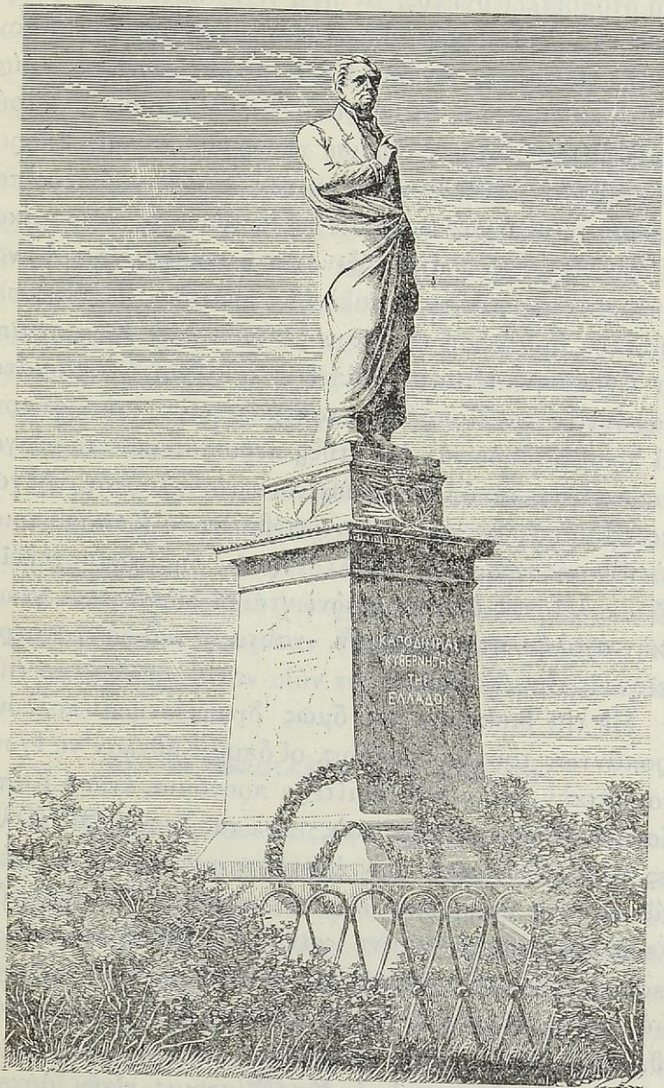
57. Ὁ Καποδίστριας

Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζήνης διώρισε, καθὼς εἶδαμεν, κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν.

Ὁ *Καποδίστριας* ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοτέρους Ἑλληνας τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ἐγεννήθη τὸ 1776 εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ ἀριστοκρατικῆν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰσηλθεν εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν, ὅταν ἓνα μικρὸν διάστημα οἱ Ρῶσοι ἐξουσίασαν τὴν Ἑπτάνησον. Ἀργότερα, ὅταν αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου περιήλθαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς, ὁ Καποδίστριας ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐκεῖ ὁ τσάρος ἐξετίμησε τὴν ἰκανότητά του, τοῦ ἔδωκεν ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ τέλος τὸν εἶχε διορίσει ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ Καποδίστριας ἦτο ἰκανὸς διπλωμάτης, ἐγνώριζε καλὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα καὶ εἶχε μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν διὰ νὰ θέσουν τέρας εἰς τὰς φιλονικίας των, ἀπεφάσισαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν ὡς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Καποδίστριας ἦλθεν εἰς τὸ Ναύπλιον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα τρία καὶ ἡμισυ ἔτη καὶ εἶχε τὸν τίτλον «Κυβερνήτης». Ὅταν ἔφθασεν ὁ Καποδίστριας, εἶχε μεγάλην ἐπιβολήν. Ὅλοι τὸν ἐσέβοντο καὶ ἐπίστευαν ὅτι θὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν χώραν. Τὸ ἔργον του ὁμως ἦτο δυσκολώτατον. Πόλεμος ὀκτῶ ἐτῶν εἶχεν ἐρημώσει τὴν χώραν.

Ὁ Καποδίστριας
ἄγαμα τοῦ κυβερνήτου

ἡ γῆ ἦτο ἀκαλλιέργητος, τὰ ἦθη τῶν κατοίκων ἐξηγρι-
ωμένα καὶ ληστεία καὶ πειρατεία ἐμάστιζαν τὸν τόπον.
Ἐκτὸς τούτων ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία εἶχαν ὑποψίας
ὅτι ὁ Καποδίστριας ἦτο ὄργανον τῆς Ρωσσίας. Ἐν τού-
τοις ὁ Καποδίστριας ἤρχισε τὸ ἔργον του μὲ θάρρος
καὶ διάθεσιν. Ἦθελε νὰ κάμῃ τὴν Ἑλλάδα κράτος πο-
λιτισμένον μὲ ὀργανώσιν καὶ τάξιν, ὅπως τὰ εὐρωπαϊκά.
Ἦθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξιν, τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νό-
μους καὶ τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Ἐφρόντισεν
ἐπίσης νὰ διορθώσῃ τὰ οἰκονομικά. Ἐλαβε δάνειον ἀπὸ
τὴν Εὐρώπην, ἵδρυσεν τράπεζαν καὶ ἔκοψε νομίσματα.
Ἐφρόντισε νὰ εἰσπράττῃ τακτικώτερον τοὺς φόρους
καὶ προσεπάθησε νὰ ἀναπτύξῃ περισσότερον τὰς ἐργα-
σίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι αὐξάνουν τὸν πλοῦτον τῆς χῶ-
ρας. Ἰδιαιτέραν προσοχὴν κατέβαλεν ὁ Καποδίστριας
διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἰδρυσεν δημοτικὰ σχολεῖα,
διδασκαλεῖον, διὰ νὰ μορφώνωνται οἱ διδάσκαλοι, γεωρ-
γικὴν σχολὴν, στρατιωτικὴν, ναυτικὴν καὶ ὀρφανοτρο-
φεῖον εἰς τὴν Αἴγινα.

Μὲ τὴν διοίκησιν του ὅμως δυσηρέστησε πολλούς,
προπάντων τοὺς προκρίτους, οἱ ὁποῖοι ἠθελαν νὰ ἔχουν
ἐξαιρετικὴν θέσιν καὶ ἰδιαίτερα προνόμια, ἐνῶ ὁ Καπο-
δίστριας ἐθεώρει ὅλους τοὺς πολίτας ἴσους. Οἱ Ἕλλη-
νες τότε εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲν εἶχαν ἰδέαν
τάξεως οὔτε ὑπήκουαν εἰς τοὺς νόμους. Ἐνόμιζαν ὅτι
ἐλευθερία εἶναι νὰ κάμῃ κανεὶς ὅ,τι θέλει καὶ νὰ μὴ
ὑπακούῃ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του καὶ εἰς τοὺς νόμους.
Διὰ τοῦτο ὠνόμαζαν τὸν Καποδίστριαν τύραννον, διότι
ἠθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς νόμους.

Ἄτυχῶς ὅμως καὶ ὁ Καποδίστριας εἶχεν ἀρκετὰ
ἐλαττώματα. Ἦτο ἐγωιστὴς καὶ ἀπολυταρχικός. Εἶχε
συνηθίσει εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ρωσσίας, ὅπου ὁ τσάρος

ἐκυβέρνησα ὅπως ἤθελεν. Εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἦτο ἀκόμη ἱκανὸς νὰ κυβερνήσῃ ὁ ἴδιος τὸ κράτος του. Διὰ τοῦτο δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ πολλὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους δυσηρέστησε πολλοὺς. Μετ' ὀλίγον ἐδημιουργήθη ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις καὶ ἤρχισαν νὰ γίνωνται στάσεις εἰς πολλὰ μέρη. Μεταξὺ τῶν δυσηρεστημένων ἦσαν καὶ οἱ Μαυρομιχαλαῖοι τῆς Μάνης. Τέλος, ἀφοῦ ἔγιναν πολλαὶ ἀνησυχίαι, δύο Μαυρομιχαλαῖοι, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Γεώργιος, ἐδολοφόνησαν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ἐνῶ ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστριαίου ἤρχισε πάλιν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ κόμματα ἐφιλονίκουν ποῖον νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν. Συνέβησαν πολλὰ δυσσάρεστα καὶ ἐπεκράτησε φοβερὰ ἀναρχία. Τέλος αἱ δυνάμεις διώρισαν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Ὁθωνα, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

58. Ἡ Βασιλεία τοῦ Ὁθωνος

Ὁ Ὁθων ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 25 Ἰανουαρίου 1833 καὶ ἦτο ἀκόμη ἀνήλιξ, μόλις 17 ἐτῶν. Δι' αὐτὸ ὁ πατὴρ του διώρισε τρεῖς Βαυαροὺς, διὰ νὰ κυβερνήσουν τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. Οἱ Βαυαροὶ ἐκυβέρνησαν τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ δύο περίπου ἔτη. Ἡ κυβέρνησις αὐτὴ ὠνομάζετο Ἀντιβασιλεία. Οἱ τρεῖς ἀντιβασιλεῖς μὲ πολλοὺς ἄλλους Βαυαροὺς, οἱ ὅποιοι ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔλαβαν ἀνώτερα ἀξιώματα, προσεπάθησαν νὰ ὀργανώσουν τὴν Ἑλλάδα συμφώνως πρὸς τὸ παράδειγμα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρα-

των. Ἐκαμαν πολλὰ καλά, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα μὲ εὐγνωμοσύνην. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας, ὅπως ὁ Καποδίστριας. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἦτο μικρὸν καὶ πτωχόν, ἡ χώρα κατεστραμμένη ἀπὸ τοὺς πολέμους, δὲν εἶχαν οὔτε δρόμους οὔτε μέσα συγκοινωνίας, οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀμόρφωτοι καὶ δὲν ἐγνώριζαν νὰ ἐργάζονται ὅπως οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βαυαροὶ ἔκαμαν πολλὰ λάθη, διότι εἰς τὰς προσπάθειάς των δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες δὲν ἠγάπησαν τοὺς ξένους καὶ ἐγεννήθη μεγάλη ἀντιπολίτευσις ἐναντίον των. Τότε ὅμως ἐνηλικιώθη ὁ Ὄθων καὶ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν.

1835 Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1835 μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποια τότε ἦσαν μικρὰ κωμόπολις. Ὁ βασιλεὺς ἔμενεν εἰς μίαν μικρὰν οἰκίαν. Ἀργότερα ἔκτισεν ἰδιαίτερον ἀνάκτορον, τὸ ὅποιον σήμερον ὀνομάζεται «Παλαιὰ Ἀνάκτορα». Ἐφρόντισεν, ὅπως οἱ Βαυαροὶ, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Τότε ἰδρύθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ Πανεπιστήμιον.

Ὁ Ὄθων καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία εἶχαν τὴν φιλοδοξίαν νὰ μεγαλώσουν τὴν Ἑλλάδα. Ἦθελαν νὰ ἀπελευθερώσουν ὅλους τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας, νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ φορέσουν τὸ στέμμα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος ἐμίσει τὸν Ὄθωνα καὶ πολλοὶ ἡγεμόνες καὶ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης, οἱ ὅποιοι εἶχαν συμφέρον νὰ μὴ καταστραφῇ ἡ Τουρκία, κατεφέροντο ἐναντίον του. Φοβερὸν ἀντίπαλον εἶχεν ἰδίως τὸν ἰσχυρότατον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας Ναπολέοντα τὸν Γ'.

Ἄλλα καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε πολλοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἐπειδὴ ἐκυβέρνηα ὅπως ὁ Καποδίστριας χωρὶς βουλήν, δηλαδὴ ἀπολυταρχικῶς. Ἡ ἀντιπολίτευσις ὁμως διεμαρτύρειτο καὶ ἐκραύγαζεν ὅτι ἤθελε συνταγματικὸν πολίτευμα. Τὴν 9 Σεπτεμβρίου 1843 λοιπὸν ἐγένονεν ἐπανάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ μετὸν στρατὸν καὶ τὸ πυροβολικὸν κατέλαβαν τὴν πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλατεῖαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ὄθωνα νὰ δεχθῆ τὸ σύνταγμα. 1843

Ὁ λαὸς τότε ἔκαμεν ἐκλογάς. Οἱ ἀντιπρόσωποι συνήλθαν εἰς ἐθνοσυνέλευσιν καὶ ἐψήφισαν ἓνα νόμον, ὁποῖος ὥριζε πῶς πρέπει νὰ κυβερνηθῆ τὸ κράτος. Εἰς τὸν νόμον αὐτὸν ἔπρεπε νὰ ὑπακούη καὶ ὁ βασιλεὺς. Ὁ νόμος αὐτὸς ἐγένεν ἡ βᾶσις τοῦ πολιτεύματος καὶ ὠνομάσθη **Σύνταγμα**. Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλάς ἐγένε **συνταγματικὴ μοναρχία**, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν κάμνει ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ ὑπακούει εἰς τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἔθεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ὄθων ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ συνηθίσῃ εἰς τὸ νέον πολίτευμα. Ὑπεστήριξε τοὺς εὐνοουμένους τοῦ πολιτικούς καὶ ἐνόθευε τὰς ἐκλογάς, διὰ νὰ ἔχη τὴν πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς μετὸ μέρος του. Διὰ τοῦτο ἡ δυσσάρεσκεια ἐναντίον του δὲν ἔλειψε καὶ τὸ 1862 ἐγένεν ἄλλη ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἠνάγκασε τὸν Ὄθωνα νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος ἐγέναν πάλιν ταραχαί. Τὰ δύο κόμματα συνεκρούσθησαν εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐφονεύθησαν πολλοί. Τέλος συνῆλθε νέα ἐθνοσυνέλευσις καὶ αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἔδωσαν νέον βασιλέα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν Γεώργιον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας. 1862

59. Ἡ βασιλεία Γεωργίου τοῦ Α΄

Ὁ Γεώργιος ἦτο 17 ἐτῶν, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς καὶ ἐβασίλευσε 50 ἔτη, ἀπὸ τὸ 1863—1913. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἦτο πολὺ ὁμαλὴ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γεωργίου. Τὰ κόμματα ἐφιλονίζον μὲ πείσμα, αἱ κυβερνήσεις ἠλλαζαν συχνὰ καὶ τὸ ἐν κόμμα προσεπάθει νὰ ἀνατρέψῃ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ δὲν ἔγιναν ἐπαναστάσεις, ὅπως ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὀθωνος. Ὁ Γεώργιος ἐκυβέρνησεν ὡς συνταγματικὸς βασιλεὺς καὶ ἐφάνη πιστὸς εἰς τὸ σύνταγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε ψηφίσει ἡ ἔθνοσυνέλευσις

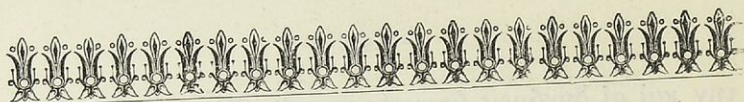
Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου τὸ κράτος ἐμεγάλωσε σημαντικῶς. Ἀμέσως μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἡ Ἀγγλία ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτανήσον, δηλαδὴ τὰς νήσους τοῦ Ἴονίου πελάγους, Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον κλπ. Τὸ 1881 ἡ Τουρκία, ἀφοῦ ἐνικήθη εἰς τὸν μεγάλον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878, ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου.

Ἡ Κρήτη ὁμως δὲν ἔπαυσε νὰ ζητῇ τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Κρηῖτες εἶχαν κάμει πολλὰς ἐπαναστάσεις, διὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν τουρκικὸν ζυγόν, καὶ ἔχυσαν πολὺ αἷμα. Τὸ 1896 ἐπανεστάτησαν πάλιν καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔστειλε τὸν στόλον, ἀργότερα καὶ στρατὸν εἰς τὴν νῆσον. Ἡ Τουρκία ὁμως ἐκίρηνεν ἀμέσως τὸν πόλεμον καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία τότε εἶχε ὀλίγον στρατὸν καὶ δὲν ἦτο ἐτοιμασμένη πρὸς πόλεμον. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Λάρισαν. Ἡ Ἑλλὰς ἠναγκάσθη νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν τῆς ἀπὸ τὴν Κρή-

την καὶ αἱ δυνάμεις ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Θεσσαλίαν. Ὑπεχρέωσαν ὁμῶς καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν 100 ἑκατομμύρια χρυσᾶς δραχμᾶς. 1897

Τότε αἱ δυνάμεις ἐκήρυξαν τὴν Κρήτην αὐτόνομον καὶ διώρισαν ἀρμοστήν, δηλαδὴ κυβερνήτην, τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Γεωργίου Α΄. Τὸ 1906 ὁ Γεώργιος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν θέσιν του διωρίσθη ἀρμοστής ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης.

Μετ' ὀλίγον ἤρχισαν μεγάλαι ταραχαὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν, αἱ ὁποῖαι μετέβαλαν ριζικῶς τὴν κατάστασιν.

Ζ' ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

60. Αί βαλκανικαὶ ταραχαὶ ἀπὸ τοῦ 1908

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου ἐξερράγησαν μεγάλα ταραχαὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Τὴν ἀρχὴν ἔδωσεν ἡ περιφημὸς νεοτουρκικὴ ἐπαναστασις τοῦ 1908.

Πολλοὶ μορφωμένοι Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν σπουδάσει εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπανεστάτησαν, διὰ νὰ καταλύσουν τὴν τυραννικὴν κυβέρνησιν τοῦ σουλτάνου Χαμίτ. Κατήργησαν τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα τῆς Τουρκίας, περιώρισαν τὴν δύναμιν τοῦ σουλτάνου καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ δεχθῇ τὸ σύνταγμα. Τοὺς νέους αὐτοὺς πολιτικοὺς τῆς Τουρκίας ὠνόμασαν Νεοτούρκους. Μετὰ ἓν ἔτος, τὸ 1909, ὁ σουλτάνος καὶ οἱ φίλοι τοῦ παλαιοῦ πολιτεύματος ἔκαμαν ἀντεπανάστασιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἀπολυταρχίαν. Τότε τὰ στρατεύματα τῶν Νεοτούρκων ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξεθρόνισαν τὸν Χαμίτ, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν σουλτανικὸν θρόνον τὸν ἀδελφὸν του Μωάμεθ Ε΄ καὶ ἔλαβαν εἰς χεῖρας τῶν ὅλην τὴν ἐξουσίαν οἱ Νεότουρκοι.

Οἱ Νεότουρκοι εἶχαν μεγάλα σχέδια. Ἦρχισαν νὰ διοργανώσουν τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον καὶ ἐκήρυσσαν ὅτι θὰ δώσουν νέας δυνάμεις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ θὰ τὴν κάμουν κράτος ἰσχυρόν. Εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐφάνησαν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Παλαιοτούρκους. Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ χριστιανοὶ νὰ χαροῦν, διότι εἶχαν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν χαμιτικὴν τυραννίαν, καὶ εἶδαν νὰ παρουν-

σιάζεται ἐνώπιόν των νέος κίνδυνος. Οἱ Νεότουρκοι διελάλησαν καὶ ὑπεσχέθησαν ἐλευθερίαν, οἰκαιοσύνην, ἰσοπολιτείαν καὶ ἀδελφικὴν συμβίωσιν μεταξὺ ὄλων τῶν ἔθνοτήτων πρὸς ἐξοῦσαν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Ἀλλὰ μόλις ἐπεκράτησε τὸ κίνημά των, δὲν ἐτήρησαν τὰς ὑποσχέσεις των αὐτὰς καὶ ἤρχισαν νὰ καταπιέξουν τοὺς χριστιανοὺς περισσότερον ἀπὸ πρὶν. Τοῦτο ἐγέννησε μεγάλας ταραχὰς εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀπὸ τὰς ταραχὰς ὠφελήθησαν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἡ Αὐστρία προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος τῆς δύο ἐπαρχίας, τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία ἕως τότε ἦτο κράτος αὐτόνομον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς.

Ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἠθέλησαν νὰ ὠφεληθοῦν καὶ οἱ Κρητες. Ἐξηγέρθησαν λοιπὸν πάλιν καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσιν των μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, πολιτευτὴς εἰς τὴν Κρήτην, ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος. Δυστυχῶς ὁμως τὸ ἑλληνικὸν κράτος καὶ πάλιν δὲν ἦτο ἕτοιμον πρὸς πόλεμον. Ἀντιθέτως οἱ Νεότουρκοι τὴν στιγμὴν ἐκείνην διέθεταν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἠπεύλουσαν ὅτι θὰ συντρίψουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐφοβήθη μήπως πάθῃ ὅ,τι καὶ τὸ 1897. Ἦναγκάσθη λοιπὸν νὰ μὴ δεχθῆ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης καὶ νὰ κάμῃ πολλὰς ὑποχωρήσεις εἰς τοὺς Τούρκους.

61. Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὸ Γουδί

Αἱ ταπεινώσεις αὐταὶ ἐπλήγωσαν τὴν ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ἤρχισε νὰ ἀκούεται μία φωνή, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ διορθωθῆ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Πραγματικῶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ κατάστασις δὲν
Α. Δαζάρου—Ἱστορία ΣΤ' Δημοτικοῦ, Ἔκδοσις β'

ἦτο πολὺ εὐχάριστος. Ὁ λαὸς ἔμεινε ἀμόρφωτος καὶ δὲν ἀνεπτύχθησαν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας. Αἱ φιλονικίαι τῶν κομμάτων καὶ τὰ πολιτικὰ πάθη ἐξημίωσαν τὴν χώραν καὶ ὁ λαὸς εὐρίσκετο εἰς τὸ σκότος καὶ δὲν ἐγνώριζε ποῖον δρόμον νὰ ἀκολουθήσῃ.

Μετὰ τὰς ταπεινώσεις ὅμως, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς, ἐγεννήθη εἰς ὅλους ἡ ἐπιθυμία νὰ διορθώσουν τὴν κατάστασιν. Ὅλοι ἐφώναζαν «ἀνόρθωσις»! Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐσημάτισαν ἕνα σύνδεσμον καὶ τὴν 15 Αὐγούστου 1909 ἐξῆλθαν μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὸ Γουδί, τοποθεσίαν πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ριζικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ κυρίως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ὁ λαὸς ἐπεδοκίμασε τὴν πρᾶξιν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ μὲ μεγάλα συλλαλητήρια ἐζήτησε νὰ διορθωθῇ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις. Ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησεν.

Ἦρχισε λοιπὸν ἀμέσως ἡ διοργάνωσις τοῦ στρατοῦ, παρήγγειλαν πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἔγινε προσπάθεια νὰ διορθωθοῦν τὰ ἐσωτερικά. Ὁ στρατιωτικὸς σύνδεσμος προσεκάλεσεν ἀπὸ τὴν Κρήτην ὡς σύμβουλον τὸν Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἔγινε πρωθυπουργὸς καὶ ἔλαβεν εἰς χεῖρας του τὴν κυβέρνησιν.

62. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος

Εἰς τὴν Βαλκανικὴν τότε ἐπεκράτει μεγάλη ταραχή. Οἱ Νεότουρκοι κατεδίωκαν τοὺς χριστιανούς, δὲν ἐσέβοντο τὰ προνόμια τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας καὶ ἐπίεζαν τὸ Πατριαρχεῖον. Τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς, ἡ Ἑλλάς, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία καὶ τὸ Μαυροβούνιον, συνεννοήθησαν τότε νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Τουρκίας.

Τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1912 ἤρχισεν ὁ πόλεμος. Οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διέβη τὰ τουρκικὰ σύνορα, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους εἰς δύο μεγάλας μάχας, εἰς τὸ Σ α ρ α ν τ ἄ π ο ρ ο ν καὶ εἰς τὰ Γ ι α ν ι τ σ ἄ, καὶ εἰς τὰς 26 Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἄλλος ἑλληνικὸς στρατὸς διέβη τὰ ἡπειρωτικὰ σύνορα, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐπολιόρησε τὰ Ἰωάννινα.

Οἱ Σέρβοι ἐπίσης ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κ ο υ μ ἄ ν ο β ο ν καὶ ἐκυρίευσαν τὰ Σκόπια καὶ τὸ Μοναστήριον. Οἱ Βούλγαροι ἐπολιόρησαν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐνίκησαν τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὸ Λουλλέ-Μπουργὰς καὶ ἐπροχώρησαν ἕως τὴν Τσατάλτζαν πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Μαυροβούνιοι ἐπολιόρησαν τὴν ἄλβανικὴν πόλιν Σκόδραν. Τοιοῦτοτρόπως εἰς ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν κατελύθη τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου καὶ μόνον εἰς τὰ τρία φρούρια, Ἀδριανούπολιν, Ἰωάννινα καὶ Σκόδραν ἔμενεν ἀκόμη τουρκικὸς στρατός.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὠφέλησε πολὺ τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα. Ἀπέκλεισε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελίων καὶ ἠμπόδισε τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν στρατὸν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Τούρκοι ἔδοκίμασαν δύο φορὰς νὰ διασπάσουν τὸν ἀποκλεισμόν. Τὴν 3 Δεκεμβρίου 1912 καὶ τὴν 5 Ἰανουαρίου 1913 ἐξῆλθαν ἀπὸ τὰ στενὰ καὶ ἔδοκίμασαν νὰ προσβάλουν τὰ ἑλληνικὰ πολεμικά. Ἀλλὰ καὶ τὰς δύο φορὰς ὁ τουρκικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἔπαθε πολλὰς ζημίας, καὶ δὲν ἐξῆλθε πλέον ἀπὸ τὰ στενὰ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἠλευθέρωσε τὰς νήσους Λήμνον, Ἴμβρον, Σαμοθράκην, Τένεδον, Χίον, Λέσβον καὶ Σάμον.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐν τῷ μεταξύ ἐξηκολούθει τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωάννινων. Τὴν πόλιν ἐπροστάτευεν ἐν ἀποτομον ὕψωμα, τὸ Μ π ι ζ ἄ ν ι, τὸ ὁποῖον εἶχαν ὀχυρώσει Γερμανοὶ ἀξιωματικοί. Ὁ χειμὼν ἦτο βαρὺ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἐδυσκόλευε τὰς ἐπιχειρήσεις. Τέλος ὅμως τὸ Μπιζάνι ἔπεσε καὶ τὴν 21 Φεβρουαρίου οἱ Ἕλληνες εἰσῆλθαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Μετ' ὀλίγον οἱ Βούλγαροι ἐκυρίευσαν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ οἱ Τούρκοι ἐδέχθησαν νὰ κάμουν εἰρήνην. Εἰς τὰς 17 Μαΐου ὑπεγράφη συνθήκη εἰς τὸ Λονδίνον μεταξύ τῶν συμμάχων καὶ τῆς Τουρκίας. Ἡ Τουρκία παρεχώρησεν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν Ἡπειρον, τὴν Μακεδονίαν, μέγα μέρος τῆς Θράκης καθὼς καὶ τὰς νήσους.

Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Γεώργιος τὴν 5 Μαρτίου 1913 καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνέβη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος.

63. Πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων

Οἱ σύμμαχοι ἐφιλόνικησαν, ὅταν ἔφθασεν ἡ ὥρα νὰ μοιράσουν τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσαν. Οἱ Βούλγαροι ἔδειξαν μεγάλην πλεονεξίαν καὶ ἤθελαν νὰ λάβουν τὴν μεγαλυτέραν μερίδα. Ἀπῆλθον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἀπὸ τοὺς Σέρβους τὸ Μοναστήριον. Τότε ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον συνεννοήθησαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν 17 Ἰουνίου ἤρχισεν ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Βουλγάρους.

Οἱ Ἕλληνες συνέτριψαν τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν εἰς τὴν μάχην τοῦ Κ ι λ κ ι ς, ἡ ὁποία διήρκεσε δύο ἡμέρας (21—23 Ἰουνίου). Ἐπίσης καὶ οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἀπώθησαν εἰς τὰ παλαιὰ τῶν σύνορα. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Τουρκία ἐπω-

φελήθησαν ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Εἰς τὰς 17 Ἰουλίου ἔγινε συνδιάσκεψις εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ἡ ὁποία ὥρισε τὴν νέαν κατάστασιν τῆς Βαλκανικῆς. Ἡ Ἑλλάς ἠὺξήθη σημαντικῶς. Ἐλαβε τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Νέστου καὶ τῆς Ροδόπης, τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἦτο θρίαμβος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ στρατὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ ὑπερηφάνειαν, ἔγιναν μεγάλαι ἐορταὶ καὶ ὁ λαὸς ἦτο ἱκανοποιημένος καὶ ἔτρεφε μεγάλας ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον.

64. Ἡ Εὐρώπη εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου πολέμου

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπρόφθασαν νὰ χαροῦν. Τρομερὰ θύελλα ἐξέσπασεν ἐν ἔτος μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Βουκουρεστίου. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος ἔγινεν ἀφορμὴν ἀνάψῃ μεγάλῃ πυρκαϊᾷ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Αἱ μεγάλα δυνάμεις περιεπλάκησαν εἰς τρομερὸν πόλεμον.

Τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Εὐρώπην εἶχε γίνεи μεγάλη πρόοδος. Ἡ βιομηχανία ἀνεπτύχθη ὑπερβολικά, κατεσκεύασαν θαυμασίας μηχανάς, αἱ ὁποῖαι διησκόλυναν τὴν ἐργασίαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν καὶ ἐπλούτησαν πολὺ. Ἡ συγκοινωνία μὲ τὸν σιδηρόδρομον καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἐτελειοποιήθησαν καὶ ἔγιναν νέαι ἐφευρέσεις. Κατεσκεύασαν αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, ὑποβρύχια.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπροόδευσε πολὺ διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως. Δύο προπάντων φυσικαὶ δυνάμεις ἐβोधήθησαν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἄ τ μ ὸ ς καὶ ὁ ἡ λ ε κ τ ρ ι σ μ ὸ ς. Δι' αὐτῶν ἐκίνησε πελωρίας μηχανάς, αἱ ὁποῖαι ἰσοδυνα-

μοῦν μὲ τὴν δύναμιν χιλιάδων ἀνθρώπων. Μὲ τὸν ἀτμὸν καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸν ἐσυντόμευσαν ὑπερβολικὰ τὰς ἀποστάσεις.

Δυστυχῶς ὅμως κάτω ἀπὸ τὴν λάμπιν αὐτὴν ὑπῆρχαν φοβερὰι πληγαί. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐμισοῦντο μεταξὺ των καὶ οἱ πολιτικοὶ των εἰργάσθησαν διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὰ πάθη. Κυρίως μεγάλη ἀντιπάθεια ὑπῆρχε μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν, ἐπειδὴ οἱ Γερμανοὶ ἐνίκησαν τὸ 1870 τοὺς Γάλλους καὶ ἀφῆρσαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν δύο ἐπαρχίας, τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωραίνην. Κυρίως ὅμως τὰ μεγάλα κράτη εἶχαν φοβερὸν οικονομικὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ ἀντίθετα συμφέροντα εἰς τὰς ἀποικίας καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Διὰ τοῦτο αἱ μεγάλαι δυνάμεις διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα. Ἡ Γερμανία, ἡ ὁποία ἦτο τὸ δυνατώτερον στρατιωτικὸν κράτος τῆς Εὐρώπης, ἔκαμε συμμαχίαν μὲ τὴν Αὐστροίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἡ συμμαχία αὐτὴ ὠνομάσθη Τριπληθὴς Συμμαχία. Ἀντιθέτως συνεννοήθησαν ἡ Γαλλία, ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγένεν ἡ Τριπληθὴς Συνεννόησις, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν συνήθως Ἀντάντ.

Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῶν μεγάλων κρατῶν ἦσαν τεράστιαι. Ἐχρησιμοποίησαν διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς ὅλην τὴν ἐπιστήμην καὶ ὅλας τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις. Κατεσκεύασαν παμμέγιστα κανόνια, κολοσσιαῖα θωρηκτὰ μὲ ἰσχυροὺς θώρακας καὶ ἀμέτρητον πυροβολικὸν καὶ ἀνεκάλυψαν τελειότατα μέσα καταστροφῆς. Καὶ ἐπειδὴ τὰ κράτη εἶχαν πάντοτε ὑποψίας μεταξὺ των, διετήρουν πολὺν στρατόν, ἐξόδευαν μεγάλα ποσὰ διὰ στρατιωτικὰς ἐτοιμασίας καὶ ἔκαμναν μυστικὰς συνεννοήσεις. Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος ἔζη εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν καὶ ἀνελογίζετο μὲ φρίκην ἓνα πόλεμον μεταξὺ τῶν μεγάλων κρατῶν.

65. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος

Ὁ τρομερὸς πόλεμος ἐξέσπασε τὸ θέρος τοῦ 1914. Ἀφορμὴν ἔδωσεν ἡ δολοφονία τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς γυναικὸς του ὑπὸ Σέρβων εἰς τὸ Σεράγεβον τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὅπου εἶχε μεταβῆ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸν στρατόν.

Ὁ κόσμος εἶδεν αἴφνης νὰ ἔρχεται τὸ κακὸν ὡς φοβερὰ θεομηνία. Ὁ πόλεμος διήρκεσε περισσότερον ἀπὸ τέσσαρα χρόνια. Τὰ περισσότερα κράτη τῆς Εὐρώπης ἔλαβαν μέρος εἰς αὐτόν. Ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἔγιναν καταστρεπτικαὶ μάχαι καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν. Τέλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ἀμερικὴ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς ἦτο εὐρωπαϊκός, ἔγινε παγκόσμιος καὶ διὰ τοῦτο λέγεται εὐρωπαϊκὸς ἢ παγκόσμιος πόλεμος.

Ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅσους ἔγνωρίσεν ὁ κόσμος. Ὑπελόγισαν ὅτι τὰ δύο ἀντίθετα μέρη ἐκινητοποίησαν 50 ἑκατομμύρια ἀνθρώπους εἰς τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπίσης τὰ φονικὰ μέσα ποτὲ δὲν ἦσαν τόσον τέλεια.

Εἰς τὰς ἀρχὰς ἡ Γερμανία, ἡ ὁποία εἶχε τὸν μεγαλύτερον καὶ τὸν καλύτερον ὠργανωμένον στρατόν καὶ ἀφθονώτερα καὶ τελειότερα τὰ πολεμικὰ μέσα, ἔδοξίμασε μὲ ταχεῖαν κίνησιν νὰ συντρίψῃ τοὺς ἀντιπάλους της. Ἐκεῖνοι ὁμως τὴν ἀπέκλεισαν, καθὼς καὶ τὴν σύμμαχόν της Αὐστρίαν, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Τὰ περισσότερα κράτη ἦσαν κατὰ τῆς Γερμανίας. Μόνον ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία συνεμάχησαν μαζί της, ἐπειδὴ ἦσαν δυσηρεστημένοι ἀπὸ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

Ἐγιναν τρομεραὶ καταστροφαὶ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, κυρίως εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Βόρειον Γαλλίαν,

καὶ ἐχύθησαν ποταμοὶ αἵματος. Ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀπέθαναν ἀπὸ κακουχίας καὶ ἀσθενείας. Οἱ Γερμανοὶ ἔδειξαν μεγάλην ἀντοχὴν, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ νικήσουν. Ἀφοῦ μάλιστα εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ἀμερικὴ, ἡ ὁρμὴ των ἐθραύσθη. Τέλος ἠνανκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην καὶ ἐδέχθησαν ὄλους τοὺς ὅρους τῶν συμμάχων (Νοέμβριος 1918). Τότε ἔγινεν ἡ Συμβασιμὴ τῶν Βερσαλλίων, ἡ ὁποία ὑπεχρέωσε τοὺς Γερμανοὺς νὰ διαλύσουν τὸν στρατὸν των, νὰ ἐπιστρέψουν τὰς δύο γαλλικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας εἶχαν ἀφαιρέσει τὸ 1870, καὶ νὰ πληρώσουν μεγάλην ἀποζημίωσιν διὰ τὰς καταστροφάς, τὰς ὁποίας ἐπροξένησαν. Χωρισταὶ συνθηκαὶ ἔγιναν μὲ τὴν Αὐστρίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Τουρκίαν.

66. Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον

Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπεσώρευσε μεγάλας συμφορὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ Ἑλλὰς ὀλίγον μόνον καιρὸν ἐχάρη τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου. Αἱ κομματικαὶ φιλονικίαι, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γουδι εἶχαν λείψει, ἀνεφάνησαν πάλιν μὲ μεγαλυτέραν ἔντασιν ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Κατ' ἀρχὰς ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ὅταν ὁμως ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία ἐτάχθησαν μὲ τοὺς Γερμανοὺς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνη μέχρι τέλους ἀδιάφορος. Τὸ 1916 οἱ σύμμαχοι ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Σερβίαν, τὴν ὁποίαν προσέβαλλαν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Γερμανοαυστριακοὶ ἀπὸ δύο μέτωπα. Ὁ πόλεμος τῶρα ἐγίνετο εἰς τὸ ἔδαφός των καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν

ἦτο δυνατόν νὰ μείνουν ἀπαθεῖς θεαταί. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἤθελε νὰ μείνη οὐδέτερος. Οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι τότε ἐκηρύχθησαν ἐναντίον του. Οἱ Ἕλληνες διηρέθησαν εἰς δύο κόμματα, ὑπὲρ τῆς ἐξόδου εἰς τὸν πόλεμον μὲ τὸ μέρος τῶν συμμάχων καὶ ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος.

Μετ' ὀλίγον οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Γερμανοὶ παρεβίασαν τὴν ἑλληνικὴν οὐδετερότητα καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, κατέλαβαν ἑλληνικὰ φρούρια καὶ ἤγμαλώτισαν ἓνα σῶμα στρατοῦ. Τότε ὁ Βενιζέλος, ὁ ὁποῖος εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου εἰς τὸν πόλεμον, μὲ πολλοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς κατέφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, κατήρτισε προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ἤρχισε νὰ διοργανῶνῃ στρατόν, διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Βουλγάρους. Τὸ 1917 οἱ σύμμαχοι ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον καὶ ὁ Βενιζέλος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔκαμε γενικὴν ἐπιστράτευσιν καὶ ἔταξε τὸν ἑλληνικὸν στρατόν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔδειξε πάλιν τὴν ἰκανότητά του εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἠνωμένος μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Σέρβους διέσπασε τὸ βουλγαρικὸν μέτωπον καὶ ἠνάγκασε τοὺς Βουλγάρους νὰ συνθηκολογήσουν. Ἡ Συνεννόησις μετὰ τὴν τελειωτικὴν νίκην ἔδωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν βουλγαρικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν Θράκην καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς χώρας αὐτὰς καὶ ἡ σ υ ν θ ἡ κ η τ ῶ ν Σ ε β ρ ῶ ν (28 Ἰουλίου 1920) ἐπέκυρωσε τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς χώρας αὐτὰς.

67. Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ

Αἱ μεγάλαι αὐταὶ ἐπιτυχίαι δὲν κατώρθωσαν νὰ σβήσουν τὰ κομματικὰ πάθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1920 ἔγιναν ἐκλογαὶ καὶ ὁ λαὸς μὲ μεγάλην πλειοψηφίαν ἀπεδοκίμασε τὸν Βενιζέλον καὶ τὸ κόμμα του. Ὁ Βενιζέλος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ἀντίθετοι πολιτικοὶ ἐπανεφέραν εἰς τὸν θρόνον τὸν Κωνσταντῖνον. Αἱ δυνάμεις ὅμως ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς πρᾶξιν ἐχθρικήν, διέκοψαν τὰς σχέσεις των μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ἐκήρυξαν οἰκονομικὸν πόλεμον.

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο πολὺ δύσκολος. Ὁ τολμηρὸς τοῦρκος ἀξιωματικὸς Μ ο υ σ τ α φ ᾶ Κ ε μ ᾶ λ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διωργάνωσεν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς. Ἐκαμε πρωτεύουσάν του τὴν Ἄγκυραν καὶ ἐζήτει νὰ ἀνακαταλάβῃ τὰς τουρκικὰς χώρας. Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Εὐρωπαίων.

Τὸ ἑλληνικὸν ἐπιτελεῖον τότε διὰ νὰ προλάβῃ μεγαλυτέραν ἐνίσχυσιν τῶν Τούρκων, ἤρρισε μεγάλην ἐπίθεσιν. Κατέλαβε τὸ Ἐσκι Σεχίρ καὶ τὸ Ἄφιὸν Καραχισάρ. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἦσαν ἀσύλληπτοι εἰς τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἄγκυραν. Οἱ στρατιῶται ἐβάδισαν μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ στερήσεις εἰς μέρη ἄγνωστα, ἀκατοίκητα, νοσηρά, διήλθαν τὴν Ἄλμυρὰν Ἐρημον καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὴν Ἄγκυραν καὶ ἠναγκάσθησαν ἄλλην μίαν φορὰν νὰ διασχίσουν τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις καὶ ἔφθασαν

συντειριμμένοι εἰς Ἐσκί Σεχίρ καὶ Ἀφιὸν Καραχισάρ.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔμεινεν ἀκόμῃ ἓν ἔτος ἐκεῖ.
Ἄλλ' ἡ κατάστασις τοῦ ἤτο ἐλεεινὴ. Ἡ συντήρησις τοῦ ἤτο κακὴ, διότι τὸ κράτος δὲν εἶχε χρήματα. Διὰ τοῦτο ἔχασε τὸ ἠθικὸν τοῦ καὶ ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία παρέλυσαν. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ συνεπλήρωσαν τὰς ἐτοιμασίας των, τὸν Αὐγούστιον τοῦ 1922 ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν. Ἐνίκησαν εὐκόλως τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος μὲ μεγάλην ἀταξίαν ἤρχισε νὰ φεύγῃ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ καταστροφὴ ἦτο μεγάλη. Χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ἄλλαι χιλιάδες ἐφονεύθησαν. Τὰ λείψανα τοῦ λαμπροῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰσηλθὰν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν Μ. Ἀσίαν.

Φοβερωτέρα ἦτο ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ δυστυχεῖς ἐσφάγησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν ἢ κατέφυγαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὕτῃ εἶναι ἡ καταστροφὴ τῆς Μ. Ἀσίας, μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐθνικὰς καταστροφάς.

Ἡ Ἑλλὰς ἠναγκάσθη νὰ υπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάνης, ἡ ὁποία τὴν ὑπεχρέωσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ν' ἀνταλλάξῃ τοὺς Ἑλληνας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Θράκης μὲ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι κατόικουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἦρχισε τότε μεγάλη μετανάστευσις. Περισσότεροι ἀπὸ 2½ ἑκατομμύρια Ἑλληνες ἄφησαν τὰς ἐστίας των, τὰ μέρη, ὅπου εἶχαν ζῆσαι ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας ἔτη, καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

68. Ἡ Ἑλλὰς δημοκρατία

Ἡ μεγάλη καταστροφὴ ἐπλήρωσε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ στρατοῦ. Πολλοὶ ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀποβιβασθῆ ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν εἰς τὴν Μικεσίαν καὶ τὴν

Χίον, επανεστάτησαν. Παρέλαβαν τὸν στόλον καὶ ἦλθαν μὲ στρατὸν εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1922, ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον νὰ παραιτηθῆ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ διέλυσαν τὴν Βουλὴν.

Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντῖνου Γεώργιος Β'. Αἱ ἐκλογαὶ ὁμως τῆς 16 Δεκεμβρίου 1923 ἔφεραν μεγάλην δημοκρατικὴν πλειοψηφίαν. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις τότε ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὴν βασιλικὴν δυναστείαν καὶ τὴν 25 Μαρτίου 1924 ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ὁ λαὸς διὰ τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 13 Ἀπριλίου 1924 ἐπεκύρωσε τὸ νέον πολίτευμα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

- 1453 Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν τὴν Κωνσταντινούπολιν
- 1526 Ὁ σουλτάνος Σουλεϊμὸν πολιορκεῖ τὴν Βιέννην
- 1571 Ναυμαχία Ναυπάκτου
- 1669 Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν τὴν Κρήτην
- 1770 Ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου
- 1789 Γαλλικὴ Ἐπανάστασις
- 1790 Λάμπρος Κατσώνης .
- 1791 Ὁ Ἄλῆς προσβάλλει τὸ Σούλι
- 1798 Θάνατος τοῦ Ρήγα
- 1803 Ὁ Ἄλῆς καταστρέφει τὸ Σούλι
- 1815 Οἱ σύμμαχοι νικοῦν τὸν Ναπολέοντα—Συνέδριον Βιέννης—
Ἱερὰ συμμαχία
- 1816 Ἰδρύεται ἡ Φιλικὴ ἔταιρεία
- 1821 Ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ ἐπανάστασις
- 1828 Ὁ Καποδίστριας κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος—Δολοφονία του
τὸ 1831
- 1833 Ὁ Ὀθων ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα
- 1843 Ἐπανάστασις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου—Τὸ σύνταγμα
- 1862 Ἐξωσις τοῦ Ὀθωνος
- 1863 Γεώργιος Α΄—Τὰ Ἐπτάνησα γίνονται Ἑλληνικὰ
- 1878 Συνθήκη Βερολίνου
- 1881 Ἡ Θεσσαλία γίνεται ἑλληνικὴ
- 1897 Ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος
- 1908 Νεοτουρκικὴ ἐπανάστασις
- 1909 Τὸ Γουδι
- 1912—3 Βαλκανικὸς πόλεμος
- 1914—8 Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος
- 1922 Καταστροφὴ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν
- 1924 Ἡ Ἑλλὰς Δημοκρατία

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

1821	Φεβρουάριος	Ἄλ. Ὑψηλάντης ἀρχίζει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μολδαβίαν
	Μάρτιος	25 Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν κηρύττει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον
	Ἀπρίλιος	10 Οἱ Τοῦρκοι κρεμοῦν τὸν Πατριάρχην 20 Μάχη Ἀλαμάνας. Θάνατος Διάκου
	Μαῖος	8 Μάχη Γροβιᾶς 13—14 Μάχη Βαλιτεσίου 20 Ὁ Παπανικολῆς καίει τὴν τουρκικὴν φρεγάταν
	Ἰούnius	7 Καταστροφή εἰς τὸ Δραγατσάνι
	Σεπτέμβριος	23 Ἄλωσις τῆς Τριπόλεως
1822	Μάρτιος	30 Καταστροφή τῆς Χίου
	Ἰούλιος	4 Μάχη τοῦ Πέτα 26 Καταστροφή τοῦ Δράμαλι εἰς τὰ Δερβενάκια
1823	Αὔγουστος	11 Θάνατος Μάρκου Μπότσαρη
	Δεκέμβριος	24 Ὁ Μπαῖρον φθάνει εἰς τὸ Μεσολόγγι
1823—4		Ἐμφύλιος πόλεμος
1824	Μάρτιος	Ἐπέμβασις Μεχμέτ Ἀλῆ
	Ἰούλιος	20 Καταστροφή Ψαρῶν
	Αὔγουστος	28 Ναυμαχία Γέροντα
1825	Ἰανουάριος	Ὁ Κολοκοτρώνης φυλακίζεται
	Φεβρουάριος	Ὁ Ἰβραὶμ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Πελοπόννησον
	Ἀπρίλιος	15 Ἀρχίζει ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου
	Μαῖος	20 Μάχη εἰς τὸ Μανιάκι. Θάνατος Παπαφλέσσα
	Ἰούλιος	4 Θάνατος Ὀδυσσεῶς Ἀνδρουτσου
1826	Ἀπρίλιος	10 Ἐξοδος Μεσολογγίου
	Αὔγουστος	13 Ὁ Κιουταχῆς πολιορκεῖ τὴν Ἀκρόπολιν
	Νοέμβριος	24 Μάχη εἰς τὴν Ἀράχωβαν
1827	Μάρτιος	30 Ὁ Καποδίστριας διορίζεται κυβερνήτης
	Ἀπρίλιος	23 Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη 24 Καταστροφή εἰς τὸ Φάληρον
	Ὀκτώβριος	8 Ναυμαχία Ναυαρίνου
1829	Σεπτέμβριος	12 Μάχη Πέτρας
1830	Ἰανουάριος	Πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου, τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερον βασιλεῖον

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

1. Ἡ νέα ἑλληνικὴ ἱστορία
2. Ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία καὶ ἡ Εὐρώπη
3. Πόλεμος τῆς Τουρκίας μετὰ τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη
4. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας
5. Πῶς ἐσώθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος
6. Ἡ Ἐκκλησία
7. Τὸ Πατριαρχεῖον—Οἱ Φαναριῶται
8. Αἱ κοινότητες
9. Ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες
10. Ἡ ζωὴ τῶν κλεφτῶν—Τὰ δημοτικὰ τραγούδια

Β' Ἡ ΑΦΥΠΝΙΣΙΣ

11. Ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ
12. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ τουρκοκρατίας
13. Ἀδαμάντιος Κοραΐς
14. Ὡριμάζει ἡ πίστις εἰς τὴν ἐλευθερίαν

Γ' Αἱ Πρῶται Προσπάθειαι

15. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770
16. Λάμπρος Κατσώνης
17. Αἱ πρόοδοι τῆς Εὐρώπης
18. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις
19. Τὰ Δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου
20. Ρήγας Φεραίος
21. Σουλῶται καὶ Ἀλληπασᾶς
22. Οἱ πόλεμοι κατὰ τοῦ Σουλίου
23. Καταστροφὴ τοῦ Σουλίου

Δ' Εἰς τὰς Παραμονὰς τῆς Ἐπανάστασεως

24. Φιλικὴ ἔταιρεία
25. Ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης ἀρχίζει τὴν ἐπανάστασιν
26. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Ὑψηλάντου

Ε' Ὁ Λόγος διὰ τὴν Ἀνελευθερίαν

27. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα

28. Οἱ Τούρκοι κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη
29. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης—Τὸ πολεμικὸν τοῦ σχεδίου
30. Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου
31. Οἱ Στερεοελλαδίται ἐμποδίζουσι τοὺς Τούρκους νὰ περάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον
32. Τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ὑποστηρίζει τὴν ἐπανάστασιν
33. Καταστροφὴ τῆς τουρκικῆς φρεγάτας
34. Ἄλωσις τῆς τριπόλεως
35. Ἡ Διοίκησις
36. Ἡ μεγάλη τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822
37. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου
38. Ὁ Κανάρης πυρπολεῖ τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα
39. Κανάρης καὶ Μιαούλης
40. Ἡ καταστροφὴ εἰς τὸ Πέτα
41. Ἐκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλι
42. Μάρκος Μπότσαρης
43. Ἐμφύλιος πόλεμος
44. Οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις—Οἱ Φιλέλληνες
45. Ὁ λόρδος Μπάιρον ἐρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα
46. Τουρκοαιγυπτιακὴ ἐκστρατεία
47. Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν
48. Ὁ Ἰβραήμ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Πελοπόννησον
49. Θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα
50. Πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου
51. Τὸ τέλος τοῦ Μεσολογγίου
52. Ἡ ἐπανάστασις κινδυνεύει
53. Ὁ Καραϊσκάκης καὶ τὸ πολεμικὸν τοῦ σχεδίου
54. Ἡ καταστροφὴ εἰς τὸ Φάληρον
55. Εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις, Ναυμαχία Ναυαρίνου
56. Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος

ΣΤ' Τὸ Ἐλευθερὸν Βασίλειον

57. Ὁ Καποδίστριας
58. Ἡ βυσιλεία τοῦ Ὀθωνος

59. Ἡ βασιλεία Γεωργίου τοῦ Α' Ζ' ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ
60. Αἱ βαλκανικαὶ ταραχαὶ ἀπὸ τοῦ 1908
61. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸ Γουδι
62. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος
63. Πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων
64. Ἡ Εὐρώπη εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου πολέμου
65. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος
66. Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον
67. Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ
68. Ἡ Ἑλλάς δημοκρατία

ΕΙΚΟΝΕΣ—ΧΑΡΤΑΙ

Σελ.

1. Τὸ Τουρκικὸν κράτος κατὰ τὸν θάνατον Σουλεῦμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς	7
2. Φαναριώτης	16
3. Νῆσος Ὑδρα	24
4. Ἑλληνες ναῦται	25
5. Ἡ μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή	29
6. Μοναστήριον Ἁγίου Ὁρους	34
7. Ἡ ἄλωσις τῆς Βασιλλῆς	42
8. Τὸ μέγαρον τοῦ Ἀληπασᾶ εἰς τὸ Σούλι	47
9. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης	57
10. Χάρτης Βλαχίας καὶ Μολδαβίας	59
11. Μανιᾶται πολεμισταὶ	62
12. Ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας	63
13. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	68
14. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσος	74
15. Παπανικολῆς	79
16. Δημήτριος Ὑψηλάντης	81
17. Μεσσήνιοι χωρικοὶ	83
18. Ἡ νῆσος Χίος	89
19. Κανάρης	94
20. Μισούλης	95
21. Τὸ Ναύπλιον	102
22. Ἡ οἰκία τοῦ Μ. Μπότσαρη εἰς τὸ Σούλι	105
23. Ὁ Βύρων	111
24. Κρής πολεμιστῆς	114
25. Ἡ Κορώνη	117
26. Ἀνδρέας Ζαΐμης	126
27. Καρσισκάκης	128
28. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν κράτος	135
29. Ὁ Καποδίστριας	137

Δ 1094

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
Α. ΛΑΖΑΡΟΥ

Η
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Α Θ Η Ν Α Ι

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι.Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ

1 9 3 5

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αὐγούστου 1934

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. { Πρωτ. 51231)51232
Διεκπ.

ΕΠΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙ

Πρὸς

τὸν κ. Ἀν. Λαζάρου συγγραφέα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταριθμοῦ ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 πράξιν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ἡ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ**» βιβλίον σας, **διὰ μίαν τετραετίαν ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1934** ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συμμορφωθῆτε ἐπακριβῶς πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀρμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

Ν. Σ Μ Υ Ρ Ν Η Σ

Ἄρθρον 6ον τοῦ Π. Διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μαζρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσημοῦ τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφ. 73990

Ἡμερομηνία 2-10-35

ΤΙΜΗ

ΑΔΕΤΟΥ 14.80

ΔΕΔΕΜ. 17.80